

ΑΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΚΑΠΟΥΣΟΥΖΟΓΛΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΧΕΙΜΑΡΑ ΛΕΜΟΝΙΑ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κος ΣΑΒΒΑΣ ΜΑΥΡΙΔΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....σελ.	3
Σκοπός-στόχοι έρευνας.....σελ.	4
1.Εισαγωγή.....σελ.	5
2.Ανασκόπηση σε προηγούμενες έρευνες	σελ.18
Έρευνα α΄ εργασίας.....σελ.	18
Έρευνα β΄ εργασίας.....σελ.	23
Έρευνα γ΄ εργασίας.....σελ.	30
3.Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ΑΤΕ και συμβολή της στην αγροτική ανάπτυξη .....σελ.	35
Η ιστορία της ΑΤΕ.....σελ.	35
ΕΚΕ Αγροτικής Τράπεζας.....σελ.	48
Αγροτική Ανάπτυξη στην Ελλάδα.....σελ.	65
Ο ρόλος της ΑΤΕ στην αγροτική ανάπτυξη.....σελ.	83
Συμπεράσματα.....σελ.	87
4.Νέες προοπτικές και το μέλλον της ΑΤΕ.....σελ.	89
5. Ο ρόλος της ΑΤΕ από την σκοπιά της κοινωνίας.....σελ.	91
6. Συμπεράσματα.....σελ.	100
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.	102

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή, εξετάζει το θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και εξειδικεύεται στο κομμάτι της ΕΚΕ, όπως αυτή εφαρμόζεται στα Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα και συγκεκριμένα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος, όπως και στη συμβολή της ΑΤΕ στην αγροτική ανάπτυξη της Ελλάδας. Διατυπώνεται ο ορισμός της ΕΚΕ και αναλύονται τα χαρακτηριστικά της. Γίνεται έρευνα σε τρεις παρόμοιες μελέτες σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και μετά αναλύεται η ΑΤΕ και ο ρόλος της σε κοινωνικά έργα και στην αγροτική ανάπτυξη.

Η μελέτη αναφέρεται σε μια χρονική περίοδο 82 ετών, από την ίδρυση της ΑΤΕ το 1929 ως το 2011. Κατά την περίοδο αυτή, εξετάζεται ο ρόλος της ΑΤΕ ως χρηματοπιστωτικού οργανισμού και ιδιαίτερα ως εργαλείου άσκησης αγροτικής πολιτικής στη χώρα μας, τόσο πριν, όσο και μετά την ένταξη στην ΕΕ (ΕΟΚ το 1981), οπότε και η Ελλάδα εκχώρησε το δικαίωμα άσκησης ανεξάρτητης εθνικής αγροτικής πολιτικής. Παράλληλα, εξετάζεται η εξέλιξη της παραγωγής του Αγροτικού Τομέα και του αγροτικού προϊόντος και εισοδήματος.

Η εργασία διαρθρώνεται σε 5 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος της ΕΚΕ, τα πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, τα χαρακτηριστικά της. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται έρευνα σε τρεις προγενέστερες εργασίες οι οποίες έχουν ασχοληθεί με την ΕΚΕ στον τραπεζικό κλάδο και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Αναλύονται νέες έννοιες και στοιχεία και γίνεται αναφορά σε ανταγωνιστικές τράπεζες, καθώς και σε τρεις μεγάλες επιχειρήσεις. Στο τρίτο και κυριότερο κεφάλαιο της έρευνας, ασχολούμαστε με την ΑΤΕ και το ρόλο της. Παρατίθενται αναλυτικά τα ιστορικά στοιχεία της ΑΤΕ, αναλύεται η εταιρική της ευθύνη και τέλος, αναλύεται η αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα καθώς και οι προοπτικές της. Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνονται στοιχεία για το μέλλον και τις προοπτικές της ΑΤΕ. Στο πέμπτο κεφάλαιο ασχοληθήκαμε με την ελληνική κοινωνία και πως είναι αντιληπτό το έργο της ΑΤΕ με τα πλεονεκτήματα και μειονεκτηματά της. Τέλος, στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα συμπεράσματά μας από την έρευνα.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο όρος εταιρική κοινωνική ευθύνη αναφέρεται σε ενέργειες επιχειρήσεων που αποσκοπούν στην επίλυση περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις οφείλουν να αναγνωρίζουν την ευθύνη που έχουν απέναντι στην κοινωνία και στο περιβάλλον. Γι' αυτό, στο σημερινό ανταγωνιστικό περιβάλλον, η εταιρική κοινωνική ευθύνη κατέχει σημαντικό στρατηγικό ρόλο, βοηθώντας τους ανθρώπους να διαχειριστούν και να δημιουργήσουν αξία για την επιχείρηση.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του ρόλου της κοινωνικής ευθύνης στον τραπεζικό κλάδο. Αναλυτικότερα, διερευνάται το μέγεθος της κοινωνικής ευθύνης της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος προς τους πελάτες της, ο ρόλος της δηλαδή, στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας μας.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σε μια κοινωνία όπως η σημερινή, με τις συνεχείς και αυξανόμενες αλλαγές, καινοτομίες, οικονομικές δυσφορίες αλλά και τις συνεχόμενες κλιματικές αλλαγές, είναι ορθό να γίνονται διαδικασίες οι οποίες κινητοποιούνται εναντίον όλων των δυσμενών οικονομικών συνθηκών, των δυσάρεστων κλιματικών αλλαγών αλλά και των κοινωνικών εκμεταλλεύσεων που επιβαρύνουν όλο και περισσότερο τον άνθρωπο.

Η δράση των επιχειρήσεων έχει άμεσο αντίκτυπο σε οτιδήποτε αφορά την κοινωνία και το περιβάλλον. Οι οργανωμένες επιχειρήσεις είναι εκείνες οι οποίες προσφέρουν στον άνθρωπο μια αρκετά ικανοποιητική ποιότητα ζωής. Μέσα από τις συνεχείς δράσεις τους που αφορούν στην εξοικονόμηση ενέργειας, ανακύκλωσης, μείωσης της μόλυνσης του περιβάλλοντος αλλά και δημιουργίας χορηγιών συμβάλλουν στην ανάπτυξη των συνθηκών εκείνων που βοηθούν την ανθρώπινη κοινωνία να βλέπει με αισιοδοξία το μέλλον.

Στόχοι της έρευνας είναι να δοθούν κάποιες γενικές πληροφορίες σχετικά με το τι ακριβώς είναι κοινωνική ευθύνη, να διερευνηθούν οι δραστηριότητες των πιστωτικών ιδρυμάτων οι οποίες βοηθούν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων και, τέλος, να διερευνηθεί ο ρόλος της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος απέναντι στους πελάτες της και συγκεκριμένα στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας μας.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο, Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη»

Επίσης, σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκτυο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι «η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από τη νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους».

1.α Γενικά για την κοινωνική ευθύνη

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, αφορά ενέργειες που κάνουν οι επιχειρήσεις προκειμένου να λύσουν προβλήματα που αφορούν το περιβάλλον και την κοινωνία. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις-εταιρείες στις δραστηριότητες τους σε επιχειρηματική βάση καθώς επίσης και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέλη, συνενώνουν κοινωνικές και οικολογικές ανησυχίες σε εθελοντικό πλαίσιο.

Μια επιχείρηση για να χαρακτηριστεί υπεύθυνη σε κοινωνικό πλαίσιο, πρέπει να λάβει υπόψη της προβλήματα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος καθώς επίσης την ανάπτυξη, τα δικαιώματα και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που απασχολεί και της κοινωνίας μέσα στην οποία αναπτύσσεται. Με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, ρυθμίζεται εθελοντικά το επιχειρηματικό περιβάλλον, για να επιτευχθεί ο σεβασμός για προβλήματα, με τη βοήθεια συστημάτων διαχείρισης των επιπτώσεων, που αφορούν το περιβάλλον, την στήριξη κοινοτήτων σε τοπικό πλαίσιο και τέλος την κατασκευή ενός περιβάλλοντος εργασίας, το οποίο θα εξασφαλίζει δικαιοσύνη και ασφάλεια.¹

Πράσινη Βίβλος

Το Πράσινο Βιβλίο αποσκοπεί στο να δώσει την εκκίνηση για μια ευρύτερη δημόσια συζήτηση με θέμα τον τρόπο με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να προωθήσει την εταιρική κοινωνική ευθύνη τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το Πράσινο Βιβλίο προτείνει μια προσέγγιση που βασίζεται στην εμβάθυνση των εταιρικών σχέσεων, στις οποίες όλοι οι παράγοντες διαδραματίζουν ενεργό ρόλο.

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι ουσιαστικά μια έννοια με την οποία οι εταιρίες αποφασίζουν οικειοθελώς να συμβάλλουν για μια καλύτερη κοινωνία και ένα καθαρότερο περιβάλλον. Αυτή η ευθύνη εκφράζεται προς τους υπαλλήλους και γενικότερα σε όλους τους παράγοντες που μπορούν να επηρεαστούν από μια επιχείρηση και οι οποίοι με τη σειρά τους μπορούν να επηρεάσουν την επιτυχία της. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η πρόκληση συνίσταται στον τρόπο με τον οποίο η εταιρική κοινωνική ευθύνη μπορεί να συμβάλει στο στόχο της

---

¹ Ελληνικό Δίκτυο (ΕΚΕ)

Λισσαβόνας να οικοδομηθεί μια δυναμική, ανταγωνιστική και συνεκτική οικονομία με βάση τη γνώση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα απηύθυνε ιδιαίτερη έκκληση στο αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των εταιριών όσον αφορά στις βέλτιστες πρακτικές για τη διαβίου μάθηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Σήμερα μία από τις κυριότερες προκλήσεις για τις εταιρίες είναι η προσέλκυση και η συγκράτηση εξειδικευμένου εργατικού προσωπικού. Στο πλαίσιο αυτό, τα σχετικά μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν τη διαβίου μάθηση, την παραχώρηση αρμοδιοτήτων και εξουσιών στους εργαζόμενους, την καλύτερη ενημέρωση σε όλη την επιχείρηση, την ίση αμοιβή και τις προοπτικές σταδιοδρομίας για τις γυναίκες.

Οι υπεύθυνες πρακτικές πρόσληψης, ιδιαίτερα με την εφαρμογή της αρχής των μη διακρίσεων, πιθανότατα θα διευκολύνουν να προσλαμβάνονται άτομα από εθνικές μειονότητες, μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι, γυναίκες, μακροχρόνια άνεργοι και μειονεκτούντα άτομα.²

Οι εταιρίες, οι κυβερνήσεις και οι κλαδικές οργανώσεις εξετάζουν όλο και περισσότερο επιπλέον τρόπους για την προώθηση της υγείας και της ασφάλειας χρησιμοποιώντας αυτές τις δύο παραμέτρους ως κριτήρια κατά την προμήθεια προϊόντων και υπηρεσιών από άλλες εταιρίες και ως στοιχείο προώθησης των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την αυξανόμενη ζήτηση για την μέτρηση, τεκμηρίωση και ανακοίνωση αυτών των θετικών χαρακτηριστικών στο υλικό διαφημιστικής προώθησης. Επιπλέον, η τάση των εταιριών και των οργανώσεων να περιλαμβάνουν κριτήρια που αφορούν την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία στο σύστημα προμηθειών τους, υποστήριξε την ανάπτυξη γενικών συστημάτων προμήθειας που βασίζονται σε ομοιόμορφες απαιτήσεις όσον αφορά τα συστήματα κατάρτισης ή διαχείρισης που εφαρμόζουν οι εργολάβοι στο θέμα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία.

Γενικά, η μείωση της κατανάλωσης πόρων ή των ρυπογόνων εκπομπών και αποβλήτων μπορούν να μειώσουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Ενδέχεται να ωφελήσει και τις επιχειρήσεις μειώνοντας τους λογαριασμούς κατανάλωσης ενέργειας και διάθεσης των αποβλήτων καθώς και τις δαπάνες για τις πρώτες ύλες και για την απορρύπανση. Οι μεμονωμένες εταιρίες έχουν καταλήξει ότι η μειωμένη χρήση μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα. Ένα καλό παράδειγμα μιας προσέγγισης που επιτρέπει στις δημόσιες αρχές να εργαστούν με επιχειρήσεις είναι η Ολοκληρωμένη Πολιτική των Προϊόντων (ΟΠΠ). Η ΟΠΠ λαμβάνει υπόψη τον αντίκτυπο των προϊόντων σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, και καλεί επιχειρήσεις και άλλους παράγοντες σε διάλογο για την εξεύρεση της προσέγγισης με την καλύτερη σχέση κόστους – αποτελέσματος. Στον περιβαλλοντικό τομέα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ισχυρό υπάρχον πλαίσιο για την προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

---

² <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse>

1.β Χαρακτηριστικά της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά Προσέγγισης Εταιρικής Ευθύνης περιλαμβάνουν τις ακόλουθες Πρακτικές :

- Προσεκτικά επιλεγμένες Δράσεις που προσθέτουν Εταιρική Αξία και επιτρέπουν την ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές Χρήσεις και Αποδόσεις.
- Αυξημένη Ενδοεταιρική Συνεργασία, Συμμετοχή των Μετόχων και των Εργαζομένων στο Management της Εταιρείας και Συνεργασία με τους Παράγοντες των τοπικών Κοινωνιών.
- Διαφάνεια και αποτελεσματική Ροή της πληροφορίας.
- Ανταλλαγή Διεθνούς Εμπειρίας μεταξύ των επιχειρήσεων για τη βελτίωση της Απόδοσης της ΕΚΕ
- Απαίτηση για υιοθέτηση κατάλληλου Θεσμικού Πλαισίου που να εγγυάται τη Συμμόρφωση σε Κανόνες και Πρότυπα της Αγοράς διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη συνεχή Εξέλιξη και Ανάπτυξη των Επιχειρήσεων με Κοινούς Όρους και Πρότυπα, όπως αυτά διαμορφώνονται σε σχέση με το είδος και το εύρος της Επιχειρηματικής Δραστηριότητας.
- Συμμόρφωση σε διεθνή πρότυπα, κανόνες για επιτυχημένες πρακτικές.
- Συνεργασία με τις τοπικές Αρχές για ανάληψη Πρωτοβουλιών σχετικά με την αναγνώριση και την αποφυγή εμποδίων με θέματα Νομικής Συμμόρφωσης.

1.γ Κατηγορίες Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε έξι (6) κατηγορίες ανάλογα με τη φύση της ανάλογης πρωτοβουλίας-προγράμματος: Προώθηση Σκοπού, Μάρκετινγκ Σκοπού, Κοινωνικό Μάρκετινγκ, Εταιρική Φιλανθρωπία, Εταιρικός Εθελοντισμός, Κοινωνικά Υπεύθυνες Πρακτικές. Οι όροι αυτοί (εκτός του κοινωνικού μάρκετινγκ) δεν είναι ακόμα παγιωμένοι στη ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα λόγω της σχετικής νεότητας του επιστημονικού αυτού αντικειμένου και της έλλειψης ζωηρού ενδιαφέροντος από τους Έλληνες ακαδημαϊκούς. Παρακάτω παρουσιάζεται η κάθε κατηγορία ξεχωριστά σύμφωνα με το σκοπό που εξυπηρετεί.³

1.ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΣΚΟΠΟΥ (CAUSE PROMOTIONS)

Η επιχείρηση προσφέρει χρήματα / προϊόντα / υπηρεσίες ώστε να βοηθήσει στην γνωστοποίηση κάποιου κοινωνικού σκοπού και την ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από αυτόν.

Η επιχείρηση μπορεί να πάρει την πρωτοβουλία από μόνη της, να είναι ο βασικός χορηγός σε μια ήδη υπάρχουσα πρωτοβουλία κάποιου οργανισμού ή να είναι ένας από τους χορηγούς.

---

³ <http://capsiscommunity.blogspot.com/2007/11/6.html>

2. ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΚΟΠΟΥ (CAUSE- RELATED MARKETING)

Σε αυτήν την περίπτωση, η επιχείρηση συνδέει τις πωλήσεις του προϊόντος της με ένα ποσοστό επί των πωλήσεων το οποίο προσφέρει σε κάποιον συγκεκριμένο σκοπό. Το cause-related marketing γίνεται συνήθως για κάποιο συγκεκριμένο προϊόν και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Η συμφωνία είναι αμοιβαίως συμφέρουσα καθώς κερδίζει τόσο η επιχείρηση όσο και ο οργανισμός με τον οποίο συνεργάζεται. Επιπλέον, ο καταναλωτής έχει την ευκαιρία να βοηθήσει τον συγκεκριμένο σκοπό χωρίς να χρειασθεί να δώσει λεφτά από την τσέπη χωρίς να πάρει τίποτα σε αντάλλαγμα.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ (CORPORATE SOCIAL MARKETING)

Στο corporate social marketing η επιχείρηση βοηθάει στην αλλαγή της συμπεριφοράς του κοινού όσον αφορά σε κάποιο θέμα που σχετίζεται, π.χ., με την δημόσια υγεία, την ασφάλεια, το περιβάλλον κ.τ.ό. Η αλλαγή στην συμπεριφορά του κοινού είναι που διακρίνει το corporate social marketing από το cause promotions. Η επιχείρηση μπορεί να ξεκινήσει την ενέργεια από μόνη της ή, συνηθέστερα, να συνεργαστεί με κάποιον δημόσιο φορέα.

4. ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ (CORPORATE PHILANTHROPY)

Η ενέργεια είναι η πιο παραδοσιακή μορφή Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και συνίσταται, κατά κανόνα, στην άμεση προσφορά χρημάτων σε κάποιον φιλανθρωπικό οργανισμό / σκοπό. Το μοτίβο του “doing good to look good” αντικαθίσταται πλέον από το “doing well by doing good”.

5. ΕΤΑΙΡΙΚΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ (COMMUNITY VOLUNTEERING)

Σε αυτήν την περίπτωση, η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τους εργαζόμενους και τους συνεργάτες της να προσφέρουν τον χρόνο τους για κάποιον καλό σκοπό, συνήθως σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας. Η ενέργεια μπορεί να ξεκινήσει από την επιχείρηση αυτήν καθαυτή ή να γίνει σε συνεργασία με κάποιον οργανισμό.

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ (SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS PRACTICES)

Η επιχείρηση υιοθετεί επιχειρηματικές πρακτικές που είναι κοινωνικώς υπεύθυνες και οι οποίες έχουν να κάνουν συνήθως με τη βελτίωση της ζωής της τοπικής κοινωνίας και το περιβάλλον.

1.8 Εφαρμογή Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην Ελλάδα

Τα τελευταία 5 χρόνια, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο τόσο στις μεγάλες επιχειρήσεις όσο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, των πολιτικών και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Αρκετές πολυεθνικές ή μεγάλες

επιχειρήσεις, προσπαθούν να αποδείξουν, ότι έχουν καταφέρει να ενσωματώσουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στη στρατηγική τους, με μεγάλη επιτυχία.

Στις επιχειρήσεις, αναφέρονται δύο επίπεδα εφαρμογής της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Το πρώτο επίπεδο, γνωστό ως αρχικό στάδιο ωριμότητας, περιλαμβάνει τις Μεγάλες επιχειρήσεις της Ελλάδας, όπου η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι μέρος των δραστηριοτήτων του τμήματος που αφορά τις Δημόσιες Σχέσεις και ιδιαίτερα τον τομέα της Φιλανθρωπίας και της Χορηγίας. Το δεύτερο επίπεδο, γνωστό ως ωριμότητα των επιχειρήσεων, δηλώνει ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής πολιτικής και στρατηγικής. Στο συγκεκριμένο στάδιο υπάρχει ένα αρμόδιο τμήμα ή επιτροπή, τα οποία είναι υπεύθυνα για συγκεκριμένες δραστηριότητες, που έχουν σαν σκοπό την πραγματοποίηση στρατηγικών στόχων καθώς και την ετήσια Εγγραφή Κοινωνικού Απολογισμού αποκλειστικά για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Στην Ελλάδα, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη δεν βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο.

Αυτό συμβαίνει, γιατί μπορεί μεν η Ελλάδα να βρίσκεται μέσα στα γεγονότα λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όμως οι εξελίξεις στα γεγονότα δεν παρουσιάζουν σημαντική πρόοδο.

Για παράδειγμα, σε χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ οι εταιρείες είναι πιο ευαισθητοποιημένες σε θέματα ΕΚΕ και υπάρχει όντως η επιθυμία να μάθουν τι είναι η ΕΚΕ, να δουν πως μπορούν να την προσαρμόσουν στη φιλοσοφία τους, γιατί ξέρουν ότι οι αγορές παγκοσμίως το ζητάνε.

Στη σημερινή εποχή, οι ειδικοί εντοπίζουν στις ελληνικές επιχειρήσεις πως κλείνουν σε δραστηριότητες φιλανθρωπίας. Το μειονέκτημα όμως έγκειται στο γεγονός, ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει πρόγραμμα, προοπτική ανάπτυξης και μακροχρόνια δέσμευση για δράσεις που γίνονται. Μεγάλη σημασία πρέπει να δοθεί στη δική μας συνειδητοποίηση προκειμένου να λειτουργούμε κοινωνικά υπεύθυνα, δηλαδή να προσεγγίζουμε το θέμα ατομικά και όχι εταιρικά.

1.ε Πλεονεκτήματα-Μειονεκτήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στις επιχειρήσεις

Γενικά, τα οφέλη για την επιχείρηση από την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι ότι φαίνεται ως κάτι καλό στους πελάτες και τους εν δυνάμει πελάτες, τους επενδυτές, τους αναλυτές, τα media κ.ά. ενώ υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι κάνει καλό στο brand καθώς και στα έσοδα της επιχείρησης.⁴

Ειδικότερα, μερικά από τα κυριότερα οφέλη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι:

- Αύξηση των πωλήσεων και του μεριδίου αγοράς.
- Ενδυνάμωση του brand.
- Καλύτερη εταιρική εικόνα.
- Προσέλκυση, υποκίνηση και διατήρηση εργαζομένων.
- Μειωμένο λειτουργικό κόστος.
- Θετική εικόνα στους επενδυτές και τους αναλυτές.

---

⁴ <http://www.kerdos.gr>

Το 78% των ανώτερων επιχειρησιακών ηγετών σε ολόκληρη την Ευρώπη θεωρούν ότι μόνο με πλήρη ενσωμάτωση υπεύθυνης επιχειρησιακής πρακτικής οι επιχειρήσεις θα είναι περισσότερο ανταγωνιστικές και σχεδόν 70% των διευθυντών πιστεύουν ότι η Ε.Κ.Ε είναι απαραίτητη για κερδοφορία.

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη δεν εξυπηρετεί απλώς την εκπλήρωση ελάχιστων προδιαγραφών και νομικών απαιτήσεων. Προσβλέπει στη βελτίωση των συνθηκών, αυξάνοντας την επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό, στο περιβάλλον και στις τοπικές κοινότητες, για το καλό της εταιρίας, των εργαζομένων, των μετόχων και του κοινωνικού συνόλου. Όλο και περισσότεροι προοδευτικοί εργοδότες αναγνωρίζουν ότι η κοινωνικά υπεύθυνη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων μπορεί να βοηθήσει τις εταιρίες να προσελκύσουν και να διατηρήσουν το πλέον ικανό και αφοσιωμένο προσωπικό. Υιοθετούν μια ευέλικτη προσέγγιση σε θέματα ωραρίου εργασίας, χρησιμοποιούν δημιουργικά τις νέες τεχνολογίες, προωθούν την ίση αμοιβή μεταξύ ανδρών και γυναικών, υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα, ενθαρρύνουν την καινοτομία και δημιουργούν αποδοτικά δίκτυα υπεργολαβιών για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η οικοδόμηση καλών σχέσεων με τις τοπικές κοινότητες αποτελεί ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της ΕΚΕ. Η καλή φήμη μιας εταιρίας είναι σημαντική και ενισχύει την ανταγωνιστικότητά της. Επίσης, τη βοηθά να οικοδομήσει καλές σχέσεις με τους καταναλωτές, δημιουργώντας έτσι εμπορικό όνομα, με το οποίο ταυτίζονται καταναλωτές και επενδυτές. Οι επιχειρήσεις με καλή φήμη αναγνωρίζουν ότι υπάρχει πάντα περιθώριο για βελτίωση και λαμβάνουν υπόψη τις προσδοκίες όλων των ενδιαφερόμενων μερών όταν παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την λειτουργία τους. Επίσης, η βιωσιμότητα θεωρείται άλλο ένα πλεονέκτημα. Η βιώσιμη ανάπτυξη δίνει έμφαση στην περιβαλλοντική και κοινωνική ευθύνη μέσα από την προσπάθεια των επιχειρήσεων να καλύψουν τις ανάγκες του σήμερα χωρίς να διακυβεύονται να καθούν οι ανάγκες ολόκληρης της κοινωνίας.

Με την εξάπλωση της παγκοσμιοποίησης οι υπεύθυνες επιχειρήσεις θεωρούν τη βελτίωση της άδειας λειτουργίας τους σαν προαπαιτούμενο για την είσοδο τους σε μία αγορά. Με τον όρο άδεια λειτουργίας εννοούμε αρχικά την επίσημη λήψη της άδειας λειτουργίας από τις αρχές και δευτερευόντως τη γενική αποδοχή εκ μέρους όλων των ενδιαφερόμενων μερών της επίδρασης που έχουν οι δράσεις μιας επιχείρησης στους ανθρώπους, την κοινωνία και στο περιβάλλον.

Ακόμα κάθε επιχείρηση θα πρέπει να είναι εμπορικά επιτυχημένη με τον τρόπο που τιμά ηθικές αξίες όπως τιμιότητα, αξιοπιστία, αμεροληψία και σέβεται τους ανθρώπους, την κοινωνία και το περιβάλλον. Άρα η ηθική υποχρέωση υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις έχουν καθήκον να πράττουν το σωστό.

Από την άλλη πλευρά όμως ξέρουμε ότι οι επιχειρήσεις ιδρύονται και λειτουργούν με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους από την εκμετάλλευση των διαφόρων πόρων μέσω επιχειρηματικών διαδικασιών. διάφορα σκάνδαλα αδιαφάνειας και κακοδιαχείρισης από κολοσσούς είχαν ως αποτέλεσμα την επέκταση της Εταιρικής Διακυβέρνησης και των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σε όλες τις οικονομίες, ξεκινώντας από τις αναπτυγμένες.

Σε βασικούς τομείς όπως για παράδειγμα η υγιεινή και η ασφάλεια στους χώρους εργασίας ή η προστασία από την θαλάσσια ρύπανση, το βασικότερο ζητούμενο δεν είναι η δημιουργία, από τις επιχειρήσεις, υψηλότερων προτύπων προστασίας αλλά η συνέπεια με όσα προβλέπονται από την νομοθεσία.

Η συζήτηση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σε διεθνή φόρα συνήθως αφορά επιχειρήσεις πολύ μεγαλύτερες των ελληνικών. Έτσι τα μέτρα που προτείνονται δεν είναι κατ' ανάγκη εφαρμόσιμα στην ελληνική επιχειρηματική πραγματικότητα δεν θα

έχουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα γιατί δεν θα μπορούν να ακολουθηθούν από την πλειοψηφία των επιχειρήσεων.

Επίσης πρέπει να είναι σαφές ότι η ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης δεν μπορεί και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρείται ότι υποκαθιστά το ρόλο του Κράτους και των αρμόδιων φορέων. Θέματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή ανήκουν στη νομοθετική και ελεγκτική αρμοδιότητα του Κράτους και όλη η συζήτηση γίνεται με σκοπό την περαιτέρω βελτίωση της κατάστασης. Λόγω του ότι στη Ελλάδα ο βαθμός ανάπτυξης συνείδησης εταιρικής κοινωνικής ευθύνης είναι μικρός υπάρχει αντίστοιχα πρόβλημα και ελλειπύς ανάπτυξης κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς των καταναλωτών. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών έτσι ώστε να είναι διατεθειμένοι να στηρίξουν ένα λίγο πιο ακριβό αλλά περιβαλλοντολογικά αβλαβές καταναλωτικό προϊόν θα αποτελέσει ένα μοχλό ενίσχυσης της κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς των επιχειρήσεων.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στο διεθνές αλλά και στο ευρωπαϊκό επίπεδο ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη συνεργασία και την συνέργια των ενδιαφερόμενων μερών δεδομένου ότι η αποτελεσματική δράση για την αντιμετώπιση θεμάτων κοινωνικής και περιβαλλοντολογικής σημασίας είναι δυνατή περισσότερο μέσω συνεργιών και λιγότεροι με αποσπασματικές και μεμονωμένες ενέργειες. Η ανάπτυξη της συμμετοχής και της συνεργασίας σε κάθε επίπεδο (τοπικό, περιφερειακό, κλαδικό, και διεπιχειρησιακό) θα πρέπει να θεωρείται σημαντική προϋπόθεση για την προώθηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.⁵

1.στ Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και οικονομική κρίση

Αναμενόμενο είναι να εξεταστεί ο ρόλος της ΕΚΕ και αν αυτή μπορεί να υλοποιηθεί κατά την τρέχουσα περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Η τεταμένη οικονομική περίοδος που διανύουμε έχει αφήσει τα αποτυπώματα της σε κάθε πτυχή της κοινωνίας μας. Η περίοδος αυτή απέχει μακράν από φάσεις ανάπτυξης και άνθησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η δύσκολη κατάσταση φανέρωσε πιο έντονα τις αδυναμίες της κάθε επιχείρησης ξεχωριστά αλλά και τις λάθος κινήσεις.

Η άποψη πως η οικονομική και κοινωνική κατάσταση πηγάζει και από την έλλειψη της εταιρικής ηθικής από την φιλοσοφία και την καθημερινότητα των επιχειρήσεων κερδίζει συνεχώς έδαφος.

Αρχικά, η αναγνώριση μιας εταιρείας ως κοινωνικά υπεύθυνης, βοηθά στη βελτίωση της εσωτερικής συνοχής, μεταξύ των εργαζομένων, με ταυτόχρονη αύξηση της παραγωγικότητας τους. Επιπλέον, η εμπιστοσύνη του καταναλωτή θα ενισχυθεί και θα γίνει συνείδηση. Τα κριτήρια κατανάλωσης έχουν αλλάξει. Ο κόσμος είναι ευαισθητοποιημένος, άρα οι επιχειρήσεις καλούνται να ακολουθήσουν την τάση.

Άλλωστε, η συνεισφορά τους στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, βελτιώνει τις σχέσεις εμπιστοσύνης με μεγαλύτερες επιχειρήσεις, για τις οποίες πιθανότατα αποτελούν προμηθευτή, υπεργολάβο ή συνεργάτη κάθε μορφής, όπως και την θετική εικόνα της επιχείρησης σε τοπικό, περιφερειακό ή κλαδικό επίπεδο. Η εξοικονόμηση

---

⁵ <http://news.pramnos.net>

κόστους με την ταυτόχρονη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των επενδύσεων για το περιβάλλον συμβάλλει θετικά στην φήμη της επιχείρησης.

Η εργατική νομοθεσία είναι η ραχοκοκαλιά για το πώς ενεργούν οι εργαζόμενοι, οι δράσεις που διέπουν την ΕΚΕ είναι κάτι επιπλέον, είναι προσφορά.

Ενδεικτικά είναι τα αποτελέσματα έρευνας που εμφανίζουν τους ευρωπαίους καταναλωτές να επηρεάζονται οι αγοραστικές τους αποφάσεις από την ΕΚΕ. Ένας στους πέντε είναι διαθέσιμοι να πληρώσουν ακριβότερα προϊόντα με περιβαλλοντικό και κοινωνικό υπόβαθρο ή να σαμποτάρουν μέσα από την αποχή κατανάλωσης προϊόντων που παράγουν επιχειρήσεις οι οποίες καταστρατηγούν βασικούς κανόνες ΕΚΕ.

Οι επιχειρήσεις απαρτίζονται από ανθρώπους, η ΕΚΕ επενδύει στους ανθρώπους, συνεπώς η αλλαγή κουλτούρας θα συνεισφέρει όχι μόνο στην ανάπτυξη του κέρδους αλλά και στην αναβάθμιση των ίδιων. Η ενθάρρυνση για προσφορά, προωθεί την ανάπτυξη της συλλογικότητας με επίκεντρο και αποδέκτη τον ίδιο τον άνθρωπο.

Η ΕΚΕ στο μέλλον θα πάρει πιο στρατηγική μορφή αν θέλουμε να γίνει αποτελεσματική στην αντιμετώπιση νέων αναδυόμενων αναγκών που φέρνει η οικονομική κρίση. Οι δράσεις ΕΚΕ θα πρέπει να δίνουν έμφαση στη μεγιστοποίηση της συνολικής ευημερίας όλων των ενδιαφερόμενων μερών.⁶

Επίσης, η μορφή της ΕΚΕ θα αλλάξει κατά πολύ και σε πολλούς τομείς λόγω της παρούσας δύσκολης κατάστασης της οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα:

Θα γίνει πιο στρατηγική. Περισσότερο από κάθε άλλη φορά οι διοικήσεις των επιχειρήσεων θα πρέπει να πείθονται ότι η ΕΚΕ είναι επένδυση για την επιχείρηση και την κοινωνία και όχι κόστος. Οι υπεύθυνοι ΕΚΕ θα αναζητούν προγράμματα που θα αποφέρουν το βέλτιστο αποτέλεσμα. Τα προγράμματα θα πρέπει να είναι περισσότερο στοχευμένα και τα αποτελέσματα και η επίδρασή τους θα πρέπει να μετρώνται καλύτερα ενώ τα οφέλη για την επιχείρηση και τις κοινότητες να είναι πιο χειροπιαστά.

Θα πρέπει να υπάρχει όραμα για συνεχή ανανέωση και πρόοδο του ανθρώπινου δυναμικού, συμβολή στη διαμόρφωση της νέας κοινωνίας, “χτίσιμο” μακροχρόνιων σχέσεων εμπιστοσύνης, δημιουργία αποτελεσματικότερων συνεργειών με τοπικές κοινότητες και άλλους φορείς.

Θα προϋποθέτει νέους τρόπους διοίκησης. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν στο μέλλον αυξημένο έλεγχο για τον τρόπο που λειτουργούν και συναλλάσσονται. Όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, θα αναμένουν από τις επιχειρήσεις μεγαλύτερη διαφάνεια, μεγαλύτερη υπευθυνότητα και αποτελεσματικότερη διαχείριση.

Θα πρέπει να οικοδομεί νέες δυνατότητες και δεξιότητες. Η διάθεση πόρων σε φιλανθρωπίες δεν ήταν ποτέ τόσο αποτελεσματική όσο η παροχή βοήθειας για αναβάθμιση της ζωής ανθρώπων που βρίσκονται σε ανάγκη μέσα από κατάρτιση και ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα τους βοηθούν στο να επιβιώνουν. Προγράμματα που στοχεύουν στην ανάπτυξη τοπικών κοινοτήτων ή ατόμων θα τους βοηθήσει να γίνουν τα άτομα πιο αυτάρκη και οι κοινότητες πιο βιώσιμες.

Δεδομένου της οικονομικής κρίσης που δεσπόζει πάνω από την παγκόσμια οικονομία και συνυπολογίζοντας και την δυσκολία προβλέψεων, η ικανότητα μιας επιχείρησης να ανταγωνιστεί τις υπόλοιπες σε συνδυασμό με την δυνατότητα εξοικονόμησης κόστους έχουν βαρυσήμαντη σημασία. Πολλοί Έλληνες αλλά και ξένοι επιχειρηματίες βρίσκονται σε συνδιαλλαγές για την μείωση του προϋπολογισμού τους σε ενέργειες Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ).

---

⁶ Θέκλα Πρασκευούδη, «ΕΚΕ: το αντίδοτο στην οικονομική κρίση», inews, 15/11/2011

Την σύγχρονη ΕΚΕ, χαρακτηρίζουν συγκεκριμένες και διαχρονικές ενέργειες ως προς το περιβάλλον, την κοινωνία, τους πελάτες και τους εργαζομένους, αποσκοπώντας στην προστιθέμενη αξία τόσο της επιχείρησης όσο και των εμπλεκόμενων στους οποίους απευθύνεται με τις δράσεις της. Στις δράσεις της συγκαταλέγεται επίσης και ο περιορισμός του κόστους λειτουργικότητας, όπως η μείωση ενέργειας. Έτσι αποτελεί μια επένδυση με μετρήσιμα αποτελέσματα και όχι απλά προστιθέμενο κόστος.

Τα αποτελέσματα κάποιων ερευνών του Ερευνητικού Εργαστηρίου Μάρκετινγκ του Οικονομικού Πανεπιστημίου (ALARM) και του Κέντρου Αειφορίας (CSE), έδειξαν πως οι καταναλωτές είναι θετικοί για τις πρωτοβουλίες πράσινου και κοινωνικού μάρκετινγκ. Όμως διαπιστώθηκε η έλλειψη πληροφόρησης και η ύπαρξη αδιαφάνειας όσον αφορά αυτές τις δράσεις των επιχειρήσεων και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών δεν έχει κερδηθεί ακόμα από αυτές. Η μοναδική διέξοδος των επιχειρήσεων από το υφιστάμενο έλλειμμα είναι η ένταξη κοινωνικών πρωτοβουλιών καθώς και του πράσινου μάρκετινγκ στην ευρύτερη σύγχρονη στρατηγική της ΕΚΕ.

Επιπροσθέτως προκύπτει από τις έρευνες ότι οι καταναλωτές τάσσονται υπέρ των κοινωνικά υπεύθυνων εταιριών που έχουν σαν στόχο όχι μόνο οικονομικούς αλλά και κοινωνικούς σκοπούς. Ως μείζον «πράσινο σκοπό» οι καταναλωτές θεωρούν τη μείωση εκπομπής ρύπων με συνέπεια την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Εν κατακλείδι, συμπεράνουμε πως ακόμα και σε περίοδο οικονομικής κρίσης η ΕΚΕ αποτελεί ένα κρίσιμο στοιχείο για την σιγουριά της επιχειρηματικής αειφόρας και του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, εφόσον κατανοηθεί και υλοποιηθεί με υπεύθυνο τρόπο.

1.ε Σχέσεις επιχειρήσεων και κοινωνίας

Οι επιχειρήσεις καλούνται να αναδείξουν τον κοινωνικό τους ρόλο στρέφοντας το ενδιαφέρον τους στην κάλυψη αναγκών τοπικών κοινωνιών και κοινωνικών ομάδων. Ως οργανικό τμήμα του κοινωνικού οικοδομήματος αλληλεπιδρούν αλλά και εξαρτώνται από τις κοινωνικές ομάδες.

Αυτή η αμφίδρομη σχέση, επιχειρήσεων και κοινωνικού συνόλου, προσδιορίζεται και καθορίζεται μέσα από τις συντεταγμένες κάθε εποχής και σε συνδυασμό με τον επιχειρηματικό τομέα που δραστηριοποίησής τους. Για να είναι υγιής μια επιχείρηση χρειάζεται να είναι υγιείς οι κοινωνικές ομάδες με τις οποίες εμπλέκεται (είτε ως πελάτες είτε ως συνεργάτες).

Δεδομένου ότι η οικονομική κρίση έχει πάνω απ' όλα δυσάρεστες σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες, στόχος των προγραμμάτων ΕΚΕ είναι η κάλυψη συναισθηματικών αναγκών, καθώς όλα από εκεί ξεκινούν. Το κενό που αισθάνεται κάθε άτομο ή κοινωνική ομάδα λόγω της υπάρχουσας πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης είναι απαραίτητο να καλυφθεί σε ένα σημαντικό βαθμό με δράσεις ΕΚΕ, με τέτοιο τρόπο ώστε ο ρόλος των επιχειρήσεων απέναντι στην κοινωνία να είναι εκείνος του συλλειτουργού, συνοδοιπόρου και συμπαραστάτη.

Αν μία εταιρεία καθορίζει πολιτικές, όσο καλές και αν είναι οι προθέσεις της, χωρίς να έχουν σύμμαχο το κοινό των τοπικών κοινωνιών, στις οποίες δραστηριοποιούνται, και χωρίς να ελαχιστοποιούν τους φόβους για τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχουν οι δράσεις των επιχειρήσεων στην τοπική ζωή, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα αποτελέσουν την απαρχή της καχυποψίας και της απομάκρυνσης. Η επιχειρηματικότητα χρειάζεται σταθερό κοινωνικό περιβάλλον, το οποίο θα παρέχει προβλέψιμο κλίμα για επενδύσεις και εμπόριο.

Η ΕΚΕ αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη δημιουργία αλλά και διατήρηση της κοινωνικής σταθερότητας. Αυτό επιτυγχάνεται με τον καθορισμό και την πιστή τήρηση μιας εταιρικής ατζέντας που θα αναγνωρίζει τις κοινωνικές ανάγκες και θα είναι διαμορφωμένη έτσι ώστε να τις καλύπτει. Η εκπαίδευση, η μετάδοση γνώσης και εμπειρίας, οι νέες τεχνολογικές λύσεις, η παροχή υπηρεσιών, η χρήσιμη ανάπτυξη της υποδομής, κοινωνικά και υγειονομικά προγράμματα για τις τοπικές κοινωνίες, οι πολιτιστικές δράσεις και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελούν έμπρακτη συνεισφορά μιας εταιρίας στην κοινωνία.

Παρόλο που η περικοπή των δαπανών είναι η πολιτική που ακολουθούν πολλές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της διαγραφόμενης οικονομικής συγκυρίας, η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι απαραίτητο να ενταχθεί στο εταιρικό DNA, ακόμη και όταν απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός του διαφημιστικού budget.⁷

Επιχειρήσεις και περιβάλλον

Περιβάλλον, κοινωνία και οικονομία είναι οι τρεις πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης. Παραδοσιακά, οι επιχειρήσεις έριχναν το βάρος τους στην οικονομία, ενώ διστακτικά έκαναν κάποια βήματα σε ορισμένα κοινωνικά θέματα. Τελευταία όμως, η περιβαλλοντική διάσταση γίνεται ολοένα και πιο εμφανής στην οικονομική δραστηριότητα. Η ανάπτυξη των πράσινων αγορών διευρύνεται σημαντικά σε όλο τον κόσμο.

Οι διευθύνσεις επιχειρηματικού σχεδιασμού των εταιρειών, έχουν αντιληφθεί την αξία αυτών των απαιτήσεων και στην προσπάθειά τους να προλάβουν την τάση αυτής της αγοράς, δημιουργούν καινοτόμες περιβαλλοντικές λύσεις. Όμως το βασικότερο στοιχείο είναι πως τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα αποκτούν διαφορετική ταυτότητα, και από ρίσκο με πρόσθετο κόστος για μία εταιρεία, μετατρέπονται σε επενδυτικές ευκαιρίες, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία, τόσο στην ίδια την εταιρεία, όσο και στους μετόχους της. Η αξία αυτή, πέραν του οικονομικού οφέλους, έχει άμεση σχέση και με τη φήμη της εταιρείας. Σήμερα, στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η περιβαλλοντική πολιτική αποκτά έναν αναγκαίο ρόλο στον επιχειρηματικό σχεδιασμό.

Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες προσφέρουν την τεράστια ποικιλία αγαθών και υπηρεσιών που όλοι απαιτούμε, για την υποστήριξη του άνετου τρόπου ζωής μας. Η ικανοποίηση, όμως, αυτής της συνεχώς αυξανόμενης καταναλωτικής ζήτησης έχει συνέπειες στη βιοποικιλότητα, στους φυσικούς πόρους και στις πρώτες ύλες, όπως το πετρέλαιο και τα ορυκτά. Δημιουργεί επίσης εκτεταμένη ρύπανση και απόβλητα.

Για το λόγο αυτό, οι επιχειρήσεις θεωρούνταν επί μεγάλο χρονικό διάστημα "ο εχθρός" εκείνων που μάχονται για να προστατεύσουν το περιβάλλον. Σήμερα, αυτές οι απόψεις έχουν αρχίσει σταδιακά να αναθεωρούνται.

Το θέμα της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, που βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο, μας επηρεάζει όλους. Δεν υπάρχει χρόνος για χάσιμο. Σήμερα, επιχειρηματίες, αξιωματούχοι της κυβέρνησης, επιστήμονες και η κοινωνία των πολιτών συνεργάζονται μεταξύ τους, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Για να επιτευχθεί επομένως διατήρηση της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας κάτω από το όριο των 2°C, χρειαζόμαστε μείωση των εκπομπών κατά 60% έως 80% στις βιομηχανοποιημένες χώρες και μείωση 50% σε παγκόσμιο επίπεδο, έως το 2050.

Σύμφωνα με το Πράσινο Βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2001), εταιρική, κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη ορίζεται η έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση, κοινωνικές και περιβαλλοντικές

---

⁷ Διαπολιτιστικό Ινστιτούτο Αλληλεγγύης

ανησυχίες, στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Η εταιρική κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη εκτείνεται πέρα από την πλήρη τήρηση των νομικών υποχρεώσεων της εταιρείας, επενδύοντας περισσότερο στο ανθρώπινο δυναμικό, στο περιβάλλον και τις σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η εταιρική ευθύνη ξεκινά ως κουλτούρα, συμπεριφορά και δράση από το εσωτερικό της εταιρείας και διευρύνεται προς τα έξω καλύπτοντας την κοινωνία στην οποία δραστηριοποιείται αλλά και ολόκληρο τον πλανήτη, αφού από αυτόν αντλεί πόρους και σε αυτόν απορρίπτει.⁸

Η διεθνής οικονομική κρίση και η δυσχερής θέση στην οποία έχει βρεθεί η χώρα μας, έχουν θέσει, για μία ακόμη φορά, τα περιβαλλοντικά θέματα σε δεύτερη μοίρα, αφού η καθημερινή επιβίωση εξαρτάται από τα χρήματα.

Οι Ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκονται σήμερα μπροστά σε μία ιστορική συγκυρία. Μέσα σε όλο αυτό το δυσμενές οικονομικό κλίμα, οι επιχειρήσεις είναι πλέον αναγκασμένες να αναζητήσουν τρόπους επιβίωσης, που δεν θα περιορίζονται μόνο στο παρηγορητικό μέτρο της πτώσης των τιμών για την πρόσκαιρη αντιμετώπιση του ανταγωνισμού.

Η επένδυση στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), φαντάζει ως μία πολύ καλή εναλλακτική για τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος. Η εν λόγω επένδυση, συνοδεύεται από μία σειρά προνομίων, αφού τα προγράμματα χρήσης των ΑΠΕ επιδοτούνται από το κράτος, οι τράπεζες χρηματοδοτούν με ευκολία τέτοιου είδους δράσεις, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται μείωση στην κατανάλωση ρεύματος και πετρελαίου και, κατά συνέπεια, μείωση του κόστους λειτουργίας.

Μία ακόμη στρατηγική κίνηση στην οποία επιβάλλεται να επικεντρωθούν οι ελληνικές επιχειρήσεις, είναι η τυποποίηση των περιβαλλοντικών τους δράσεων. Είναι σαφώς διαφορετικό για μία εταιρία να αναλαμβάνει δράσεις για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών της επιδόσεων μέσα από ένα δομημένο σύστημα διαδικασιών, από μία εταιρία η οποία απλά δηλώνει πως «επιθυμεί» να μειώσει τον όγκο των αποβλήτων της, χωρίς να τεκμηριώνει καμία ενέργειά της. Ο πλέον διαδεδομένος τρόπος για την τυποποίηση, είναι η εφαρμογή κάποιου περιβαλλοντικού ή ενεργειακού συστήματος βασισμένου στα διεθνή πρότυπα ISO 14001:2004 & EMAS ή BS EN 16001:2009 αντίστοιχα.

Και τα τρία προαναφερθέντα πρότυπα είναι διεθνώς αναγνωρισμένα και επιδιώκουν την εγκαθίδρυση ενός διοικητικού μοντέλου που θέτει ως κύριο στόχο τη διαρκή βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης των επιχειρήσεων. Μερικά μόνο από τα οφέλη της εφαρμογής ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης είναι τα ακόλουθα:

- Δυνατότητα μείωσης του κόστους παραγωγής των προϊόντων/υπηρεσιών, λόγω της ορθολογικής διαχείρισης των πόρων και της εξοικονόμησης ενέργειας.
- Δημιουργία μίας σχέσεως εμπιστοσύνης μεταξύ της Επιχείρησης και των τοπικών αρχών, που βοηθά στις ταχύτερες διαδικασίες εγκρίσεων αιτημάτων της Επιχείρησης
- Πρόληψη περιβαλλοντικών ατυχημάτων
- Αναγνώριση από τους καταναλωτές
- Συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία⁹

⁸ http://www.kykpee.org/istoselides/istoselides_greek/epixeiriseis_eisagogi.html

⁹ Νέστωρας Παπαρούτας, Ελληνικές Επιχειρήσεις και Περιβάλλον

Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα ελέγχονται αυστηρά για τις επιπτώσεις που προκαλεί η δραστηριότητα τους στο περιβάλλον και θα δημιουργηθεί η μαύρη λίστα των ρυπαντών του περιβάλλοντος και η λευκή λίστα αυτών που τηρούν μέτρα προστασίας του.

Όσοι εντοπίζονται να προκαλούν περιβαλλοντική ζημία θα οδηγούνται στο αυτόφωρο, αντιμετωπίζοντας βαριές ποινές φυλάκισης έως 10 ετών και υψηλά πρόστιμα. Παράλληλα τίθεται σε πλήρη εφαρμογή το νομοθετικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη. Ενσωματώνονται στο εσωτερικό δίκαιο Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προβλέπουν ότι «ο ρυπαίνων πληρώνει» και αναφέρεται στις βλάβες που προκαλούνται στη βιοποικιλότητα, στο έδαφος και στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα. Η νέα νομοθεσία καθιστά τον ρυπαντή περιβαλλοντικά, αλλά και οικονομικά υπεύθυνο έναντι της λήψης των μέτρων και της κάλυψης του κόστους για την περιβαλλοντική ζημία που προκάλεσε. Επιπλέον οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να μεριμνούν, ώστε οι επιχειρήσεις να λαμβάνουν και να χρηματοδοτούν οι ίδιες το κόστος των αναγκαίων μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης της βλάβης προς το περιβάλλον ή τις ζημίες έναντι φυσικών ή νομικών προσώπων. Για αυτό το σκοπό το υπουργείο Περιβάλλοντος μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2012 θα προωθήσει τις προβλεπόμενες αποφάσεις της υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας των επιχειρήσεων έναντι της περιβαλλοντικής ζημιάς. Δηλαδή οι επιχειρήσεις να ασφαλιζονται υποχρεωτικά έναντι του κινδύνου να προκληθεί από τη λειτουργία τους ζημιά στο περιβάλλον.

Πράσινα τραπεζικά προϊόντα

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν και αυτά έναν διακριτό ρόλο και μπορούν να δράσουν καταλυτικά στην ανάπτυξη των πράσινων αγορών. Προϊόντα όπως, δάνεια για εξοικονόμηση, πράσινες πιστωτικές κάρτες, δάνεια για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου είδους ευκαιριών και εμφανίζονται στις μέρες μας με την ορολογία Πράσινα Τραπεζικά Προϊόντα.

Τα πράσινα προϊόντα και οι υπηρεσίες συμβάλλουν στη δημιουργία αποδοτικών και μεγάλου εύρους λύσεων για μία αγορά που ανταποκρίνεται στα περιβαλλοντικά προβλήματα, στις νέες νομοθεσίες και οδηγίες και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Βασικό βήμα για την ανάπτυξη των πράσινων προϊόντων στην Ελλάδα αποτελεί η αξιολόγηση της αγοράς. Γενικά, τρία στοιχεία συνθέτουν τις κατευθυντήριες δυνάμεις στις τάσεις της αγοράς σήμερα και στην ανάγκη για ανάπτυξη και προώθηση πράσινων προϊόντων και αγορών. Αυτά είναι:

- A. Η γνώση του περιβαλλοντικού προβλήματος .
- B. Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και η κοινή γνώμη.
- Γ. Η περιβαλλοντική νομοθεσία.

Είναι γεγονός πως στην Ευρώπη γενικότερα, υπάρχει γνώση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, Ήδη από το 2005, πάνω από το 50% των ευρωπαίων πολιτών υποστήριζε πως γνωρίζει τα θέματα αυτά. Σήμερα η σχετική εικόνα είναι ακόμη πιο έντονη. Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, πολλοί είναι οι πολίτες που δηλώνουν πως γνωρίζουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα και τα παρακολουθούν. Όλο και περισσότεροι καταναλωτές και επιχειρήσεις μετατοπίζουν το ενδιαφέρον τους σε πράξεις και μεταφορές φιλικές προς το περιβάλλον.

Το δεύτερο στοιχείο που παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη πράσινων προϊόντων είναι η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Στην Ευρώπη, η αυξημένη

περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και η κυβερνητική υποστήριξη αντανακλώνται στην ανάγκη για φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα και υπηρεσίες. Η ευαισθητοποίηση αυτή εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους, είτε από ιδιώτες είτε από εταιρείες. Η δεύτερη περίπτωση, αυτή της ευαισθητοποίησης των εταιρειών, όταν μετατραπεί σε πράξη, έχει και τη μεγαλύτερη επίδραση στο περιβάλλον.

Σήμερα στην Ελλάδα, παρατηρείται αύξηση στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις που αφορούν κυρίως την υπευθυνότητα μιας εταιρείας, ώστε διαμέσου της λειτουργίας της και των υλικών που χρησιμοποιεί για να κατασκευάσει το «προϊόν» της, να μη βλάπτει το περιβάλλον.

Οι Τράπεζες, ως φύση αντικειμένου, πάντοτε εξέφραζαν την κερδοσκοπική χροιά του συστήματος, μέσω της αυστηρής επιλογής χρηματοδότησης και των ορθολογικών τοποθετήσεων σε επενδύσεις. Αυτή τους η επιλογή γινόταν και γίνεται πάντοτε με γνώμονα το κέρδος και την αύξηση των ταμειακών τους εισροών από την κάθε επένδυση. Βέβαια, σήμερα υπάρχουν πολλές παραλλαγές σε αυτή την έννοια της κερδοφόρας επιλογής. Αυτές οι παραλλαγές απορρέουν από σύγχρονες αντιλήψεις, που διατυπώνονται σχετικά με το ρόλο των τραπεζών στα νέα κοινωνικά, καταναλωτικά δεδομένα και σχετικά με τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης των τραπεζών με την κοινωνία.

Συνεπώς, βλέπουμε ότι οι τράπεζες ενδιαφέρονται σοβαρά και επενδύουν στην καλή φήμη και την άποψη που έχει για αυτές η κοινωνία. Προχωρούν σε μεγάλες συνεισφορές σε κοινωνικούς τομείς, όπως ο αθλητισμός, γίνονται χορηγοί σε αθλητικές και κοινωνικές εκδηλώσεις κλπ. Τα ποσά που επενδύουν οι τράπεζες σε τέτοιες δραστηριότητες είναι πολύ μεγάλα για να πιστέψει κανείς ότι δεν αναμένουν ευεργετικά αποτελέσματα από τέτοιες προσπάθειες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, μολονότι τα συγκεκριμένα αποτελέσματα μπορεί να μη συσχετίζονται με απόλυτο και γραμμικό τρόπο με την κερδοφορία μιας συγκεκριμένης επένδυσης. Μεσοπρόθεσμα όμως, βελτιώνουν την καλή φήμη των τραπεζών στην κοινωνία, στο πλαίσιο της οποίας λειτουργούν και από την οποία αναμένουν πελατεία. Συνεπώς, μελέτες που έχουν γίνει από τις ίδιες τις τράπεζες, δείχνουν συσχέτιση ανάμεσα στη χρηματοδότηση ενεργειών που βελτιώνουν την εξωτερική εικόνα των τραπεζών (Εξωτερικό Μάρκετινγκ) και στη μελλοντική άντληση πελατών.

Αντίστοιχα είναι τα ποσά που δαπανούν οι τράπεζες για την προστασία του περιβάλλοντος και τη χρηματοδότηση σχετικών εκδηλώσεων. Θα ήταν αφελές να πιστέψει κανείς ότι δημιουργούν οι ίδιες ένα τέτοιο ρεύμα. Απλούστατα, αυτό το ρεύμα υπάρχει και ο καλύτερος τρόπος για μια τράπεζα να είναι μέσα στις κοινωνικές εξελίξεις, είναι να χρηματοδοτήσει και να συμπλεύσει με αυτό το ρεύμα.

Έχοντας, λοιπόν, αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η αναδραστικότητα των τραπεζών με την κοινωνία, μπορούμε να επιχειρήσουμε κάποιες προβλέψεις σχετικά με την αποδοχή και την υποστήριξη της λεγόμενης «πράσινης» επιχειρηματικότητας από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι ένα σχετικά συμπαγές και προσδιορισμένο ρεύμα που αποτελείται από καταναλωτές βιολογικών προϊόντων, επιχειρήσεις που επενδύουν σε προϊόντα ποιότητας με μεθόδους παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, που δρουν ως δίκτυα οργάνωσης και συμβουλευτικής σε τέτοιες προσπάθειες.

Αυτό το ρεύμα φαίνεται να κερδίζει διαρκώς όλο και περισσότερους καταναλωτές και να υποστηρίζεται όλο και περισσότερο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Είναι, λοιπόν, ιδανική ευκαιρία για τις τράπεζες να επενδύσουν σε δίκτυα, επιχειρήσεις και μεθόδους

παραγωγής που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα. Αφενός, διότι μιλάμε για μια νέα και πολλά υποσχόμενη αγορά, στο εσωτερικό της οποίας μπορεί να ευδοκιμήσει η κερδοφορία, αφετέρου γιατί αυτή η αγορά είναι σε πλήρη εναρμόνιση με τις κοινωνικές επιταγές για καλύτερες σχέσεις της επιχειρηματικότητας με το περιβάλλον, τις οποίες πάντα τα διοικητικά στελέχη των τραπεζών αφουγκράζονται και ακολουθούν.

Η ορθή αξιοποίηση αυτού του ρεύματος από τις τράπεζες μπορεί να είναι η καλύτερη επένδυση για την καλή τους φήμη, μπορεί να τις δώσει την ευκαιρία να είναι πρωτοπόροι στη νέα επιχειρηματικότητα και να διαμορφώσουν, τελικά, τις νόρμες που θα χαρακτηρίζουν μια αξιοπρεπή επένδυση στη νέα πράσινη επιχειρηματικότητα.

Συνεπώς, δεν αποκλείεται στο μέλλον η αγορά της χρηματοδότησης της πράσινης επιχειρηματικότητας να είναι το νέο πεδίο ανταγωνισμού για τις τράπεζες. Με εκατομμύρια καταναλωτών ετησίως στην Ευρώπη και στην Ελλάδα να στρέφονται στα βιολογικά προϊόντα, με ένα ανοδικό ρεύμα που επιχειρεί να προσδιορίσει καλύτερες σχέσεις ανάμεσα στην επιχείρηση και το περιβάλλον διεθνώς, τα κελύσματα είναι πολύ ηχηρά για να μην διεγείρουν την αναδραστικότητα που χαρακτηρίζει τις τράπεζες σε σχέση με το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον.¹⁰

2.ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΣΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παρακάτω παρατίθενται τρεις σχετικές έρευνες με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα εκ των οποίων οι δύο αφορούν την περίπτωση του τραπεζικού κλάδου στην Ελλάδα και η Τρίτη αφορά τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα που εφαρμόζουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη εκτός του τραπεζικού κλάδου.

2.1.Εταιρική κοινωνική ευθύνη και τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα

Σύμφωνα με πρόσφατη εργασία (Μάρτιος 2011) της σπουδάστριας Βαρδάκη Άρτεμις του ΑΤΕΙ Κρήτης, τμήματος Λογιστικής στην οποία πραγματοποιήθηκε έρευνα για την κοινωνική ευθύνη στον τραπεζικό κλάδο αναφέρονται αναλυτικά οι τομείς δράσεις καθώς και παραδείγματα προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης . Τέλος, υπάρχει ξεχωριστό κεφάλαιο που σχετίζει την εταιρική κοινωνική ευθύνη με το περιβάλλον, τη ρύπανση του αλλά και τα μέτρα για την προστασία του. Ακόμα παρουσιάζεται την τεράστια συμβολή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης των τραπεζών Alpha Bank και Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.

2.1 α Τομείς δράσης Εταιρικής κοινωνικής Ευθύνης

Οι δράσεις τις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αναπτύσσονται σε δύο μεγάλους άξονες, στις δράσεις που αφορούν το εσωτερικό της επιχείρησης δηλαδή το προσωπικό της και σε αυτές που αφορούν το εξωτερικό της περιβάλλον, δηλαδή την κοινωνία στην οποία δραστηριοποιούνται.

Οι δράσεις για το προσωπικό , αφορούν τις ενέργειες που μια επιχείρηση κάνει για τη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών των εργαζομένων, πέραν των υποχρεώσεων της με βάση την εργατική νομοθεσία. Παραδείγματα που συναντάμε εδώ, είναι τα

¹⁰ Γούδα Χαρούλα, «Πράσινα Χρηματοοικονομικά προϊόντα στην ελληνική αγορά», 2011 σελ. 68-70

εκπαιδευτικά προγράμματα που οι επιχειρήσεις προσφέρουν στους εργαζόμενους, επιπλέον παροχές, η δημιουργία κέντρων φύλαξης και δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών των εργαζομένων, προγράμματα πρόσθετης ιατροφαρμακευτικής ασφάλισης, βράβευση παιδιών εργαζομένων και άλλα.

Οι δράσεις που αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, μπορούν να αναλυθούν σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες, τις κοινωνικές, πολιτιστικές, αθλητικές και περιβαλλοντικές δράσεις. Στις δράσεις αυτές εντάσσονται τα προγράμματα που αφορούν την ευαισθητοποίηση των εργαζομένων και του κοινωνικού συνόλου για διάφορα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά θέματα, οι δωρεές, οι χορηγίες σε χρήματα και είδος, τα προγράμματα εθελοντικής συμμετοχής εργαζομένων, τα προγράμματα ανακύκλωσης, οι τράπεζες αίματος και άλλα.

2.1β Παραδείγματα προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η επίσκεψη των παιδιών από το Ζάννειο στις εγκαταστάσεις της Παιανίας ήταν στο πλαίσιο του προγράμματος Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της ΠΑΕ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟΣ. Οι 35 μικροί επισκέπτες ξεναγήθηκαν στο μουσείο του Παναθηναϊκού και στους χώρους του αθλητικού κέντρου, παρακολούθησαν την προπόνηση, είδαν τους ποδοσφαιριστές και τα μέλη του τεχνικού επιτελείου, φωτογραφήθηκαν και μίλησαν μαζί τους. Η Greenteam φρόντισε να υπάρχουν και διέθεσε μέσω των ποδοσφαιριστών και των προπονητών, δώρα στα παιδιά και στους συνοδούς.

Ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλο τεχνολογικό εξοπλισμό σε περισσότερους από 170 φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και σχολεία προσέφερε ο ΟΤΕ και τη χρονιά που πέρασε. Συνεχίζοντας με επιτυχία για 5η συνεχόμενη χρονιά το πρόγραμμα επαναδιάθεσης ηλεκτρονικών υπολογιστών, ο ΟΤΕ συμβάλει τόσο στην γεφύρωση του ψηφιακού χάσματος όσο και στην εξοικείωση ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων με την τεχνολογία. Μόνο το 2010, διατέθηκαν 55 υπολογιστές και άλλος εξοπλισμός σε διάφορους φορείς που επιτελούν κοινωνικό έργο, όπως το Κέντρο Αγάπης Ελευσίνας «Φιλική Φωλιά», το Παπάφειο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Θεσσαλονίκης «Ο ΜΕΛΙΤΕΥΣ», η ' Μονάδα Υποκατάστασης του Οργανισμού κατά των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ), καθώς και σε σχολεία, όπως το 4ο Ειδικό δημοτικό Σχολείο Αθηνών στα Πατήσια. Από το 2009, στο πρόγραμμα συμμετέχουν ενεργά και οι Τηλεπικοινωνιακές Περιφέρειες του ΟΤΕ σε Θεσσαλονίκη, Πάτρα και Ηράκλειο, οι οποίες και διαθέτουν με τη σειρά τους Η/Υ σε φορείς απ' όλη την Ελλάδα. Η επαναδιάθεση Η/Υ εντάσσεται στο πλαίσιο του προγράμματος Εταιρικής Υπευθυνότητας του ΟΤΕ με τίτλο «Σχέση Ευθύνης» και φέρνει κοινωνικές ομάδες που έχουν ανάγκη σε επαφή με την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Η Εθνική Τράπεζα θα καταβάλλει ποσό έως 30 εκατ. Ευρώ για την ανέγερση της νέας πτέρυγας χειρουργείων και των συνοδών μονάδων του Ευαγγελισμού, στο πλαίσιο του εκτεταμένου προγράμματος Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Τη σύμβαση υπέγραψαν πρόσφατα ο διευθύνων Σύμβουλος της ΕΤΕ, Απ. Ταμβακάκης, οι υπουργοί Υγείας Α. Λοβέρδος, Οικονομικών Γ. Παπακωνσταντίνου, ο αναπληρωτής υπουργός Περιβάλλοντος Ν. Σηφουνάκης και ο διοικητής του Ευαγγελισμού Μιχ. Θεοδώρου.

Η Honda αναδείχτηκε η « Πιο Πράσινη Κατασκευάστρια Εταιρεία Αυτοκινήτων »

στην Αμερική για πέμπτη συνεχόμενη φορά από την Ένωση Ευαισθητοποιημένων Επιστημόνων – Union of Concerned Scientists (UCS). Το βραβείο απονέμεται στην εταιρεία με το χαμηλότερο συνδυασμένο σκορ εκπομπών μικροσωματιδίων και ρύπων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου (κυρίως CO₂) στον Αμερικανικό στόλο οχημάτων της. Η Honda κατατάσσεται στις πρώτες θέσεις του πίνακα της UCS για τις συνολικές περιβαλλοντικές επιδόσεις των οχημάτων της ήδη από την πρώτη ανάλυση UCS το 2000, σηματοδοτώντας τον ηγετικό ρόλο της εταιρείας στα οχήματα μειωμένων ρύπων επί μια δεκαετία.¹¹

2.1γ Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και τράπεζες γενικά

Την αξία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο οι τράπεζες μας και εντάσσουν την έννοια της κοινωνικής υπευθυνότητας στις στρατηγικές τους επιλογές, όπως αναφέρεται σε πρόσφατη μελέτη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (ΕΕΤ)¹². Προς αυτή την κατεύθυνση οι τράπεζες εφαρμόζουν εκτεταμένα προγράμματα κοινωνικής προσφοράς υποστηρίζοντας σημαντικές εκπαιδευτικές, πολιτιστικές, αθλητικές, περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και υλοποιώντας πλήθος χορηγικών ενεργειών προς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και κοινωφελείς μη κερδοσκοπικές οργανώσεις.

Ειδικότερα στον Τομέα του Περιβάλλοντος οι τράπεζες ακολουθούν συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική με κύριους άξονες την εξοικονόμηση της ενέργειας, όπως μείωση της καταναλώσεως ηλεκτρικού ρεύματος, τη διαχείριση αποβλήτων (π.χ. ανακύκλωση χαρτιού) και την τήρηση περιβαλλοντικών αρχών από τους προμηθευτές τους. Ειδικότερα, οι τράπεζες εφαρμόζουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, σύμφωνα με διεθνή πρότυπα (ISO 14001, EMAS - European Eco-Management and Audit Scheme) και εντάσσονται σε δείκτες αειφορίας (FTSE4Good) που αξιολογούν ετησίως τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις.

Στον ελληνικό τραπεζικό τομέα οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας έχουν υιοθετήσει την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην επιχειρηματική τους δραστηριότητα, συνεργαζόμενες στο πλαίσιο αυτό με ένα ευρύτατο πλέγμα οργανώσεων, φορέων, συλλόγων και ιδρυμάτων. Προς την κατεύθυνση αυτή πολλές τράπεζες σε ετήσια βάση μαζί με τον οικονομικό τους απολογισμό παρουσιάζουν και τον κοινωνικό απολογισμό με τις δράσεις που πραγματοποίησαν στους τομείς του πολιτισμού, του περιβάλλοντος, του αθλητισμού και γενικότερα της κοινωνικής τους προσφοράς.

2.1δ Εθνική Τράπεζα

Μέσα στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης η Εθνική Τράπεζα έχει αναπτύξει δραστηριότητες σε ευρύτατο πεδίο δράσεων. Πιο συγκεκριμένα:¹³
-Αναλαμβάνει πρωτοβουλίες με στόχο να αποτρέπει, στο μέτρο του δυνατού, την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, εφαρμόζοντας προγράμματα για την

¹¹ <http://news.pramnos.net/story58-1154.html>

¹² <http://www.qualitynet.gr/displayITM1.asp?ITMID=65281&LANG=GR>

¹³ ΔΕΛΤΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (2006) σελ. 71

εξοικονόμηση ενέργειας, τον περιορισμό ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την αποτελεσματική διαχείριση χαρτιού και στερεών αποβλήτων.

- Διερευνά στο πλαίσιο του προγράμματος της πιστοδοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής της, τις πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις δραστηριότητες των πελατών της. Στην αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών, αναλύει τους περιβαλλοντικούς κινδύνους των δραστηριοτήτων τους και συνεξετάζει κάθε πιθανό κίνδυνο στο κοινωνικό περιβάλλον.

- Προωθεί τη χρηματοδότηση επενδυτικών προγραμμάτων στον τομέα

Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Εξειδικευμένο τμήμα, μέρος του Corporate Banking, αναλύει, εξυπηρετεί και αξιολογεί τα χρηματοδοτικά αιτήματα για σχετικές πιστώσεις, προσφέροντας τα κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία σε κάθε περίπτωση.

Η Εθνική πιστεύει ότι η ευθύνη προς το περιβάλλον και η εφαρμογή Περιβαλλοντικής Πολιτικής αποτελούν θεμελιώδη λίθο ορθής εταιρικής συμπεριφοράς και συνεισφορά των επιχειρήσεων στην Αειφόρο Ανάπτυξη και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η Τράπεζα κατανοεί τη σημασία που έχει η προστασία του περιβάλλοντος για την κοινωνία και την οικονομική ανάπτυξη. Για το σκοπό αυτό, έχει αναπτύξει Σύστημα Περιβαλλοντικής διαχείρισης το οποίο είναι εναρμονισμένο με τις απαιτήσεις του διεθνούς πρότυπου ISO 14001. Η διοίκηση της Τράπεζας είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή και τη συνεχή βελτίωση του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του Συστήματος αναλύουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των βασικών λειτουργιών και των δραστηριοτήτων τους να θέτουν κατάλληλους σκοπούς και στόχους για τη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής τους επίδοσης και τη μείωση των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να προωθούν σχέδια δράσης με στόχο:

1. την εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων
2. τον εξορθολογισμό των επαγγελματικών μετακινήσεων και την ενθάρρυνση της χρήσης των μέσω μαζικής μεταφοράς
3. την αποτελεσματική διαχείριση χαρτιού και στερεών αποβλήτων
4. την εφαρμογή περιβαλλοντικών κριτηρίων στις προμήθειες
5. την εφαρμογή πολιτικής ανάλυσης και εκτίμησης περιβαλλοντικών κινδύνων στις επενδυτικές και πιστοδοτικές διαδικασίες.

2.1 ε ALPHA BANK

Η ALPHA Bank, στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, δραστηριοποιείται στους ακόλουθους τομείς:¹⁴

Προστασία του Περιβάλλοντος: Η Τράπεζα θέτει μετρήσιμους στόχους σε τομείς όπως η τήρηση των περιβαλλοντικών αρχών από τους προμηθευτές της, η ενημέρωση των εργαζομένων και η ενίσχυση της οικολογικής τους συνείδησης, η απαγόρευση του καπνίσματος, η εξοικονόμηση ενέργειας και η μείωση των εκπνεόμενων ρύπων, η εξοικονόμηση νερού, η ανακύκλωση χαρτιού. Η Τράπεζα συνεργάζεται με την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης και υποστηρίζει, ως αποκλειστικός χορηγός το διεθνές πρόγραμμα για την προστασία των ακτών της Ελλάδος «Γαλάζιες σημαίες». Επίσης η Τράπεζα σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας

¹⁴ ΔΕΛΤΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (2006) σελ. 72

της Φύσης, χορηγεί πρόγραμμα «Φύση Χωρίς Σκουπίδια», ενισχύοντας την οικολογική συνείδηση των νέων ενώ έχει αναλάβει και τη χορηγία του Ολοκληρωμένου Συστήματος Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης σε κεντρικά σημεία του δήμου Αθηναίων.

Η Alpha Bank, στο πλαίσιο της προσφοράς της στο κοινωνικό σύνολο, μεριμνά για το ανθρώπινο δυναμικό της και το εργασιακό περιβάλλον, την προστασία της φύσεως, την κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου. Η Alpha Bank πάντα ευαισθητοποιημένη στα μεγάλα κοινωνικά θέματα έχει αναπτύξει μια σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Οι ενέργειες αυτές είναι συμβατές με τους διεθνείς κανόνες και πρακτικές. Η Τράπεζα θέτει μετρήσιμους στόχους, η πορεία υλοποίησης των οποίων παρακολουθείται συστηματικά κατά την διάρκεια του έτους. Η Alpha Bank αναπτύσσει στα πλαίσια της εταιρικής ευθύνης μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική. Η πολιτική αυτή περιλαμβάνει, προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας, προστασίας της φύσης, ανακύκλωσης, εξοικονόμησης νερού κ.α. Η τράπεζα σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία

Προστασίας της Φύσης (Ε.Ε.Π.Φ), υποστηρίζει για έβδομο έτος, ως αποκλειστικός χορηγός, το διεθνές πρόγραμμα για την προστασία των ακτών και μαρίνων της Ελλάδας με τις "Γαλάζιες Σημαίες", οι οποίες απονέμονται με αυστηρά κριτήρια.

Συνεισφορά στο κοινωνικό γίγνεσθαι και στον πολιτισμό: Η ALPHA BANK πραγματοποιεί χορηγικά προγράμματα, μέσω των οποίων ενισχύει διάφορους φορείς για τη διοργάνωση και εκτέλεση πολιτιστικών κυρίως εκδηλώσεων. Ανταποκρίνεται επίσης σε πολλά και ποικίλα αιτήματα η ικανοποίηση των οποίων αποβλέπει σε προσφορά προς το κοινωνικό σύνολο.

2.1στ Οι τάσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην Ελλάδα

Δύο ήταν οι σημαντικότερες και πιο ευδιάκριτες τάσεις στον χώρο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην Ελλάδα το 2010.¹⁵ Αφενός, παρατηρήθηκε αύξηση των εταιριών που αναλαμβάνουν τη σύνταξη κοινωνικών απολογισμών και υπολογίζονται σε πάνω από 25. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα ακόμα παράγει μακράν λιγότερους απολογισμούς σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες από τις οποίες την πρώτη θέση κατέχει η Ισπανία με 155 απολογισμούς. Αυτή η θεαματική διαφορά αναδεικνύει το στάδιο στο οποίο βρίσκεται ο τομέας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στη Ελλάδα - η ανάπτυξη του είναι αναμενόμενη και θα είναι αδιαμφισβήτητα ευεργετική για το κοινωνικό σύνολο.

Η σημασία των κοινωνικών απολογισμών (Εκθεση Αειφορίας) για την πρόοδο μιας εταιρίας είναι προφανής, αν λάβουμε υπόψη ότι σύμφωνα με μελέτη του "CR Reporting AWARDS 2009", 54% των αποφάσεων που λαμβάνονται βάση του απολογισμού αφορούν αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών της εταιρίας, ενώ 45% επενδύσεις της εταιρίας. Αυτοί οι αριθμοί αποδεικνύουν ξεκάθαρα το οικονομικό όφελος που οι δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης επιφέρουν στην επιχείρηση, καθιστώντας την κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνη και βελτιώνοντας έτσι την γενική της εικόνα στα μάτια όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Δυστυχώς στον χώρο του Franchise σε αναντιστοιχία με το τι γίνεται στο εξωτερικό δεν υπάρχουν σοβαρές

¹⁵ http://www.franchise.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=557:-----2009&catid=105:2010-05-02-14-27-47&Itemid=160

πρωτοβουλίες στο θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και ακόμα περισσότερο Κοινωνικοί Απολογισμοί.

Η δεύτερη διακριτή τάση στον ευρύτερο χώρο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ήταν το "Κοινωνικό μάρκετινγκ" και λιγότερο το "Πράσινο μάρκετινγκ" με ταυτόχρονη αύξηση του προϋπολογισμού ενεργειών Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Δυστυχώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι εταιρίες "βάφτισαν" όλες τις πρακτικές Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ρισκάροντας την φήμη τους δεδομένου ότι οι περισσότερες χρησιμοποιούνταν αποσπασματικά και με στόχο την έμμεση διαφήμιση και εντυπωσιασμό.

2.2 Έρευνα δεύτερης εργασίας σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, τα Χαρακτηριστικά και οι Εφαρμογές της σε Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα.

Σύμφωνα με τη δεύτερη εργασία των Καζάκου Ειρήνης και Μπομποδάκη Χρυσής του ΑΤΕΙ Χρηματοοικονομικής και Ασφαλιστικής Αγίου Νικολάου σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, εξειδικεύεται στο κομμάτι της ΕΚΕ, όπως αυτή εφαρμόζεται στα Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα. Αναλύονται τα χαρακτηριστικά της ΕΚΕ, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται στην Ελλάδα τα προγράμματα της σύμφωνα με περαιτέρω έρευνα στις εξής τράπεζες: Τράπεζα Πειραιώς, Τράπεζα Αττικής (Attica Bank) και Εμπορική Τράπεζα.

2.2α Η κοινωνική ευθύνη της εταιρίας

Οι εταιρείες, αποτελούν βασικό παράγοντα στην αγορά και λειτουργούν με βάση συγκεκριμένα συμφέροντα και επιδιώκουν συγκεκριμένους στόχους. Οι δραστηριότητες των εταιριών, αναπτύσσονται και λειτουργούν βάση συγκεκριμένων αρχών και κανόνων. Η δραστηριότητα τους, επεκτείνεται επίσης στην διαμόρφωση πολιτικών αποφάσεων, και σε ζητήματα κοινωνικού ή περιβαλλοντικού περιεχομένου. Αυτός ο ρόλος των εταιριών, δείχνει τη δύναμη τους, ενώ παράλληλα επικεντρώνει την ευθύνη τους στην οργάνωση της κοινωνίας. Ο κοινωνικός ρόλος της εταιρείας, μας δείχνει ότι πρέπει να ασκεί την εξουσία με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον. Η άσκηση της εξουσίας, φανερώνει ουσιαστικά την ύπαρξη της εταιρίας, το κοινωνικό της υπόβαθρο και το χαρακτήρα της.¹⁶

2.2 β Το υπόβαθρο για την επιλογή κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς

Οι εταιρείες προσπαθούν να αποκτήσουν μια πολιτική, η οποία σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον και από την μεριά τους προσπαθούν να δείξουν μια θετική εικόνα προς τα έξω. Η προθυμία των εταιριών, στο να δημιουργήσουν δείκτες και να ενταχθούν στο χρηματιστήριο δημιουργεί μια θετική άποψη σχετικά με την ΕΚΕ. Η ΕΚΕ, προωθείται αφενός με τη συμμετοχή των μετόχων στη διαδικασία της λήψης των εταιρικών αποφάσεων αλλά και με τη συμμετοχή των καταναλωτών στην αγορά προϊόντων που σχετίζονται με το

---

¹⁶ "Prasini_Vivlos_gr", (2001), Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

περιβάλλον. Η ΕΚΕ, βρίσκεται σε ένα εξελίξιμο στάδιο και δεν είναι αποδεκτή από όλους. Έχει δημιουργηθεί μια λάθος εικόνα, επειδή παίρνει αποφάσεις χωρίς να υπολογίζει τους κανόνες της αγοράς. Ο όρος της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, δηλώνει τη συμπεριφορά, που δεν επιβάλλεται από τη νομοθεσία αλλά από την πραγματοποίηση των κοινωνικών αποτελεσμάτων. Σημαντικό κομμάτι της κοινωνικής ευθύνης, είναι η εταιρία και όχι οι υπόλοιποι παράγοντες που σχετίζονται με τη λειτουργία της. Η κοινωνική συμπεριφορά, κατευθύνεται προς δύο μεριές. Η πρώτη, εξυπηρετεί την προώθηση του συγκεκριμένου συμφέροντος, με τη μορφή θετικών πράξεων που δημιουργούν όφελος για ορισμένους φορείς ενώ η δεύτερη, εξυπηρετεί γενικότερα συμφέροντα, δηλαδή συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου. Η πρώτη συμπεριφορά, δεν αποβλέπει στην ανάπτυξη της κοινωνικής στάσης της εταιρείας, με την έννοια της ενεργοποίησης του κοινωνικού ρόλου, αλλά αρκείται σε ενέργειες οι οποίες θα βελτιώσουν τα συμφέροντα της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αντίθετα η δεύτερη, δεν ανήκει στα πλαίσια δράσης της εταιρείας. Ποιο συγκεκριμένα δείχνει την προσπάθεια της εταιρείας να αναλάβει κοινωνικά ζητήματα, τα οποία θα μεγαλώσουν την επιχειρηματική της δραστηριότητα. Αυτή η κίνηση, κάνει τη διοίκηση της εταιρείας να πιστεύει ότι θα υπάρχουν ευνοϊκές συνέπειες.

Η εμμονή μιας διοίκησης να τηρεί κοινωνικά υπεύθυνα στάση, ανεξάρτητα από τις αντιρρήσεις των μετόχων, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα. Τέτοια προβλήματα είναι τα ακόλουθα:

-ότι η κοινωνική υπευθυνότητα βασίζεται στο νόμο.

-ότι σε γενικές συνελεύσεις τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου έχουν το δικαίωμα να ανακαλέσουν και να μην ικανοποιηθούν τα συμφέροντα των μετόχων.

Η αντίφαση των δύο προβλημάτων, μας οδηγεί στην αποδοχή της κοινωνικής υπευθυνότητας, όχι ως νομική υποχρέωση αλλά ως ηθική στάση. Σύμφωνα με τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η κοινωνική υπευθυνότητα, μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που θα οδηγούσε η τήρηση της αρχής της μεγιστοποίησης του κέρδους των μετόχων. Επομένως, η ηθική συμπεριφορά των επιχειρήσεων, είναι ένα μέτρο αύξησης των κερδών, σε μακροχρόνια βάση. Η ηθική είναι μια παράμετρος, την οποία λαμβάνει υπόψη της η διοίκηση της επιχείρησης, κατά την άσκηση των καθηκόντων της, επειδή με αυτόν τον τρόπο αυξάνονται τα οφέλη. Τα οφέλη δεν είναι απαραίτητο να είναι τα μεγάλα κέρδη, αλλά μπορεί να είναι οποιασδήποτε μορφής αρκεί να εξυπηρετούν τη λειτουργία της επιχείρησης. Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τις επιχειρήσεις, πέρα από το γεγονός ότι βοηθάει στην φήμη, στην αναγνωσιμότητα, και στη καλή εικόνα είναι ένας τρόπος διαφήμισης, που αποφέρει τις περισσότερες φορές θετικές εντυπώσεις.¹⁷ Τελικά, σε κάποιο βαθμό η επιχείρηση, είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί την κοινωνικά αποδεκτή πολιτική. Σ' αυτό το σημείο, γίνεται φανερός ο εξαναγκαστικός χαρακτήρας της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς.

2.2 γ Παράγοντες που οδηγούν τις επιχειρήσεις να ακολουθήσουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Οι παράγοντες που οδηγούν είναι:

- Οι ανησυχίες και οι προσδοκίες των πολιτών, των καταναλωτών, των

---

¹⁷ “Prasini_Vivlos_gr”, (2001) , Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

δημόσιων αρχών και των επενδυτών στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της βιομηχανικής αλλαγής σε μεγάλη κλίμακα

-Τα κοινωνικά κριτήρια που επηρεάζουν όλο και περισσότερο τις επενδυτικές αποφάσεις των ατόμων και των φορέων, τόσο ως καταναλωτών όσο κι ως επενδυτών.

- Η αυξημένη ανησυχία για τις ζημιές που προκαλεί η οικονομική δραστηριότητα στο περιβάλλον

-Η διαφάνεια στις επιχειρηματικές δραστηριότητες που επήλθε με την επανάσταση στις επικοινωνίες και τις σύγχρονες τεχνολογίες της επικοινωνίας και των πληροφοριών

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορούμε να καταλάβουμε πόσο σημαντική είναι η ΕΚΕ για μια επιχείρηση και ποιοι είναι οι λόγοι που τις οδηγούν να την ακολουθήσουν.

2.2δ Τράπεζα Πειραιώς

Η τράπεζα Πειραιώς, προσπαθεί όχι μόνο να τηρεί τους νόμους και οι νέες συνθήκες που ισχύουν στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, αλλά παράλληλα να προχωράει και σε ενέργειες που σχετίζονται με τους υπαλλήλους, τους συνεργάτες και τους προμηθευτές, τους μετόχους ή τους πελάτες μέσα στην κοινωνία στην οποία δραστηριοποιείται.

Με την εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής ευθύνης, η τράπεζα από τη μεριά της προσπαθεί να αναβαθμίσει τα πρότυπα της κοινωνικής ανάπτυξης, να διαφυλάξει την πολιτιστική κληρονομιά, να ασχοληθεί με την προστασία του περιβάλλοντος και με το σεβασμό των δικαιωμάτων. Ουσιαστικά προσπαθεί να δημιουργήσει μια εταιρική διακυβέρνηση και να την προσαρμόσει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των πελατών.

Η τράπεζα, από τη μεριά της προσπαθεί να υποστηρίξει και να προωθήσει μια σειρά δραστηριοτήτων. Αυτές είναι:¹⁸

- τα ανθρώπινα δικαιώματα
- τα δικαιώματα εργασίας
- η προστασία του περιβάλλοντος
- η καταπολέμηση της διαφθοράς

Εταιρική Διακυβέρνηση

Για να μπορέσει να διαφυλάξει τα εταιρικά συμφέροντά αλλά και τα συμφέροντα των μετόχων της, η τράπεζα έχει προσαρμοστεί στο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης με :

- 1] τη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου της, ώστε να είναι σύμφωνη με τα Εκτελεστικά, μη Εκτελεστικά και Ανεξάρτητα Μέλη.
- 2] την Επιτροπή Ελέγχου, η οποία αποτελείται από μη Εκτελεστικά Μέλη και Ανεξάρτητα μη Εκτελεστικά Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία παρακολουθεί και αξιολογεί σε ετήσια βάση την αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου σε επίπεδο τράπεζας και Ομίλου.

¹⁸ http://www.piraeusbank.gr/Documents/internet/Enimerosi_Ependiton/Etisi_es_Ekthesis/2006/EE_EKE_gr.pdf

- 3] την Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνου, με σκοπό να καλύπτονται όλοι οι κίνδυνοι, κυρίως ο λειτουργικός και να διασφαλίζεται ο ενοποιημένος έλεγχος τους.
- 4] τη Γενική Διεύθυνση Εταιρικής Διοίκησης, η οποία είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη των προγραμμάτων εταιρικής διακυβέρνησης που εγκρίνει η Διοίκηση και για την εποπτεία της εφαρμογής τους στην τράπεζα και στις εταιρίες του Ομίλου στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- 5] τον Εσωτερικό Κανονισμό Εταιρικής Διακυβέρνησης και Λειτουργίας , με τον οποίο διασφαλίζεται η διαφάνεια και καλύπτονται θέματα, τα οποία δεν προβλέπονται από το καταστατικό της τράπεζας, αλλά είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της.
- 6] τον Κώδικα Δεοντολογίας, που ασχολείται με τις υποχρεώσεις του προσωπικού στην τράπεζα.
- 7] τη Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου, που έχει την ευθύνη εσωτερικού ελέγχου σε επίπεδο Ομίλου.
- 8] τη Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης, η οποία οργανώνει και δημιουργεί ένα ετήσιο πρόγραμμα κανονιστικής συμμόρφωσης, με στόχο να επιτυγχάνεται η έγκαιρη και διαρκής συμμόρφωση του Ομίλου.
- 9] τις Υπηρεσίες Ενημέρωσης Επενδυτών, Εξυπηρέτησης Μετόχων και Εταιρικών Ανακοινώσεων που σχετίζονται με την πληροφόρηση των , μετόχων, των επενδυτών και των αρμόδιων εποπτικών αρχών αντίστοιχα.

Κοινωνία

Όσον αφορά, τον τομέα της κοινωνίας, σε συνεργασία με κοινωφελείς οργανισμούς, η τράπεζα τηρεί το τρίπτυχο «παιδί, οικογένεια, υγεία». Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα ακόλουθα:

- Η ενίσχυση πολυμελών οικογενειών στη Θράκη, με τη βοήθεια ειδικού προγράμματος, σε συνεργασία με την Εκκλησία της Ελλάδας.
- Η ενίσχυση κοινοτήτων απεξάρτησης νέων από τα ναρκωτικά, η συμμετοχή τους σε ειδικά προγράμματα και η επανένταξή τους στην κοινωνία.
- Η ενίσχυση κοινοτήτων, συλλόγων και οργανώσεων για άπορα και ορφανά παιδιά.
- Η ενίσχυση για άτομα της τρίτης ηλικίας
- Παροχή υπηρεσιών προληπτικής ιατρικής σε απομονωμένες Κοινότητες και Δήμους στην Ελλάδα
- Δωρεά 30 πυροσβεστικών οχημάτων για την ενίσχυση τους, με στόχο την καλύτερη αντιμετώπιση των πυρκαγιών

Περιβάλλον

Το 2004 η τράπεζα, δημιούργησε την Περιβαλλοντική Πολιτική, προσπαθώντας να μειώσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και να αναπτύξει μια σωστή εταιρική συμπεριφορά απέναντι στο περιβάλλον.

Η μείωση της κατανάλωσης χαρτιού, ενέργειας, νερού αλλά και η εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον διαδικασιών, γίνονται φανερές μέσα από την εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Πολιτικής. Ως Περιβαλλοντική Πολιτική ορίζεται το σύστημα της εσωτερικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και οι ενέργειες διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος της Ελλάδας.

Περιβαλλοντική Πολιτική

Η τράπεζα, για να μπορέσει να πετύχει την ανάπτυξη των επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων, ξεκίνησε το 2004 να εφαρμόζει την περιβαλλοντική πολιτική, η οποία έχει ως εξής:

Η τράπεζα, αναγνωρίζει ότι οι ενεργειακές πηγές δεν είναι ανεξάντλητες και για αυτό το λόγο πρέπει να χρησιμοποιούνται υπεύθυνα. Η συμμετοχή της, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, έχει δύο όψεις, την εσωτερική και την εξωτερική. Η εσωτερική, αναφέρεται στην προσπάθεια που γίνεται για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενώ η εξωτερική, αναφέρεται στην προσπάθεια που γίνεται για την αύξηση της περιβαλλοντικής αντίληψης των πελατών της.

Στόχοι

- Η ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε θέματα περιβάλλοντος
  - Η δημοσίευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονται για τη μείωσή τους
  - Η διατήρηση και η ενίσχυση του κύρους της επιχείρησης ως προς την προστασία του περιβάλλοντος
- Η επίτευξη αυτών των στόχων γίνεται με τις μεθόδους του ελέγχου, της παρακολούθησης και μέτρησης.

Προστασία της φύσης

Για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα και για τη διατήρηση της ελληνικής βιοποικιλότητας, η τράπεζα έχει διαμορφώσει μια στρατηγική για να στηρίξει αυτές τις ενέργειες.

Η στήριξη έγινε με τη βοήθεια χορηγιών, που είχαν στόχο την προστασία απειλούμενων ειδών. Σημαντικό παράδειγμα, είναι η Μεσογειακή φώκια *monachus monachus*, στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου. Επίσης, έχει ενισχύσει το έργο της περιβαλλοντικής οργάνωσης «ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ» και τέλος είναι αποκλειστικός χορηγός οικολογικού περιοδικού.

2.2 ε Τράπεζα Αττικής

Η Attica Bank, προσπαθεί να αναγνωρίσει τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και να προσφέρει όσο μπορεί, τη βοήθειά της σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού.

Για αυτό το λόγο, έχει αναπτύξει κάποια προγράμματα και χορηγίες, για να μπορέσει να βοηθήσει στην ανάπτυξη και στην πρόοδο της κοινωνίας.¹⁹

- Αθλητισμός
- Πολιτισμός

¹⁹ http://www.atticabank.gr/media/enimerosi_ependyton/ethsia_delta/Annua_l_Report_2007.pdf

- Παιδεία
- Φιλανθρωπικές Πρωτοβουλίες
- Προστασία Περιβάλλοντος
- Χορηγίες Συνεδρίων

Αθλητισμός

Η Attica Bank, υποστηρίζει έναν αθλητικό σύλλογο, την ΠΑΕ Ηρακλής. Επενδύει σε μια ανταγωνιστική ομάδα με υψηλούς στόχους και σκοπεύει στην ανάπτυξη κοινών δραστηριοτήτων με αμοιβαία οφέλη που θα ανοίξουν νέους ορίζοντες.

Δίνει έμφαση, σε προγράμματα που συνδυάζουν τη σωματική άσκηση με την άσκηση του πνεύματος και γι' αυτό το λόγο είναι χορηγός των ομάδων της Χ.Α.Ν. Θεσσαλονίκης.

Η ΧΑΝ, βοήθησε στη δημιουργία σωματείων, που ασχολούνται με τη νεότητα και τον αθλητισμό, δημιούργησε τις πρώτες κατασκηνώσεις στην Ελλάδα και εργάστηκε σημαντικά στην επίλυση προσφυγικών προβλημάτων. Επίσης, προσπάθησε κατά έναν τρόπο να καταπολεμήσει την εγκληματικότητα και τα ναρκωτικά.

Πολιτισμός

Η Attica Bank, προσπαθεί με τον τρόπο της να βρίσκεται κοντά στα γεγονότα που σχετίζονται με τον πολιτισμό. Στηρίζει όπως μπορεί, το έργο των Ελλήνων καλλιτεχνών και οργανώνει εκδηλώσεις που στηρίζουν πολιτιστική μας κληρονομιά. Η Attica Bank, ήταν χορηγός του διεθνώς αναγνωρισμένου μουσικού Χρήστου Ραφαηλίδη, καθώς επίσης, υπήρξε χορηγός στο 3ο Διεθνές Μουσικό Φεστιβάλ Αίγινας.

Την ίδια περίοδο, η Attica Bank στήριξε κύκλο εκδηλώσεων του Συλλόγου Φίλων Μουσείου Μίκης Θεοδωράκης – Ζάτουνας, ενώ ήταν χορηγός και της έκθεσης της ζωγράφου Βασιλικής Σαρρή.

Παιδεία

Ο τομέας της παιδείας όπως και η εκπαίδευση, είναι πολύ σημαντικά στοιχεία για την εξέλιξη της κοινωνίας που ζούμε. Για αυτό το λόγο, η τράπεζα το 2008 στήριξε το ερευνητικό έργο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έγινε χορηγός του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών στο συνέδριο «The Global Economics of a Changing Environment» και για το «5ο Θερινό Σχολείο Χρηματοοικονομικών Μαθηματικών στη Χίο».

Παράλληλα, πρόσφερε τέσσερις υποτροφίες σε αριστούχους φοιτητές του Πανεπιστημίου Πειραιώς, καθώς και δύο υποτροφίες στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Executive MBA του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος. Σημαντικό είναι το γεγονός, ότι στάλθηκαν βιβλία των εκδόσεων της Attica Bank, σε Δημοτικά Σχολεία, που βρίσκονται στις παραμεθόριες περιοχές της χώρας, με σκοπό την ενίσχυση των σχολικών βιβλιοθηκών.

Φιλανθρωπικές Πρωτοβουλίες και Προστασία Περιβάλλοντος

Η Attica Bank, ήταν μια από τις τράπεζες που έδειξε ενδιαφέρον για τους παθόντες των σεισμόπληκτων περιοχών, των νομών Αχαΐας και Ηλείας, ύστερα από τις καταστροφές και τις πυρκαγιές που υπέστησαν. Ανέλαβε με δική της πρωτοβουλία να

βοηθήσει τους κατοίκους αυτών των περιοχών. Συγκεκριμένα, άνοιξε λογαριασμούς υπέρ των οικογενειών των πυροσβεστών που έχασαν τη ζωή τους στις πυρκαγιές, και έλαβε ειδικά μέτρα διευκόλυνσης των συναλλασσόμενων με την Τράπεζα, με παράταση των οφειλών τους και περιορισμό των επιτοκίων.

Χορηγίες Συνεδρίων

Η Attica Bank επιχορηγεί ετησίως συνέδρια, που διοργανώνονται από διάφορους τομείς της επιχειρηματικής δράσης.

Συγκεκριμένα, για το έτος 2008 υπήρξε χορηγός στα παρακάτω συνέδρια:

- 64ο Συνέδριο Πτυχιούχων Εργοληπτών Δημοσίων Έργων Θεσσαλονίκης και Κεντρικής Μακεδονίας (26- 28 Ιουνίου 2008), στη Θεσσαλονίκη
- 86ο Διεθνές Συνέδριο ΑΧΕΠΑ (30 Ιουνίου έως 11 Ιουλίου 2008) στο ξενοδοχείο ATHENS INTERCONTINENTAL
- 1ο Συνέδριο «Banking on Greece» (23 Σεπτεμβρίου 2008) στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών
- 19ο Ετήσιο Συνέδριο του Ελληνο-Αμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, (24-25 Νοεμβρίου 2008), στο ξενοδοχείο ATHENS INTERCONTINENTAL

2.2 στ Εμπορική Τράπεζα

Η πολιτική της τράπεζας διαχωρίζεται σε διάφορα επίπεδα, όπως:

- 1] Πολιτική για την Υγεία και Ασφάλεια στους χώρους της Τράπεζας
- 2] Περιβαλλοντική Πολιτική
- 3] Πολιτιστικά και Χορηγικά Γεγονότα

Πολιτική για την Υγεία και Ασφάλεια στους χώρους της Τράπεζας

Ένας βασικός παράγοντας, ο οποίος οδηγεί στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο, είναι η υγεία. Ταυτόχρονα, το εργασιακό περιβάλλον μπορεί να προκαλέσει διαφόρων ειδών ασθένειες στο εργασιακό περιβάλλον, καθώς και στους πελάτες αλλά και στους συναδέλφους. Με βάση τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Υγεία και Ασφάλεια καθώς και τον Παγκόσμιο Οργανισμό για την Υγεία, τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν μέσα στον χώρο εργασίας, μπορεί να είναι: εργονομικά προβλήματα, εργασιακό άγχος, προβλήματα ψυχικής υγείας και άλλα. Η Εμπορική Τράπεζα, προσπαθεί να ακολουθεί το νομικό πλαίσιο και να εφαρμόζει την παρούσα «Πολιτική για την Υγεία και Ασφάλεια (ΠΥΑ) στον εργασιακό χώρο».

Οι στόχοι της Πολιτικής αποβλέπουν στη διαρκή διασφάλιση της Υγείας και Ασφάλειας στους εργασιακούς χώρους της Τράπεζας.

Περιβαλλοντική Πολιτική

Η Εμπορική Τράπεζα αναγνωρίζει ότι:

- Η συμπεριφορά μας απέναντι στο περιβάλλον, είναι αυτή η οποία καθορίζει την ποιότητα ζωής της καθημερινότητας μας.
- Η διατήρηση και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι ευθύνη των

κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και των πολιτών.

-Η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, δεν είναι μόνο μια απλή υποχρέωση αλλά πρέπει να είναι και μια βασική λειτουργία των επιχειρήσεων.

-Η κλιματική μεταβολή καθώς και οι κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν για την οικονομία από τα ακραία καιρικά φαινόμενα, συνιστούν προειδοποίηση για τη λήψη μέτρων που οδηγούν στον έλεγχο των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου.

Οι στόχοι της Περιβαλλοντικής Πολιτικής της τράπεζας:

-Να βελτιωθεί η εταιρική οικολογική αποδοτικότητα.

-Να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, στα όρια που η χρηματοπιστωτική λειτουργία μας το επιτρέπει.

-Να αξιοποιηθούν οι νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες για τη χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Πολιτιστικά και Χορηγικά Γεγονότα

Η Εμπορική Τράπεζα, στηρίζει τις διάφορες ενέργειες που σχετίζονται με την πολιτισμική κληρονομιά, τις έρευνες, τις επιστήμες και τις τέχνες.

Οι χορηγικές ενέργειες, είναι διάφορες όπως: οι δωρεές, η παροχή βιβλίων και υλικού σε σχολεία και σε βιβλιοθήκες όλης της χώρας. Παράλληλα, ενισχύθηκαν πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως μουσικές εκδηλώσεις, επιστημονικές έρευνες, σωματεία που ασχολούνται με την κοινωνική αλληλεγγύη και την πρόνοια. Επίσης, σημαντική θεωρείται η πολιτική, η οποία ασχολείται με την εταιρική οικολογική συνείδηση, ώστε να ελαχιστοποιείται η επίπτωση στο περιβάλλον ενώ παράλληλα ενισχύθηκαν οικολογικά προγράμματα και εθελοντικά σωματεία.

2.3 Έρευνα τρίτης σχετικής εργασίας σχετικά με ελληνικές επιχειρήσεις που εφαρμόζουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (εκτός τραπεζικού κλάδου).

Η Τρίτη και τελευταία έρευνα που εξετάζουμε ανήκει στην φοιτήτρια του ΤΕΙ Κρήτης Αγιομυργιαννάκη Αναστασία του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων και ερευνά την περίπτωση της ΕΚΕ γενικά σε ελληνικές επιχειρήσεις και συγκεκριμένα αναλύονται οι περιπτώσεις των: ΦΑΓΕΕ ΑΕ, ΕΛΑΪΣ ΑΕ ΚΑΙ Α-Β ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ.

2.3 α Πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Η δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων σε προγράμματα εφαρμογής της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, εντοπίζεται κυρίως στο ανθρώπινο δυναμικό, τα ανθρώπινα δικαιώματα, στις συνθήκες εργασίας, στην εκπαίδευση, σε κοινωνικές δραστηριότητες και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Οι εταιρίες κατά την εφαρμογή των στρατηγικών τους για την Ε.Κ.Ε, θα πρέπει να αναγνωρίσουν και να σέβονται τις πολιτιστικές διαφορές, ενώ την ίδια στιγμή θα πρέπει να διατηρούν υψηλά και συνεπή κριτήρια και πολιτικές.

Μία στρατηγική Ε.Κ.Ε δίνει την ευκαιρία στην επιχείρηση να επιδείξει το ανθρώπινο πρόσωπό της. Τέτοια στρατηγική απαιτεί την ύπαρξη δέσμευσης για ανοιχτό διάλογο και εποικοδομητικές συμμαχίες με κυβερνήσεις σε πολλά επίπεδα, διακυβερνητικούς οργανισμούς, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και με διάφορες κοινωνικές ομάδες – συγκεκριμένα με τοπικές κοινωνίες.

Οι προτεραιότητες της Ε.Κ.Ε είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των εργαζομένων, η περιβαλλοντική προστασία, η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες και οι σχέσεις με τους προμηθευτές. Πρέπει να δώσουμε σημασία στην ενθάρρυνση των εταιριών ώστε να διαμορφώσουν τον δικό τους κώδικα αξιών και συμπεριφοράς, ή σε περίπτωση που δεν τα καταφέρουν, να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν πρακτικές που δοκιμάστηκαν από άλλους. Επίσης, πρέπει να τονίσουμε τη σημασία που έχει το να είμαστε ευαίσθητοι στις τοπικές και πολιτιστικές διαφορές κάθε φορά που εφαρμόζουμε τη συνολική πολιτική μας.

2.3 β Επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τη στρατηγική της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης

Το καταναλωτικό κοινό βλέπει, ακούει, ενημερώνεται και κρίνει. Η ανάδειξη του κοινωνικού και οικολογικού προφίλ και των σχετικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων είναι πλήρως ενταγμένη στους κανόνες του μάρκετινγκ. Όπως είναι φυσικό, καθορίζει και την επικοινωνιακή στρατηγική των επιχειρήσεων αυτών.

Γιατί η ανάπτυξη ενός προσεκτικά επιλεγμένου και αποτελεσματικού προγράμματος που περιλαμβάνει δράσεις κοινωνικού και οικολογικού περιεχομένου συμβάλλει στη βελτίωση και την ενίσχυση της εικόνας της επιχείρησης.

ΦΑΓΕ Α.Ε.

Η εταιρεία της είναι έτοιμη και πάντα πρόθυμη να μελετά κάθε είδους πρόταση, εφόσον αυτή συμβαδίζει με τη στρατηγική και την πολιτική της. Στο πλαίσιο αυτό έχει ήδη αναπτύξει μία ιδιαίτερα επιτυχημένη συνεργασία με την UNICEF. Σε ό,τι αφορά θέματα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, η πολιτική της ΦΑΓΕ φαίνεται πως έχει «γερά θεμέλια», εάν κρίνει κανείς από τον τρόπο με τον οποίο έκτισε το εργοστάσιό της στη Μεταμόρφωση Αττικής.

Πιστεύοντας στην ανάπτυξη της βιομηχανίας με σεβασμό στο περιβάλλον, δημιούργησε ένα εργοστάσιο για το οποίο οι κατασκευαστές του τιμήθηκαν με το πρώτο βραβείο εφαρμοσμένης αρχιτεκτονικής. Επένδυσε μεγάλα ποσά σε συστήματα ανακτήσεως ενέργειας, ενώ χρησιμοποιεί υγραέριο για την παραγωγή της ενέργειας που απαιτείται για τη λειτουργία του εργοστασίου. Επίσης το βιομηχανικό συγκρότημα διαθέτει την υποδομή για να δεχθεί ως πηγή ενέργειας το φυσικό αέριο, μόλις ολοκληρωθεί η εγκατάσταση του δικτύου στη συγκεκριμένη περιοχή. Με τον σύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό του κατόρθωσε να περιορίσει την εκπομπή αερίων ρύπων κάτω από το 50% των επιτρεπόμενων ορίων, ενώ διαθέτει και

συστήματα εξοικονόμησης νερού. Στόχος της εταιρείας είναι να περιορίσει την περιεκτικότητα των υγρών αποβλήτων σε ρυπογόνες ουσίες κάτω από το 50% των επιτρεπόμενων ορίων και για το λόγο αυτό έχει επενδύσει 2,5 εκατ. ευρώ σε εγκαταστάσεις πρωτογενούς και δευτερογενούς βιολογικής επεξεργασίας με ταυτόχρονη έγχυση καθαρού οξυγόνου επί των υγρών αποβλήτων.

Η ΦΑΓΕ είναι ιδρυτικό μέλος της ελληνικής Εταιρείας Ανάκτησης και Ανακύκλωσης στερεών αποβλήτων, μίας μη κερδοσκοπικής εταιρείας, στην οποία συμμετέχουν οι μεγαλύτερες βιομηχανίες παραγωγής συσκευασμένων προϊόντων και υλικών συσκευασίας. Στόχος της είναι η ανάπτυξη λύσεων για την ανακύκλωση των στερεών αποβλήτων σύμφωνα με τις αντίστοιχες Κοινοτικές οδηγίες. Εκτός αυτού υπάρχει και ενδοεπιχειρησιακό πρόγραμμα συλλογής και ανακύκλωσης των συσκευασιών και των ξύλινων παλετών που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία, ενώ μέσω των μηνυμάτων στις ετικέτες των παιδικών γιαουρτιών Junior, οι μικροί καταναλωτές ευαισθητοποιούνται σε περιβαλλοντικά θέματα.

ΕΛΑΪΣ Α.Ε.

Από το 1996 η ΕΛΑΪΣ είναι η πρώτη εταιρεία στην Ελλάδα που έχει πιστοποιηθεί για το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001. Η συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού και η σταθερή δέσμευση της διοίκησης της εταιρείας συνθέτουν το κατάλληλο πλαίσιο για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής παιδείας. Τα πρότυπα συστήματα προληπτικής συντήρησης, αλλά και η συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού εξασφαλίζουν συνέπεια στην προστασία του περιβάλλοντος και οικονομία στη χρήση των φυσικών πόρων και της ενέργειας - στοιχεία που είναι απαραίτητα συστατικά της βιώσιμης ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της προσπάθειας που καταβάλλει η διοίκηση της εταιρείας για την προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί η μείωση της χρήσης νερού από το 1996 μέχρι σήμερα κατά 85%. Η υποδειγματική περιβαλλοντική πολιτική που ακολουθεί η ΕΛΑΪΣ εδώ και χρόνια βασίζεται στην χρήση νέων τεχνολογιών, που απαιτούν πολύ χαμηλότερο συντελεστή κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος, στο διαχωρισμό και τη διάθεση των στερεών αποβλήτων σε τρίτους, τη συνεχή παρακολούθηση του σταθμού επεξεργασίας λυμάτων με σύγχρονους βιομηχανικούς αυτοματισμούς και από άρτια εκπαιδευμένους εργαζόμενους. Όλα αυτά εξασφάλισαν σταθερή και συνεχή βελτίωση στην περιβαλλοντική διαχείριση, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν και οι αντίστοιχες διακρίσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Επίσης το 2001 η εταιρεία κατέκτησε το πρώτο βραβείο EBFA 2001 στον τομέα «Επιχείρηση και Περιβάλλον».

Η ευαισθητοποίησή της σε θέματα περιβάλλοντος αποδεικνύεται και από την επαφή της με φορείς όπως η WWF. Με την WWF συνεργάζεται επί σειρά ετών πάνω σε ένα εθνικό ενημερωτικό πρόγραμμα που αφορά κρίσιμα περιβαλλοντικά θέματα, όπως τα απειλούμενα πουλιά της χώρας μας και τους ελληνικούς βιότοπους. Επιπλέον μέσω της συνεργασίας της με την Τράπεζα Τροφίμων τα τρία τελευταία χρόνια, συμβάλλει σημαντικά στην αποστολή προϊόντων σε ιδρύματα με

ανεπαρκείς πόρους. Αξιοσημείωτη είναι και η δραστηριότητα μίας ομάδας γυναικών εργαζομένων στις εταιρείες του ομίλου UNILEVER, οι οποίες έχουν δημιουργήσει τον Όμιλο Φιλανθρωπικών Εκδηλώσεων με σκοπό τη στήριξη οικογενειών ή ατόμων που ζουν στα όρια της φτώχειας. Το ποσό που επενδύεται συνολικά για ενέργειες κοινωνικής συμβολής ανέρχεται ετησίως περίπου στο 2,5% των κερδών της εταιρείας.

A-B ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στον ετήσιο απολογισμό της η διοίκηση της εταιρείας, «οι λιανέμποροι τροφίμων όχι μόνο πωλούν, αλλά και καταναλώνουν πολλές θερμίδες!» Έτσι, η εξοικονόμηση ενέργειας είναι μία παράμετρος η οποία λαμβάνεται προσεκτικά υπ' όψιν σε όλες τις λήψεις αποφάσεων, είτε πρόκειται για ανάπτυξη είτε για αναμόρφωση καταστημάτων, είτε για αποθήκευση και διανομή προϊόντων. Κατά τη διαδικασία ένταξης των καταστημάτων ΤΡΟΦΟ και ΕΝΑ στον τρόπο λειτουργίας της Α-Β ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ενσωματώθηκε σε όλα αυτά τα καταστήματα το ενιαίο σύστημα διακίνησης προϊόντων. Το αποτέλεσμα ήταν να μειωθεί δραστικά ο αριθμός παραδόσεων εμπορευμάτων από 52 σε 10 ανά κατάσταση την ημέρα. Το όφελος για το περιβάλλον δεν ήταν μόνο η μείωση της κατανάλωσης καυσίμων και της ρύπανσης, αλλά και η μείωση της παρεμπόδισης της κυκλοφορίας και της ηχορύπανσης στις περιοχές γύρω από τα υποκαταστήματα.

Στην εταιρεία εφαρμόζεται η αξιοποίηση της επιστροφής των φορτηγών στη βάση τους (back-hauling), για την εξοικονόμηση καυσίμου μεταφορών. Προκειμένου να διασφαλιστεί η επιτρεπόμενη εκπομπή καυσαερίων και η οικονομία στην κατανάλωση, τα περισσότερα φορτηγά είναι εξοπλισμένα με μηχανές βάσει των προδιαγραφών EURO - 2 (53% του στόλου) και EURO - 1 (26% του στόλου). Σε αρκετά καταστήματα της εταιρείας τοποθετήθηκε σύστημα φωτισμού που εξοικονομεί ενέργεια. Παράλληλα χρησιμοποιείται το Σύστημα Διαχείρισης Κτιρίων (BMS), το οποίο παρακολουθεί και ελέγχει την απόδοση και την κατανάλωση όλου του εξοπλισμού ψύξης από μία κεντρική θέση. Μία ακόμη πρωτοβουλία εξοικονόμησης ενέργειας, η οποία εφαρμόζεται σχεδόν σε όλα τα καταστήματα, είναι η ανακύκλωση της θερμότητας που αποβάλλεται από τον ψυκτικό κύκλο. Η διαχείριση των αποβλήτων αποτελεί άλλη μία απόδειξη του ενδιαφέροντος της Α-Β ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ για την προστασία του περιβάλλοντος. Όλα τα χαρτοκιβώτια, καθώς και τα άλλα προϊόντα χαρτιού συλλέγονται και προωθούνται σε επεξεργαστές ανακύκλωσης. Έξω από τα κυριότερα καταστήματα έχουν τοποθετηθεί κάδοι συλλογής μεταλλικών δοχείων του Κέντρου Ανακύκλωσης και τα έσοδα από αυτή την δραστηριότητα διατίθενται υπέρ του συλλόγου το Χαμόγελο του Παιδιού. Παράλληλα η εταιρεία έχει εγκαταστήσει σε διάφορα καταστήματά της κιβώτια συλλογής χρημάτων για λογαριασμό οργανισμών όπως η UNICEF, ο Ερυθρός Σταυρός κ.α.

2.4 Συμπεράσματα άλλων ερευνών

Μέσα από την προσπάθεια που έγινε για να εντοπίσουμε άλλες έρευνες σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των επιχειρήσεων προέκυψαν ορισμένα συμπεράσματα για την ΕΚΕ και την ελληνική πραγματικότητα.

Σχετικά με τον κλάδο των τραπεζών συμπεραίνουμε πως οι ελληνικές τράπεζες γενικά είναι αρκετά ευαισθητοποιημένες σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, τον αθλητισμό, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Σε πολλές περιπτώσεις βέβαια, οι εταιρείες θέλοντας να διευρύνουν τις δημόσιες σχέσεις τους και να προωθηθούν, χρησιμοποίησαν τις αρχές της ΕΚΕ με απώτερο σκοπό την προσωπική προβολή τους.

Η ΕΚΕ βρίσκει σε πολλές περιπτώσεις εμπόδια στην εφαρμογή της, εάν αυτή δε συμφωνεί με άλλους παράγοντες όπως για παράδειγμα τις γενικές απαιτήσεις των μετόχων των εταιριών. Αυτό βέβαια οδηγεί σε συμπεράσματα πως η ΕΚΕ οφείλει να είναι μια ηθική στάση και όχι μια ηθική υποχρέωση των εταιριών.

ΕΚΕ είναι πολύ σημαντική στις μέρες μας αφού οι κοινωνικές ανησυχίες, οι ανησυχίες των καταναλωτών και τα περιβαλλοντικά προβλήματα αυξάνουν.

3.ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Μέχρι στιγμής αναλύσαμε την έννοια της ΕΚΕ γενικά και είδαμε πως αυτή συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, στην εκπαίδευση, στον αθλητισμό κτλ. μέσω του τραπεζικού κλάδου, αλλά και μέσω κάποιων ελληνικών επιχειρήσεων.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα ασχοληθούμε με την κοινωνική ευθύνη που επιδεικνύει η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος προς τους πελάτες της και συγκεκριμένα πώς συμβάλλει στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας μας.

Η μελέτη αναφέρεται σε μια χρονική περίοδο περίπου 80 ετών, από την ίδρυση της ΑΤΕ το 1929 ως το 2011. Κατά την περίοδο αυτή, εξετάζεται ο ρόλος της ΑΤΕ ως χρηματοπιστωτικού οργανισμού και ιδιαίτερα ως εργαλείου άσκησης αγροτικής πολιτικής στη χώρα μας, τόσο πριν, όσο και μετά την ένταξη στην ΕΕ (ΕΟΚ το 1981), οπότε και η Ελλάδα εκχώρησε το δικαίωμα άσκησης ανεξάρτητης εθνικής αγροτικής πολιτικής.

3.1 Η Ιστορία της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ) ιδρύθηκε στις 27 Ιουνίου 1929 με τη σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος «Περί συστάσεως και λειτουργίας της Αγροτικής Τραπεζής της Ελλάδος» που κυρώθηκε με το Νόμο 4332/1929²⁰, ο οποίος αποτέλεσε και το καταστατικό της. Ιδρύθηκε ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρα, με κύριο σκοπό την αποκλειστική χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους του Αγροτικού Τομέα και την ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης. Οι γενικές καταστατικές δραστηριότητές της ήταν η άσκηση της αγροτικής πίστης σε όλες τις μορφές, η ενίσχυση των συνεταιριστικών οργανώσεων και η βελτίωση των όρων διεξαγωγής των αγροτικών εργασιών και συναφών με τη γεωργία συναλλαγών. Εκτός από την άσκηση της αγροτικής πίστης η ΑΤΕ ανέλαβε επίσης την εποπτεία των συνεταιριστικών οργανώσεων και τον εφοδιασμό των παραγωγών με τα αναγκαία γεωργικά εφόδια (φάρμακα, λιπάσματα κλπ), τα οποία διέθετε σε ελεγχόμενες τιμές, ενώ από το 1931 (Ν.5151/1931), ανέλαβε και την είσπραξη των χρεών προς την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) που είχε διαλυθεί το 1929.

Το αρχικό κεφάλαιο της ΑΤΕ σχηματίστηκε από κεφάλαια του Δημοσίου (προικοδοτήθηκε με 811.000.500 δραχμές), των Γεωργικών Τραπεζών-Ηπείρου, Μακεδονίας και Αιγαίου και Κοινωφελές Ταμείο Κρήτης- που συγχωνεύτηκαν με την ΑΤΕ (90.731.198,23 δραχμές) και της Εθνικής Τράπεζας. Επιπλέον η ΕΤΕ ανέλαβε την υποχρέωση να χορηγεί στην ΑΤΕ δάνεια με ευνοϊκούς όρους, τα οποία η τελευταία στη συνέχεια χορηγούσε στον Αγροτικό Τομέα. Για τη διασφάλιση των δανείων που χορηγούσε η ΑΤΕ της χορηγήθηκαν διάφορα προνόμια, όπως το δικαίωμα σύστασης γεωργικού ενεχυρόγραφου και το προνόμιο της πρωτοπραξίας.

Για τη στέγαση του κεντρικού της καταστήματος, αγοράστηκε το νεοκλασικό αρχοντικό της οικογενείας Σερπιέρη στη συμβολή των οδών Πανεπιστημίου και Εδουάρδου Λω. Η αγορά του κτιρίου κόστισε 17.500.000 δραχμές, τιμή που κρίθηκε

²⁰ «Περί κυρώσεως της μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος Συμβάσεως περί συστάσεως και λειτουργίας της Αγροτικής Τραπεζής της Ελλάδος» ΦΕΚ τ. Α' 283/16-08-1929.

συμφέρουσα, καθώς μόνο το οικόπεδο εκτιμήθηκε ότι είχε αξία 15.500.000 δραχμές.

Τυπικά, η ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της ΑΤΕ ήταν η **26η Σεπτεμβρίου 1929**²¹, αλλά η Τράπεζα ξεκίνησε κανονικά τις εργασίες της στις αρχές του 1930. Πρώτος διοικητής της ΑΤΕ ήταν ο Στέφανος Δέλτα (Αύγουστος – Δεκέμβριος 1929).

3.1 α 1930-1939

Το ξεκίνημα της ΑΤΕ συνέπεσε με την Μεγάλη Ύφεση της περιόδου 1929 – 1932. Η νεοσύστατη τράπεζα ήταν εξ αρχής αντιμέτωπη με τη μεγάλη πρόκληση της άμβλυνσης των συνεπειών της ύφεσης στον αγροτικό πληθυσμό, την ενίσχυση της παραγωγής και την έξοδο του αγροτικού κλάδου από την παρατεταμένη κρίση, αλλά και την περαιτέρω ανάπτυξή του. Στα πρώτα 10 χρόνια λειτουργίας της προέβη σε ενέργειες που την εδραίωσαν ως «μάνα των αγροτών» και απέβησαν επωφελείς για τον αγροτικό και τον προσφυγικό πληθυσμό. Ενθάρρυνε την αγροτική αποταμίευση αναλαμβάνοντας εκστρατεία ενημέρωσης, με έκδοση εγκυκλίων, διανομή φυλλαδίων ακόμη και αποστολή υπαλλήλων της, προκειμένου οι όποιες αποταμιεύσεις των αγροτών να βγουν από το σεντούκι ή κάτω από το στρώμα, όπου παρέμεναν «νεκρές» και χωρίς απόδοση. Συνέβαλε στην ανάπτυξη της συνεταιριστικής οργάνωσης -όχι πάντοτε επιτυχημένα- μέσω της Υπηρεσίας Εποπτείας Συνεταιρισμών, που μέχρι τη σύστασή της ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Γεωργίας. Προέβη σε παρεμβάσεις με μακροπρόθεσμα οφέλη όπως ενίσχυση εκτέλεσης έργων άρδευσης και αποστράγγισης, προώθηση δενδροκαλλιέργειας, δανειοδότηση για εκσυγχρονισμό και εκμηχάνιση της γεωργίας, προώθηση στεγασμένης έναντι νομαδικής κτηνοτροφίας κ.ά. Συνέβαλλε στη συγκράτηση των τιμών των προϊόντων και στην καλύτερη διάθεσή τους στις αγορές. Διέθεσε κεφάλαια για τη συγκέντρωση, εξαγορά και διάθεση του εγχώριου σιταριού, χορήγησε δάνεια με πλασματικό ενέχυρο στους παραγωγούς κριθαριού και βρώμης και στους καπνοπαραγωγούς Επιπροσθέτως, καινοτόμησε με τη δημιουργία Τμήματος Εμπορίας για γεωργικά προϊόντα (σταφύλια, εσπεριδοειδή, λαχανικά), που απέφερε υψηλότερες τιμές για τους παραγωγούς και χαμηλότερες για τους καταναλωτές.

Αντίστοιχα όσον αφορά την εξαγωγή προϊόντων ίδρυσε την Εταιρία Εξαγωγής Νωπών Καρπών και Λαχανικών. Με τις δύο αυτές ενέργειες απομάκρυνε τους μεσάζοντες που αύξαναν το κόστος διάθεσης. Ακόμη, για την εντατικοποίηση της παραγωγής και συνεπώς για την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος διευκόλυνε την ευρύτερη διάδοση και χρήση χημικών λιπασμάτων συνάπτοντας ειδική συμφωνία με την Ελληνική Εταιρία Χημικών Προϊόντων & Λιπασμάτων προκειμένου η τελευταία να παρέχει επί πιστώσει στους αγρότες τα αναγκαία εφόδια, ενώ η ΑΤΕ παρείχε την εγγύηση για την ομαλή αποπληρωμή τους. Συνέβαλλε στον εντοπισμό και την επίλυση γεωργοοικονομικών προβλημάτων της υπαίθρου με τη λειτουργία της Γεωπονικής Υπηρεσίας που εκπονούσε μελέτες για σχετικά θέματα και τέλος, συνέβαλε στην ολοκλήρωση της αποκατάστασης των προσφύγων αναλαμβάνοντας το έργο της ΕΑΠ και την είσπραξη των οφειλόμενων δανείων που είχαν συνάψει. Οι παρεμβάσεις της ΑΤΕ, σε συνδυασμό με τις προσπάθειες του αγροτικού πληθυσμού και των γεωργικών συνεταιρισμών, αποτέλεσαν την ασπίδα έναντι των μεγάλων οικονομικών αναταραχών.

Από το 1933 ως το 1939, και παρά την πολιτική αστάθεια (Αντιβενιζελικό κίνημα το 1935, Δικτατορία Μεταξά από το 1936) η αγροτική παραγωγή και γενικά η οικονομία σημείωσαν εντυπωσιακή βελτίωση, η αισιοδοξία επανήλθε και αποτέλεσε την

²¹ ΑΤΕ (1931) Απολογισμός του έτους 1930, σελ. 39

κινητήρια δύναμη για περαιτέρω ανάπτυξη. Ανάπτυξη η οποία ανακόπηκε βίαια από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον αιματηρό Εμφύλιο που ακολούθησε. (Απρίλιος 1935) και Ανδρέας Λαμπρόπουλος (Απρίλιος 1935 – Αύγουστος 1941).

3.1 β Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή και Ανασυγκρότηση (1940 – 1949)

Κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Κατοχής (1940 – 1945) η ΑΤΕ, αν και λόγω των συνθηκών υπολειπομένη, συνέβαλλε κι αυτή από την πλευρά της στην εποποιία της εποχής εκείνης. Συμμετείχε, μέσω των υπαλλήλων της, στα πεδία των μαχών, προσπάθησε να εξασφαλίσει, στο μέτρο του δυνατού, τη σίτιση του στρατεύματος και του λιμοκτονούντος πληθυσμού και στήριξε υλικά και ηθικά τον κοινό αγώνα. Με την ήττα του Άξονα από τους Συμμάχους και την απελευθέρωση της χώρας ανέλαβε πρωταγωνιστικό ρόλο στην επιχείρηση ανασυγκρότησης μέσω του προγράμματος επισιτιστικής βοήθειας των ΗΠΑ, που είναι ευρύτερα γνωστό ως «Σχέδιο Marshall».

Κατά την περίοδο του Πολέμου και της Κατοχής βασική υποχρέωση της ΑΤΕ ήταν η ανάληψη ενεργειών για την εξασφάλιση της σίτισης της χώρας στην οποία ανταποκρίθηκε πετυχαίνοντας ικανοποιητική επάρκεια τροφίμων για μακρά διαστήματα, μέσω μεθοδικών και εύστοχων παρεμβάσεων αν και οι συνθήκες ήταν εξαιρετικά δυσχερείς για τον αγροτικό τομέα, αλλά και για σύνολο των δραστηριοτήτων. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και κατ' επέκταση η παραγωγή, σημείωσαν κατακόρυφη πτώση, εξαιτίας της στράτευσης των γεωργών, της επίταξης των ζώων, των καταστροφών και των διαρπαγών από τα κατοχικά στρατεύματα, της ανεπάρκειας των λιπασμάτων και της αποδιοργάνωσης των συγκοινωνιών. Η ΑΤΕ, με πνεύμα ανεκτικότητας, απάντησε με μια γενναιόδωρη πολιτική δανειοδότησης, ιδίως των αγροτών που είχαν άμεση ανάγκη, συνοδευόμενη από μια συγκαταβατική πολιτική αντιμετώπισης εκείνων που καθυστερούσαν να εξοφλήσουν τις οφειλές τους. Προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγή των περιορισμένων καλλιεργούμενων εδαφών και μέσω αυτής να ανακουφιστεί το επισιτιστικό πρόβλημα η ΑΤΕ εισήγαγε και διέθεσε, σε συμφέρουσες τιμές, μεγάλες ποσότητες χημικών λιπασμάτων και άλλων γεωργικών σκευασμάτων και επιπλέον συμμετείχε στη συγκέντρωση και εξαγορά βασικών ειδών διατροφής για τις επισιτιστικές ανάγκες του πληθυσμού και των ζώων. Ακόμη, κατέβαλλε μεγάλες προσπάθειες για να διατηρηθεί ενεργό το συνεταιριστικό κίνημα, βοηθώντας όσους συνεταιρισμούς είχαν διακόψει τη λειτουργία τους να επαναλειτουργήσουν. Η δυσκολία των μεταφορών, η αύξηση των τιμών και η δράση πολλών εμπόρων απομάκρυναν τους αγρότες από τους συνεταιρισμούς, οδήγησαν σε περιορισμό των εργασιών τους και αρκετούς από αυτούς σε κλείσιμο. Η ΑΤΕ προσπάθησε να αποτρέψει τις εξελίξεις αυτές, συγκρατώντας και διαφυλάσσοντας την περιουσία των συνεταιρισμών, επιδιώκοντας να πείσει τους αγρότες για τη χρησιμότητα του θεσμού και να τους υπενθυμίσει τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά τη συμβολή τους στην επίλυση του επισιτιστικού προβλήματος της χώρας.

3.1 γ Η περίοδος ανάπτυξης (1950 – 1966)

Στην περίοδο 1940 – 1952, οι αγροτικές περιοχές υπέστησαν τις μεγαλύτερες απώλειες, καθώς τα τεχνικά μέσα καταστράφηκαν και μεγάλο τμήμα του αγροτικού πληθυσμού εγκατέλειψε την ύπαιθρο εισρέοντας στα αστικά κέντρα ή μεταναστεύοντας στο εξωτερικό. Η αναπλήρωση και η βελτίωση των τεχνικών μέσων

των παραγωγών αποτέλεσε πρωταρχικό στόχο της ΑΤΕ στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Η βελτίωση των μεθόδων και των μέσων καλλιέργειας, η παροχή βοήθειας στις κατεστραμμένες αγροτικές περιοχές και η ενίσχυση επικουρικών κλάδων της αγροτικής οικονομίας αποτελούσαν αναγκαιότητα. Στο παραπάνω πλαίσιο η ΑΤΕ ενίσχυσε τους αγρότες, αν και λόγω της αντιπληθωριστικής πολιτικής η χρηματοδότηση της αγροτικής παραγωγής δεν επαρκούσε για να καλύψει τις υφιστάμενες ανάγκες και συνέβαλλε στην προσαρμογή των λειτουργούντων συνεταιρισμών στις νέες συνθήκες και στην ανασυγκρότηση και λογιστική ενημέρωση των αδρανοποιηθέντων. Επίσης, στις περιοχές που επλήγησαν από τους καταστροφικούς σεισμούς του 1953 (Ιόνια Νησιά) και του 1954 (Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα και Πελοπόννησο), η ΑΤΕ συνέβαλλε στη επιτάχυνση της συγκομιδής της σοδειάς των πληγέντων, ανέστειλε τις αναγκαστικές εισπράξεις οφειλών και χορήγησε χαμηλότοκα καλλιεργητικά δάνεια.

Στη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας επισημάνθηκε ότι, λόγω της επικείμενης σύνδεσης της χώρας με την υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκή αγορά, θα ανέκυπταν προβλήματα ανταγωνιστικότητας για τα ελληνικά προϊόντα αφού ομοειδή τους παραγόταν με χαμηλότερο κόστος σε άλλες χώρες της ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Ταυτόχρονα, οι διεθνείς εξελίξεις επέτασσαν διαρθρωτικές μεταβολές στην αγροτική οικονομία, αλλά και στις μεθόδους παραγωγής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων. Η αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής αποτελούσε προϋπόθεση και για την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος, η οποία πλέον δεν ήταν δυνατή μόνο με την αύξηση της παραγωγής. Αν και η ελληνική αγροτική οικονομία παρουσίαζε αδυναμία ριζικής αναδιάρθρωσης, η συμβολή της ΑΤΕ ήταν σημαντική καθώς προώθησε και βελτίωσε ανταγωνιστικές καλλιέργειες και βοήθησε στην εμπορία αγροτικών προϊόντων.

Από το 1960, στο πλαίσιο του πρώτου μακροχρόνιου αναπτυξιακού προγράμματος, κύριο μέλημα της ΑΤΕ αποτέλεσε η όσο το δυνατόν καλύτερη οργάνωση των παραγωγών και για το λόγο αυτό δημιούργησε φορείς γεωργικών βιομηχανιών και εξαγωγής αγροτικών προϊόντων. Επίσης, στη διάρκεια των δεκαετιών του '50 και του '60 διεύρυνε τις δραστηριότητές της στον αγροτικό τομέα ιδρύοντας μια σειρά εταιριών μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πόρων διαφόρων περιοχών της χώρας. Στις αρχές της δεκαετίας του '60 η ΑΤΕ, εισάγοντας μια νέα μορφή συνεργασίας με τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις, συμμετείχε στην ίδρυση εταιριών, που έδωσαν ώθηση στον τομέα συσκευασίας και πώλησης και βιομηχανιών για την επεξεργασία και τη διαχείριση των αγροτικών προϊόντων. Η επέκταση των δραστηριοτήτων της ΑΤΕ στον Αγροτικό Τομέα ήταν ιδιαίτερα σημαντική καθώς βοήθησε σημαντικά την ελληνική οικονομία και την προσαρμογή της στις οικονομικές εξελίξεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).

3.1δ Δικτατορία και Μεταπολίτευση (1967 – 1981)

Το τέλος της δεκαετίας του '60 και οι αρχές της επόμενης σηματοδεύτηκαν από την κατάλυση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος, που εκτός των άλλων οδήγησε την Ελλάδα σε πολιτική και οικονομική απομόνωση και ανέστειλε τη διαδικασία σύνδεσης με την ΕΟΚ. Το συνεταιριστικό κίνημα τέθηκε υπό τον πλήρη έλεγχο του καθεστώτος καθώς παύτηκαν τα αιρετά διοικητικά συμβούλια των Γεωργικών Συνεταιρισμών και διορίστηκαν νέα, ενώ ο αγροτικός συνδικαλισμός εξουδετερώθηκε με την κατάργηση όλων των αγροτικών συλλόγων. Ο ρόλος της

ΑΤΕ την περίοδο της Δικτατορίας υποβαθμίστηκε, καθώς περιορίστηκαν οι αρμοδιότητές της, ενώ η Τράπεζα ζημιώθηκε και οικονομικά. Το καθεστώς με μια λαϊκιστική φιλοαγροτική κίνηση διέγραψε τα υπόλοιπα δανείων που είχαν χορηγηθεί από την ΑΤΕ πριν την 21/04/1967, τόσο σε φυσικά πρόσωπα όσο και σε γεωργικούς συνεταιρισμούς, οργανώσεις και κοινοπραξίες. Η διαγραφή των δανείων, ύψους 7,8 δισεκατ. δρχ., ανέτρεψε το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΑΤΕ, ενώ ταυτόχρονα ενίσχυσε την συναλλακτική ασυνέπεια και ενθάρρυνε την κακοπιστία.

Μετά την πτώση της Χούντας και την αποκατάσταση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος, η ΑΤΕ, προώθησε έργα και πρωτοβουλίες μακράς πνοής, συναισθανόμενη το ρόλο της στην εφαρμογή μιας πραγματικά φιλοαγροτικής πολιτικής. Ένας από τους βασικούς της στόχους της ήταν η απεξάρτηση από τα κεφάλαια της ΤτΕ, που μέχρι το 1975 αποτελούσαν σχεδόν τη μοναδική πηγή πόρων της ΑΤΕ²², και για το λόγο αυτό ενέτεινε τις προσπάθειές της για προσέλκυση ιδιωτικών καταθέσεων. Η ίδρυση «Θυρίδων», που υπαγόταν στα Καταστήματα και διεκπεραίωναν απλές εργασίες καταθέσεων και προέγκρισης δανείων, αποτελούσε ένα χαρακτηριστικό μέτρο προς την κατεύθυνση αυτή. Επιπλέον, η ΑΤΕ θωράκισε και θεσμικά την αυτονομία του ρόλου της, προσπαθώντας να τερματίσει την καταχρηστική της εκμετάλλευση από το κράτος. Επιδιώκοντας να λειτουργεί πλέον ως ευέλικτος οργανισμός γεωργικής ανάπτυξης, προχώρησε σε αναδιοργάνωση των υπηρεσιών της, στελέχωσε με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό τη Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, αποκατέστησε τις αδικίες που είχε υποστεί το προσωπικό από το δικτατορικό καθεστώς και ενίσχυσε την ανεξαρτησία του συνεταιριστικού κινήματος με στόχο να ασκεί έλεγχο και όχι κηδεμονία. Παράλληλα, στα τέλη της δεκαετίας του '70, ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις, προχώρησε στην πρώτη on-line σύνδεση των καταστημάτων της.

Κύριος στόχος του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ήταν προσπάθεια διοχέτευσης των αποταμιευτικών πόρων σε κλάδους που θεωρούνταν ότι συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της χώρας και κυρίως στη βιομηχανία και στη βιοτεχνία και ταυτόχρονα η αποτροπή χρηματοδότησης άλλων κλάδων (εισαγωγών, εσωτερικού εμπορίου, καταναλωτικής πίστης κ.ά.) με την επιβολή υψηλών επιτοκίων και πιστωτικών ορίων. Κατά την περίοδο αυτή η ΑΤΕ ήταν ο αποκλειστικός δανειοδότης του αγροτικού τομέα, μέσα όμως σε αυστηρά πλαίσια και κανόνες που καθόριζαν η κυβέρνηση και η Τράπεζα της Ελλάδος²³. Οι χορηγήσεις της ΑΤΕ κατά την περίοδο 1974 – 1981, που το μεγαλύτερο μέρος τους (60 – 75%) προερχόταν από κεφάλαια της ΤτΕ, συνέβαλαν στη βελτίωση των συνθηκών, στον εκσυγχρονισμό και στην προώθηση της εξειδίκευσης της φυτικής παραγωγής, στην ενίσχυση του ζωικού κεφαλαίου, στον εκσυγχρονισμό της δασικής παραγωγής και στην ανανέωση του εξοπλισμού της αλιευτικής παραγωγής και στην προώθηση της ιχθυοκαλλιέργειας. Επίσης, συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό της βιοτεχνίας αλλά και στην ανάπτυξη της γεωργικής βιομηχανίας με τη δημιουργία νέων ή τη βελτίωση των υφιστάμενων μονάδων.

3.1ε Η δεκαετία του 1980

Στην δεκαετία αυτή, διεύρυνε το δίκτυο των καταστημάτων της, προχώρησε σε εκσυγχρονισμό των υποδομών και αναδιάρθρωση των υπηρεσιών της, απέκτησε το

²² Σπαθής Π. (2000), «Χρηματοδότηση της Ελληνικής Γεωργίας με ορίζοντα το 2010», στο *Η ελληνική γεωργία προς το 2010*, επιμ. Μαραβέγιας Ν., Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, σελ. 224.

²³ Σπαθής Π. (2000), σελ. 224

πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα μηχανογράφησης και έθεσε τις βάσεις για την ανανέωση του εταιρικού της προσώπου. Έδωσε προτεραιότητα στην αύξηση των καταθέσεων, πετυχαίνοντας μέχρι τα μέσα της επόμενης δεκαετίας το δεύτερο μεγαλύτερο μερίδιο καταθέσεων στο σύνολο του τραπεζικού κλάδου, αποσκοπώντας να καλύψει τις κεφαλαιακές της ανάγκες με υγιείς πόρους και να αυτονομηθεί από τα κεφάλαια της ΤτΕ. Ταυτόχρονα διεύρυνε με ικανοποιητική επιτυχία το φάσμα των εργασιών της, δραστηριοποιούμενη στις εργασίες συναλλάγματος και εξυπηρέτησης εξαγωγικού εμπορίου καθώς και στις εργασίες κίνησης κεφαλαίων και αξιών. Στο πλαίσιο της διεύρυνσης των εργασιών της, μελέτησε την ίδρυση εταιρίας χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing) και για την έκδοση πιστωτικών καρτών και αποφάσισε την ίδρυση ανωνύμων εταιριών χρηματιστηριακών δραστηριοτήτων, όπως εταιρία επενδύσεων χαρτοφυλακίου και εταιρία διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων. Η αποφάσεις αυτές ωστόσο υλοποιήθηκαν την επόμενη δεκαετία.

3.1στ Η μετατροπή σε Α.Ε. και η επέκταση στον εξωαγροτικό τομέα

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '90 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα απελευθερώθηκε σταδιακά, επηρεαζόμενο από τις μεταβολές που έγιναν στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και από τις γενικότερες ανάγκες της εποχής. Τα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων απελευθερώθηκαν σταδιακά και οι τράπεζες απέκτησαν τη δυνατότητα, χωρίς περιορισμούς, να χρηματοδοτούν όλες σχεδόν τις δραστηριότητες καθορίζοντας οι ίδιες τους όρους δανειοδότησης. Η απελευθέρωση και ο εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος οδήγησαν στη διεύρυνση των παρεχόμενων υπηρεσιών, με την ανάπτυξη νέων εργαλείων και στον αναπροσανατολισμό των τραπεζών που άρχισαν να δραστηριοποιούνται έντονα στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων (διαχείριση διαθεσίμων, ομόλογα, παράγωγα κλπ), με αποτέλεσμα τη μείωση της σημασίας των τόκων ως πηγής εσόδων. Παράλληλα ευνόησαν τη δημιουργία μικρών τραπεζών στον ελλαδικό χώρο και την αύξηση του ανταγωνισμού, παρά την ολιγοπωλιακή μορφή του τραπεζικού κλάδου, ενώ συνετέλεσαν και στη μείωση του περιθωρίου κέρδους.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΑΤΕ από το 1990 έθεσε ως στρατηγικό της στόχο τη μετατροπή της σε τράπεζα πολλαπλών δραστηριοτήτων (universal bank) και επέκτεινε τις δραστηριότητές της στον εξωαγροτικό τομέα, αναπτύσσοντας νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Το 1991 αποτελεί χρονιά – ορόσημο για την ΑΤΕ καθώς, μετά από 61 χρόνια λειτουργίας ως αυτόνομος τραπεζικός οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρα, μετατρέπεται σε ανώνυμη εταιρία ιδρύοντας παράλληλα έναν όμιλο εταιριών παροχής χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ο θεσμικός μετασχηματισμός της ΑΤΕ υπαγορεύθηκε από τις κοινοτικές προβλέψεις περί ανταγωνισμού και κατέστη δυνατός χάρη στη στρατηγική της διοίκησης (Διοικητής Ε. Κεφαλογιάννης, Υποδιοικητής κ. Δ. Μηλιάκος). Έτσι, από το 1991 η ΑΤΕ δανειοδοτεί όλους τους τομείς της οικονομίας και ανταγωνίζεται με τους ίδιους όρους τις εμπορικές τράπεζες για την άντληση των αναγκαίων πόρων προσαρμόζοντας για το λόγο αυτό και την οργανωτική της δομή προς την κατεύθυνση αυτή. Συγχρόνως όμως, με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, οι εμπορικές τράπεζες απέκτησαν και εκείνες δικαίωμα για παροχή πιστωτικών υπηρεσιών προς τον αγροτικό χώρο και έτσι η ΑΤΕ έρχεται για πρώτη φορά στην ιστορία της αντιμέτωπη με ανταγωνιστές στη δανειοδότηση του αγροτικού τομέα. Σε γενικές γραμμές, αυτό που εδραιώθηκε στη δεκαετία του '90 και εξακολουθεί να ισχύει έκτοτε, είναι ότι η ΑΤΕ έχει πάψει να ασκεί μονοπωλιακά την αγροτική πίστη και είναι πλέον υποχρεωμένη να δραστηριοποιείται

στον ελεύθερο ανταγωνισμό του τραπεζικού συστήματος μαζί με τα υπόλοιπα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας.

Με το Ν. 1914/1990, άρθρο 26 παρ. 1, μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία με αριθμό Μητρώου 24402/06/Β/91/39 διατηρώντας την εμπορική επωνυμία «Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος» και την έδρα της στο νεοκλασικό Μέγαρο Σερπιέρη στον αριθμό 23 της οδού Ελευθερίου Βενιζέλου (Πανεπιστημίου). Το μετοχικό της κεφάλαιο ύψους 146 δισ. δρχ. περίπου προήλθε από την εισφορά του συνόλου του ενεργητικού και του παθητικού της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΦΕΚ 2960/8.7.1991). Η διάρκειά της ορίστηκε σε εκατό (100) έτη δηλαδή έως το 2091 και μπορεί να παραταθεί με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Μετόχων. Σκοπός της Τράπεζας, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Καταστατικού της, είναι η εκτέλεση και η παροχή για λογαριασμό της και για λογαριασμό τρίτων κάθε τραπεζικής εργασίας και υπηρεσίας, που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη της οικονομίας και ειδικότερα του αγροτικού τομέα. Σύμφωνα με την ταξινόμηση της ΕΣΥΕ (ΣΤΑΚΟΔ 91), η ΑΤΕ υπάγεται στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας με κωδικό 651.90 «Δραστηριότητες άλλων ενδιάμεσων νομισματικών οργανισμών».

Η μετατροπή της νομικής μορφής της ΑΤΕ τη βρίσκει σε μια εξαιρετικά δύσκολη θέση, όσον αφορά την οικονομική της κατάσταση. Μέχρι το 1991, με κρατική παρέμβαση, δεν επιτρεπόταν στην ΑΤΕ η δανειοδότηση άλλων τομέων της οικονομίας πέραν του πρωτογενή, στερώντας της τη δυνατότητα να μειώσει εγκαίρως τους χρηματοπιστωτικούς κινδύνους που διέτρεχε διαφοροποιώντας το χαρτοφυλάκιο δανείων της. Έχει ήδη σημειωθεί ότι, από το 1967 το αγροτοπιστωτικό σύστημα χρησιμοποιήθηκε από τις κυβερνήσεις για την άσκηση δημαγωγικής πολιτικής, πρακτική που συνεχίστηκε και στη μεταπολιτευτική περίοδο, ιδιαίτερα από το 1981 και μετά, για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, δημιουργώντας και συσσωρεύοντας επισφαλή δάνεια για την ΑΤΕ²⁴. Η μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρία αποτέλεσε ένα αποφασιστικό βήμα για την αποδέσμευσή της από τον κυβερνητικό εναγκαλισμό, παρότι το σύνολο των μετοχών της παρέμεινε στο ελληνικό δημόσιο, και της εξασφάλισε περισσότερη διοικητική αυτοδυναμία, μεγαλύτερη ευελιξία και ισχυροποίηση της οικονομικής της θέσης. Προκειμένου όμως η ΑΤΕ να είναι βιώσιμη με τη νέα της μορφή, ήταν αναγκαίο να εξυγιάνει το χαρτοφυλάκιο δανείων. Η εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της αποτέλεσε έναν από τους πέντε μακροχρόνιους στρατηγικούς άξονες δράσης της ΑΤΕ, για την υλοποίηση του οποίου αποφασιστικής σημασίας ήταν η αναγνώριση και η κάλυψη των υποχρεώσεων του Δημοσίου ύψους 500 δισεκατομμυρίων δραχμών, που προέρχονταν από συμβάσεις μεταξύ Δημοσίου και ΑΤΕ ή από την άσκηση παρεμβατικού έργου από τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις κατ' εντολή και για λογαριασμό του κράτους. Η νομοθετική ρύθμιση που έγινε για το σκοπό αυτό το 1994 (Ν. 2198/94), αποκατέστησε το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και την αξιοπιστία της ΑΤΕ στη διεθνή αγορά -παράγοντες απαραίτητοι για τη βιωσιμότητα κάθε τραπεζικού οργανισμού- και έτσι «... αποφεύχθηκε η κατάρρευση της Τράπεζας». Τους υπόλοιπους τέσσερις στρατηγικούς άξονες αποτελούσαν η ανάπτυξη των παραδοσιακών δραστηριοτήτων της ΑΤΕ και η διεύρυνση των προσφερόμενων υπηρεσιών της, ο οργανωτικός, λειτουργικός και μηχανογραφικός εξοπλισμός, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η επέκταση και η αναβάθμιση της παρουσίας της στις αγορές του εξωτερικού και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια.

Από το 1997 στρατηγικό στόχο της τράπεζας αποτέλεσε, εκτός από τη μετεξέλιξη

²⁴ Σπάθης Π., (2000), σελ. 224 – 225.

της σε Τράπεζα Πολλαπλών Δραστηριοτήτων, η μετοχοποίηση και η εισαγωγή της στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α.)²⁵. Στα τέλη του ίδιου έτους (Δεκέμβριος 1997) η ΑΤΕ, με στόχο την κερδοφορία της, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της και την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών της, προέβη στη σύναψη τριετούς συμφωνίας με Κοινοπραξία Εταιριών Συμβούλων για τη συνολική αναδιοργάνωσή της. Το έργο της αναδιοργάνωσης – ανασυγκρότησης περιελάμβανε πέντε επιμέρους ενότητες: α) τη στρατηγική ανάπτυξης αγορών, β) τον ανασχεδιασμό και αναδιοργάνωση των δομών, διαδικασιών, συστημάτων και τεχνικών διοίκησης, γ) συστήματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, δ) συστήματα πληροφορικής – τεχνολογίας και ε) επείγουσες παρεμβάσεις (Dealing Room, Συστήματα ελέγχου κεφαλαιακής επάρκειας, Διαχείριση συνολικού τραπεζικού κινδύνου, Εξυγίανση χαρτοφυλακίου, Συστήματα μισθοδοσίας κ.ά.). Η οργανωτική και λειτουργική ανασυγκρότηση της Τράπεζας αποτελούσε ρητή πρόβλεψη στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδίου που εκπονήθηκε σε συνεργασία με τα Υπουργεία Γεωργίας και Εθνικής Οικονομίας & Οικονομικών και είχε στόχο την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας και την οικονομική εξυγίανση της Τράπεζας.

Η επίτευξη των στόχων αυτών, αποτελούσε απαραίτητη ενέργεια ώστε να εξασφαλιστούν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την επιτυχή εισαγωγή της ΑΤΕ στο ΧΑΑ. Το 1999 αποτέλεσε έτος – σταθμό για την εφαρμογή του στρατηγικού αυτού σχεδίου. Η ουσιαστική εφαρμογή του Ν. 2538/97 από το συγκεκριμένο έτος επέτρεψε την τελική κάλυψη υποχρεώσεων ύψους 20 δισ. δραχμών με έκδοση ομολογιακού δανείου και 89,6 δισ. δραχμών με μεταβίβαση μετοχών κρατικού ενδιαφέροντος (ΟΤΕ, ΕΛΠΕ και ΚΑΕ). Έτσι επιτεύχθηκε ο στόχος ουσιαστικής ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας και διευκολύνθηκε η επίτευξη του στόχου της οικονομικής εξυγίανσης. Παράλληλα, είχε ήδη ολοκληρωθεί το μεγαλύτερο τμήμα των εργασιών ανασυγκρότησης της Τράπεζας, που αποτελούσε το αντικείμενο ξεχωριστής υπηρεσιακής μονάδας (Δ/ση Ανασυγκρότησης).

Μια ακόμη αλλαγή κατά τη δεκαετία του 1990, είναι ότι η ΑΤΕ παύει να ασκεί την εποπτεία και τον έλεγχο των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΑΣΟ), που από τη σύστασή της αποτελούσε μια από τις βασικές της λειτουργίες. Το 1997 ήταν το τελευταίο έτος που η ΑΤΕ άσκησε το έργο του ελέγχου της νόμιμης λειτουργίας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, των Κοινοπραξιών και των Συνεταιριστικών Εταιριών, αλλά και της υποβοήθησης της ανάπτυξής τους, καθώς με τον Ν. 2538/97 το έργο αυτό πέρασε και πάλι στο Υπουργείο Γεωργίας. Στο τέλος του έτους, 491 ΑΣΟ ασκούσαν βραχυπρόθεσμη πίστη και ²⁶ μεσοπρόθεσμη, ενώ ο συνολικός αριθμός των ΑΣΟ που εξυπηρετούνταν από την ΑΤΕ έφτανε τους 7.200 πρωτοβάθμιους με 925.000 μέλη (φυσικά πρόσωπα), 143 Συνεταιριστικές Οργανώσεις Ανώτερου Βαθμού (Ενώσεις, Κοινοπραξίες, Κεντρικές Ενώσεις) και 75 Συνεταιριστικές Μονάδες Εταιρικής Μορφής, αναδεικνύοντας έτσι το εύρος και τον όγκο του επιτελούμενου έργου της ΑΤΕ. Ωστόσο η Τράπεζα συνέχισε μέχρι και το 1999, που καταργήθηκαν η Δ/ση Συνεταιρισμών, οι Γεωτεχνικές Επιθεωρήσεις και οι Επιθεωρήσεις Συνεταιρισμών, να στηρίζει τις ΑΣΟ για ανάπτυξη και καλύτερη εξυπηρέτηση των αγροτών, παρέχοντάς τους τεχνοοικονομική υποστήριξη, συμβάλλοντας στη ρύθμιση των χρεών τους προς αυτήν στο πλαίσιο του Ν. 2538/97 και προσπαθώντας για την καλύτερη οργάνωση των ΑΣΟ που ασχολούνταν με τη βραχυπρόθεσμη αγροτική πίστη και τη συγκέντρωση καταθέσεων.

Η απόφαση για μετατροπή της ΑΤΕ σε τράπεζα πολλαπλών δραστηριοτήτων και

²⁵ ΑΤΕ, Έκθεση Εργασιών 1997, σελ. 4

²⁶ ό.π., σελ. 60 – 61

για διεύρυνση των δραστηριοτήτων της, οδήγησαν στην ίδρυση ενός Ομίλου εταιριών.

Από την προηγούμενη δεκαετία είχαν εδραιωθεί οι νέες εταιρίες του Ομίλου ΑΤΕ στον κλάδο των ασφαλειών (Αγροτική Ασφαλιστική και Αγροτική Ζωής & Υγείας) και στον κλάδο της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και κατασκευαστικών μελετών (Αγροτική Τεχνική), ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '90 ιδρύθηκαν οι ανώνυμες εταιρίες, ΑΤΕ Leasing (χρηματοδοτική μίσθωση, 1992), ΑΤΕ Κάρτα (πιστωτικές κάρτες, 1992) και ΑΤΕ ΑΕΔΑΚ (διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων, 1993). Ακολούθησε η ίδρυση των εταιριών ΑΤΕ Χρηματιστηριακή (1996), ΑΤΕ Finance (1998) και ΑΤΕ Συμμετοχών (1999) και η μεταβολή του αντικειμένου εργασιών και μετεξέλιξη της Αγροτικής Τεχνικής στην ΑΤΕ Αξιοποίησης Ακινήτων (1999).

Στο τέλος του 1999 ο Όμιλος Εταιριών ΑΤΕ αποτελούνταν από 17 εταιρίες, εκ των οποίων οι 8 ανήκαν στον χρηματοπιστωτικό τομέα, οι 2 στον κλάδο των ασφαλειών και οι υπόλοιπες 7 σε άλλους κλάδους. Παράλληλα, η ΑΤΕ διέθετε συμμετοχές σε ακόμη 31 εταιρίες με τη συνολική τρέχουσα αξία των συμμετοχών της να διαμορφώνεται στα 550 δισεκατομμύρια δραχμές.

3.1ζ Από το 2000 μέχρι σήμερα

Η τρέχουσα περίοδος για την ΑΤΕ χαρακτηρίζεται από την εισαγωγή της μετοχής της στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ), την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανασυγκρότησης και μετασχηματισμού που είχε ξεκινήσει από το 1998, την αλλαγή της εταιρικής της ταυτότητας με την καθιέρωση του λογοτύπου ΑΤΕbank και την επέκτασή της στα Βαλκάνια.

Το 2000, καθώς προχωρούσε η αναδιοργάνωση και ο λειτουργικός εκσυγχρονισμός της ΑΤΕ, δημιουργήθηκαν και οι προϋποθέσεις για την κεφαλαιακή ενίσχυση και τη μετοχοποίηση της Τράπεζας, που ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Έχοντας ήδη θέσει τα θεμέλια για τη μετοχοποίησή της, με τη διάθεση μετοχοποιήσιμων τίτλων, πραγματοποίησε με επιτυχία αύξηση μετοχικού κεφαλαίου για την εισαγωγή της στο ΧΑΑ, παρά τη δυσμενή χρηματιστηριακή συγκυρία. Η μετοχή της ΑΤΕ διαπραγματεύεται στο ΧΑΑ από τις 19 Ιανουαρίου 2001. Το 2000 επίσης ξεκίνησαν, με βάση τον πελατοκεντρικό σχεδιασμό, η εφαρμογή της νέας δομής των Κεντρικών Διευθύνσεων της Τράπεζας με την έναρξη λειτουργίας νέων Διευθύνσεων και, πιλοτικά σε δύο Καταστήματα, ο νέος τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας των Καταστημάτων. Το έργο της αναδιοργάνωσης των Κεντρικών Διευθύνσεων ολοκληρώθηκε τυπικά το 2001. Ωστόσο το Οργανόγραμμα της Τράπεζας εξελίσσεται συνεχώς με δημιουργία, συγχώνευση, αναβάθμιση ή/και κατάργηση Διευθύνσεων, Υποδιευθύνσεων και Τμημάτων. Ο μετασχηματισμός και η μετάπτωση του Δικτύου των Καταστημάτων στο νέο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας (Roll Out) ολοκληρώθηκε το 2005 και από την 1η Ιανουαρίου 2006 όλα τα Καταστήματα της ΑΤΕ λειτουργούν με βάση την πελατοκεντρική φιλοσοφία. Ο μετασχηματισμός του Δικτύου ολοκληρώθηκε και τυπικά το 2007.

Τέλος, στη διάρκεια της τρέχουσας δεκαετίας η ΑΤΕbank προχώρησε σε αναδιάταξη των εταιριών του Χρηματοπιστωτικού της Ομίλου, με στόχο τη σταδιακή αποχώρησή της από κλάδους εκτός του χρηματοπιστωτικού, και από το 2006 άρχισε να επεκτείνεται στα Βαλκάνια με την εξαγορά της ρουμανικής τράπεζας MINDBank (νυν ΑΤΕbank Romania), της σερβικής ΑΙΚ Banka και την έκδοση άδειας για τραπεζοασφαλιστικές εργασίες στη Ρουμανία. Σήμερα η ΑΤΕbank είναι επικεφαλής ενός Ομίλου που αποτελείται από 19 εταιρίες που δραστηριοποιούνται κυρίως στον

χρηματοπιστωτικό τομέα, αλλά και στους τομείς των ασφαλειών και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων. Το 2011 τον Όμιλο Εταιριών ΑΤΕbank συγκροτούσαν, εκτός από τη μητρική, 19 θυγατρικές ή συγγενείς εταιρίες, εκ των οποίων δέκα (10) ανήκουν στον χρηματοπιστωτικό τομέα, μια (1) στον κλάδο των ασφαλειών και οι υπόλοιπες οκτώ (8) σε κλάδους εκτός του χρηματοπιστωτικού. (Πίνακας 1.1) Συνολικά η ΑΤΕbank συμμετέχει σε τριάντα εννέα (33) εταιρίες εκ των οποίων οι έξι (6) δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό.

Το 2012, αποτελεί πολύ σημαντικό χρονικό διάστημα με πολλές προκλήσεις για την ελληνική και την ευρωπαϊκή οικονομία. Οι ελληνικές τράπεζες, μεταξύ αυτών και η ΑΤΕ, θα επικεντρωθούν στη διαχείριση της δύσκολης οικονομικής κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα και των συνεπειών από τη συμμετοχή τους στο νέο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (Νέο PSI) με βάση τη συμφωνία κορυφής των κρατών- μελών της ευρωζώνης της 26^{ης} Οκτωβρίου 2011.

Βασικός στόχος του Νέου PSI αποτελεί η ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου με τίτλους ονομαστικής αξίας μειωμένης κατά 50%, σημειώνοντας ότι οι τελικοί όροι του Νέου PSI τελούν υπό διαπραγμάτευση, οπότε η αναμενόμενη απομείωση της αξίας των ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου που κατέχει ο Όμιλος θα είναι σημαντικά μεγαλύτερη έναντι της προβλεπόμενης στο PSI I. Η ανωτέρω απομείωση, θα έχει σημαντική αρνητική επίπτωση στα αποτελέσματα, τη χρηματοοικονομική κατάσταση, καθώς και στα εποπτικά ίδια κεφάλαια της Τράπεζας και του Ομίλου, τα οποία, ανάλογα με το ύψος της απομειωμένης αξίας των ομολόγων που θα προκύψουν από τη διαδικασία της ανταλλαγής και μέχρι να λάβει χώρα νέα κεφαλαιακή ενίσχυση της Τράπεζας, δεν αποκλείεται να καταστούν αρνητικά από άποψη εποπτικών κεφαλαίων.

Η Τράπεζα, εντός του έτους 2012, θα συνεχίσει τη συνετή χρηματοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών, με τα υπόλοιπα χορηγήσεων να εκτιμάται ότι θα μειωθούν σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα της αγοράς. Παράλληλα, συνεχίζεται η υλοποίηση της διαδικασίας πώλησης μη στρατηγικών συμμετοχών που έχει ήδη ξεκινήσει και θα συνεχιστεί και εντός του 2012. Οι κινήσεις απομόχλευσης του ενεργητικού αναμένεται να συντελέσουν θετικά και στην προσπάθεια σταδιακού περιορισμού της χρηματοδότησης της Τράπεζας από το Ευρωσύστημα.

Η ΑΤΕ εξυπηρετεί την πελατεία της μέσα από ένα εκτεταμένο δίκτυο 468 υποκαταστημάτων, καλύπτοντας πρακτικά το σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Η γεωγραφική κατανομή των υποκαταστημάτων στην Ελλάδα, σήμερα, παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 1. Υποκαταστήματα ΑΤΕ

Γεωγραφική Κατανομή Υποκαταστημάτων στην Ελλάδα		
Περιοχή	Αρ. Υποκαταστημάτων	%
Θράκη	16	3,42%
Μακεδονία	104	22,22%
Θεσσαλία	32	6,84%
Ήπειρος	17	3,63%
Στερεά Ελλάδα (εκτός Αττικής)	46	9,83%
Αττική	116	24,79%
Πελοπόννησος	66	14,10%
Κρήτη	33	7,05%
Νησιά Αιγαίου	29	6,20%
Ιόνια Νησιά	9	1,92%
Σύνολο	468	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την Τράπεζα, μη ελεγμένων από Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή.

Η Τράπεζα βρίσκεται σε διαδικασία αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού του τρόπου λειτουργίας των υποκαταστημάτων της με σκοπό τη μείωση του κόστους και την αρτιότερη αντιμετώπιση των αναλαμβανόμενων κινδύνων, κυρίως με τη συγκέντρωση των υποστηρικτικών εργασιών σε εξειδικευμένες μονάδες των κεντρικών υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό, οι υπάλληλοι των υποκαταστημάτων αποκτούν μεγαλύτερη δυνατότητα προσέγγισης των πελατών και εμπάθυνσης των σχέσεων μαζί τους με στόχο την αύξηση των πωλήσεων. Παράλληλα, περιορίζονται οι αναλαμβανόμενοι κίνδυνοι, καθώς αυτοί αξιολογούνται αρτιότερα και αντιμετωπίζονται πιο αποτελεσματικά οι περιπτώσεις διαχείρισης προβλημάτων κατά την αποπληρωμή των δανείων. Ταυτόχρονα, η Τράπεζα έχει αναπτύξει εναλλακτικά δίκτυα, έτσι ώστε ο πελάτης να μην απαιτείται να μεταβεί εντός υποκαταστήματος της Τράπεζας για να εξυπηρετηθεί. Αυτά περιλαμβάνουν τα ΑΤΜ's (919), την πλατφόρμα ηλεκτρονικών τραπεζικών εργασιών μέσω διαδικτύου για χρήση από ιδιώτες και επιχειρήσεις (e-banking) ή μέσω κινητού τηλεφώνου (mobile banking) για ιδιώτες, ενώ υπάρχουν και οι δυνατότητες ενημέρωσης που παρέχει το τηλεφωνικό κέντρο εξυπηρέτησης (call center). Ειδικά, μέσω της υπηρεσίας e-banking παρέχεται στον πελάτη η δυνατότητα διενέργειας με απλό, σύγχρονο και ταυτόχρονα ασφαλές τρόπο πλήθους τραπεζικών συναλλαγών 24 ώρες το 24ωρο, επτά ημέρες την εβδομάδα από οπουδήποτε κι αν αυτός βρίσκεται. Τα εκτός υποκαταστημάτων ΑΤΜ's ("off-site") είναι τοποθετημένα σε κομβικά σημεία όπως νοσοκομεία, σουπερμάρκετ, πανεπιστημιακά ιδρύματα, δημόσιες υπηρεσίες, επιχειρήσεις και εμπορικά κέντρα.

Η Τράπεζα είναι, επίσης, μέλος στο διατραπεζικό σύστημα πληρωμών ΔΙΑΣ, μέσω του οποίου πραγματοποιούνται όλες οι διατραπεζικές συναλλαγές όπως εκκαθάριση επιταγών, μεταφορές χρημάτων μεταξύ τραπεζών, πληρωμές μισθοδοσίας και συντάξεων. Εκτός Ελλάδος, η Τράπεζα δραστηριοποιείται στη Ρουμανία μέσω της θυγατρικής της ΑΤΕbank Romania S.A. και στη Γερμανία μέσω ενός υποκαταστήματος. Η ΑΤΕbank Romania S.A. δραστηριοποιείται σε όλη τη χώρα με

δίκτυο, που αριθμεί 30 υποκαταστήματα και 45 ATM's. Τέλος, συμμετέχει στη σερβική τράπεζα AIK Banka, κατέχοντας το 21% περίπου των μετοχών της.

Εκτός Ελλάδος, η Τράπεζα δραστηριοποιείται στη Ρουμανία μέσω της θυγατρικής της ATEbank Romania S.A. και στη Γερμανία μέσω ενός υποκαταστήματος. Η ATEbank Romania S.A. δραστηριοποιείται σε όλη τη χώρα με δίκτυο, που αριθμεί 30 υποκαταστήματα και 45 ATM's. Τέλος, συμμετέχει στη σερβική τράπεζα AIK Banka, κατέχοντας το 21% περίπου των μετοχών της.

Πίνακας 2. Εταιρίες Ομίλου ΑΤΕ Bank, 2011

A/A	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ / ΣΥΓΓΕΝΟΥΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ			
1	FIRST BUSINESS BANK A.E.	Τράπεζα	49,00%
2	ATE LEASING A.E.	Leasing	99,91%
3	ATE KAPTA A.E.	Διαχείριση πιστωτικών καρτών	99,68%
4	ATE ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ Α.Ε.Π.Ε.Υ.	Χρηματοπιστωτική	94,68%
5	ATE Α.Ε.Δ.Α.Κ.	Διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων	92,68%
6	ATE ΤΕΧΝΙΚΗ – ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ Α.Ε.	Real estate	91,42%
7	ATE RENT A.E.	Leasing	99,11%
8	ABG FINANCE INTERNATIONAL P.L.C.	Finance	100,00%
9	ATEBANK ROMANIA S.A.	Τράπεζα	87,21%
10	AIK BANKA	Τράπεζα	20,83%
ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ			
11	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.	Ασφαλιστική	84,08%
12	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΗΣ Α.Ε.	Βιομηχανία ζάχαρης	82,33%
13	ΣΕΚΑΠ Α.Ε.	Βιομηχανία σιγαρέτων	45,12%
14	ΔΩΔΩΝΗ Α.Ε.	Βιομηχανία γάλακτος	67,77%
15	ΕΛΒΙΖ Α.Ε.	Βιομηχανία ζωοτροφών	99,82%
16	ΡΟΔΟΠΗ Α.Ε.	Βιομηχανία γάλακτος	75,41%
17	ΕΤΑΝΑΛ Α.Ε.	Διαχείριση γθυσοκαλλιεργειών	75,00%
18	ATE ADVERTISING	Διαφημιστική	64,88%
19	ATExcelixi	Εκπαιδευτικό & συνεδριακό κέντρο	99,20%

Πηγή: Ετήσιο Δελτίο ΑΤΕ bank, 2011

3.1 η. Μετοχικό Κεφάλαιο, Ενεργητικό, Ίδια Κεφάλαια, Αποτελέσματα

Μέχρι τη μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρία η ΑΤΕ δεν διέθετε μετοχικό κεφάλαιο. Κατά τη μετατροπή της σε ΑΕ το μετοχικό της κεφάλαιο ορίστηκε σε 429.068.361 €, ποσό που καταβλήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο με εισφορά του συνόλου του ενεργητικού και του παθητικού της Αγροτικής Τράπεζας, όπως αυτά εμφανιζόταν στον ισολογισμό της 31/12/1990.

Το Ελληνικό Δημόσιο εξακολούθησε να είναι αποκλειστικός μέτοχος της ΑΤΕ για ακόμη 10 χρόνια μετά το θεσμικό μετασχηματισμό της. Κατά την περίοδο 1991 – 2000 έγιναν 4 αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου (1994, 1997, 1999 και 2000) διαμορφώνοντάς το σε €1.570.086.574. Το 1998 και το 2000 η ΑΤΕ προχωρεί στη διάθεση μετοχοποιήσιμων τίτλων (Προμετόχα – Ευρωμέτοχα και Αγρομέτοχα αντίστοιχα), θέτοντας τις βάσεις για να γίνει πολυμετοχική και στο τέλος του 2000 σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου για να εισαχθεί στο ΧΑΑ. Στη δημόσια εγγραφή, που πραγματοποιήθηκε το διάστημα 18 – 21/12/2000, από σύνολο 281.000.000 μετοχών διατέθηκαν 13.496.500 (4,8%) νέες μετοχές και 33.500.000 (11,9%) από τις παλαιές - κυριότητας Ελληνικού Δημοσίου. Για πρώτη φορά στην ιστορία της ΑΤΕ το Δημόσιο

παύει να κατέχει το σύνολο των μετοχών της περιορίζοντας το ποσοστό του σε 83,3%.

Το 2005, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που αναμενόταν να επιφέρει στα οικονομικά της στοιχεία η εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, η ΑΤΕ προέβη σε αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου κατά €1,19 δις, αφού προηγουμένως είχε προχωρήσει στη μείωσή του κατά €1,12 δις κατά το ίδιο έτος, με σκοπό την απόσβεση ζημιών. Το 2010 έγιναν 2 μειώσεις μετοχικού κεφαλαίου, η πρώτη λόγω της εφαρμογής των ΔΠΧΠ και η δεύτερη για την επιστροφή κεφαλαίου στους Μετόχους.

Οι μετοχές της ΑΤΕ βρίσκονται στην κατοχή του Ελληνικού Δημοσίου, φυσικών και νομικών προσώπων. Το Ελληνικό Δημόσιο εξακολουθεί να είναι ο κύριος μέτοχος διατηρώντας το 75% των μετοχών, ποσοστό το οποίο έχει μειωθεί σταδιακά την τελευταία οκταετία. Η εξέλιξη της σύνθεσης του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας κατά την περίοδο 2004– 2011 φαίνεται στον Πίνακα 3 και είναι εμφανής η σταδιακή μείωση της συμμετοχής του κράτους, η οποία ωστόσο παραμένει σε υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 3, Σύνθεση Μετοχικού Κεφαλαίου ΑΤΕbank, 2004-2011

Μέτοχοι	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ	100,00%	83,31%	82,36%	82,35%	84,49%	82,35%	75,18%	75,18%
ΑΤΕ (Ίδιες Μετοχές)	0,00%	1,73%	3,37%	4,38%	2,49%	0,37%	0,00%	0,00%
ΔΕΚΑ Α.Ε.	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,14%	2,14%	2,13%
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	0,00%	4,52%	4,72%	4,53%	4,41%	7,28%	7,15%	6,45%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	0,00%	10,45%	9,55%	8,74%	8,61%	7,86%	15,53%	16,24%
ΣΥΝΟΛΟ	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις ΑΤΕ

Σύνοψη

Η ΑΤΕ έχει δεθεί άρρηκτα με την νεότερη ιστορία της χώρας. Μέχρι το 1991 που άλλαξε νομικό καθεστώς, αποτελούσε ένα εργαλείο άσκησης κρατικής πολιτικής –είτε αγροτικής, είτε κοινωνικής- και ως εκ τούτου οι αποφάσεις της βρισκόταν υπό την άμεση επιρροή της εκάστοτε κυβέρνησης. Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι, όποτε οι συνθήκες το επέτρεπαν, ελάμβανε πρωτοβουλίες και καινοτομούσε. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60 υπηρέτησε το στόχο της χρηματοδότησης για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, αλλά και στόχους που προέκυπταν από τις επικρατούσες συνθήκες, όπως λ.χ. της σίτισης του πληθυσμού κατά την Κατοχή και της Ανασυγκρότησης της χώρας μετά τον Β΄ Π.Π. Στην περίοδο της Δικτατορίας κατέστη όργανο λαϊκιστικής πολιτικής, ενώ κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης και μέχρι το 1991 χρησιμοποιήθηκε για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, συσσωρεύοντας έτσι επισφαλείς απαιτήσεις, τις οποίες αδυνατούσε να αντισταθμίσει διαφοροποιώντας το χαρτοφυλάκιό της αφού θεσμικά της απαγορευόταν η δανειοδότηση άλλων τομέων. Με τη μετατροπή της σε ΑΕ, δεν απαγκιστρώθηκε εντελώς από τις κυβερνητικές επιλογές, ωστόσο έγινε πλέον δυσκολότερη η χρησιμοποίησή της για άλλους σκοπούς. Παράλληλα, η στροφή της στον εξωγεωργικό τομέα και η είσοδός της στο νέο και ιδιαίτερα ανταγωνιστικό τραπεζικό περιβάλλον αφ' ενός μεν της δημιούργησε δυσκολίες προσαρμογής, αφ' ετέρου δε της παρείχε τρόπους

εναλλακτικών τοποθετήσεων προς αποφυγή των πιστωτικών κινδύνων που συνεπάγεται η τοποθέτηση κεφαλαίων σε ένα μόνο τομέα. Το κράτος εξακολουθεί να είναι ο κύριος μέτοχος της ΑΤΕ, αν και παρατηρείται μείωση του ποσοστού του την τελευταία οκταετία. Αν και το Ενεργητικό της αυξάνει συνεχώς τα τελευταία χρόνια, τα Ίδια Κεφάλαια και τα Αποτελέσματα, μετά από μια μεταβατική περίοδο (1998 – 2003) άρχισαν να βαίνουν αυξανόμενα μόλις από το 2005 και μετά. Σημειώνεται, ότι το 2005 ήταν το πρώτο έτος εφαρμογής των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, γεγονός που αναμενόταν να επηρεάσει αρνητικά τα οικονομικά της ΑΤΕbank λόγω της αναγνώρισης ποσών για αποζημιώσεις προσωπικού και για το ασφαλιστικό των εργαζομένων, αλλά και λόγω των διαγραφών δανείων από τη ρύθμιση των πανωτοκίων. Τέλος, η ΑΤΕbank, όπως φαίνεται και από την επισκόπηση της ανάπτυξης του Δικτύου των Καταστημάτων της, δίνει πλέον έμφαση στην προσέλκυση πελατείας στα αστικά κέντρα, χωρίς ωστόσο να αδιαφορεί για την ελληνική περιφέρεια με την οποία συνδέεται ιστορικά, άποψη που επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι διαθέτει το μεγαλύτερο δίκτυο Καταστημάτων στην ελληνική περιφέρεια (νομοί εκτός Αττικής και Θεσσαλονίκης).

3.2 Η Εταιρική Κοινωνική ευθύνη Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος σε διάφορους τομείς

Η ΑΤΕ bank είναι μια τράπεζα, η οποία παρέχει κοινωνική προσφορά, επενδύει στο ανθρώπινο δυναμικό και εξασφαλίζει κέρδη για τους μετόχους της. Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ενός μεγάλου χρηματοπιστωτικού Ομίλου.

Η χορηγία, ως δραστηριότητα της ΕΚΕ, αποτελεί βασικό στοιχείο στην Εταιρική Κοινωνική Προσφορά. Οι τομείς εφαρμογής της χορηγίας είναι: [44]

- Κοινωνική Υπευθυνότητα
- Τέχνες και Πολιτισμός
- Παιδεία και Εκπαίδευση
- Αθλητισμός
- Κοινωνικοί Φορείς
- Διεθνείς Κατοχύρωση Σημάτων για το Ελληνικό Λάδι

Τέχνες και πολιτισμός

Η ΑΤΕbank, είναι ένας τραπεζικός οργανισμός, ο οποίος στηρίζει την πολιτιστική και κοινωνική ζωή του τόπου. Οι τέχνες, βοηθάνε στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής και η συμβολή της τράπεζας είναι σημαντική.

Η ΑΤΕbank, με τις χορηγίες της έχει ενισχύσει εξαιρετικά έργα. Μερικές από αυτές έχουν δοθεί, στην Επίδαυρο, στο Ηρώδειο, σε αρχαίους χώρους αλλά και σε σύγχρονα θέατρα.

Αξιόλογες και σημαντικές θεατρικές παραστάσεις, έχουν επιχορηγηθεί τα τελευταία χρόνια από την τράπεζα. Συγκεκριμένα ήταν κλασικά έργα του αρχαίου και του νεότερου πολιτισμού όπως οι: «Τρωάδες», «Λυσιστράτη», «Θεσμοφοριάζουσες», «του Κουτρούλη ο γάμος» και άλλα. Επίσης, επιχορηγήθηκαν και συναυλίες

καλλιτεχνών με παραστάσεις που δόθηκαν τόσο στην Αττική όσο και στην επαρχία.

Στο πλαίσιο της στήριξης των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, η ΑΤΕbank βοήθησε επίσης στη διοργάνωση τοπικών φεστιβάλ: «Μερκουρείων» Δήμου Συκεών, Φεστιβάλ Νέων Άρδα Δήμου Βύσσας, αλλά και πολιτιστικών εκδηλώσεων όπως, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης για το Μέγα Αλέξανδρο, του αθλητικού σωματείου γυναικών «Καλλιπάτειρα» για τη βράβευση των μητέρων των Ολυμπιονικών και άλλα.

Η χορηγική δραστηριότητα της ΑΤΕbank στράφηκε και σε άλλους τομείς του πολιτισμού, όπως στις εκθέσεις καταξιωμένων ή ανερχόμενων ζωγράφων (Χρύσας Βέργη, Δημήτρη Ανδρεαδάκη, Νεφέλη Μασσία στο Βυζαντινό Μουσείο Βενετίας κ.α.) καθώς και στην χορηγική υποστήριξη τοπικών ή και διεθνών εκθέσεων αγροτικών αλλά και άλλων προϊόντων και υπηρεσιών της Helexpro-ΔΕΘ.

Επίσης, υπήρξε χορηγός της Έκθεσης φωτογραφίας του διεθνώς αναγνωρισμένου φωτογράφου κ. Γιάννη Κόντου, στο μουσείο Φρυσίρα, στην Πλάκα. Και τέλος συμμετείχε στην Έκθεση Γλυπτών Έργων, του πιο γνωστού εκπροσώπου του σουρεαλισμού Salvador Dali, στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

Παιδεία και εκπαίδευση

Στον τομέα της παιδείας η ΑΤΕbank, υποστήριξε πανεπιστημιακά συνέδρια και εκδόσεις εκπαιδευτικών φορέων, όπως του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, της Ένωσης Οικονομικών Πανεπιστημίων ΝΑ Ευρώπης και του Μουσείου Ελληνικής Παιδικής Τέχνης.

Επίσης στηρίζονται συνέδρια, ημερίδες, διεθνείς διασκέψεις με σημαντικούς επιστήμονες, αναλυτές και παράγοντες της δημόσιας και κοινωνικής ζωής, που αναζητούν λύσεις στα διάφορα προβλήματα που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα και την κοινωνία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, είναι τα διεθνή Συνέδρια του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, του Ευρωπαϊκού Κέντρου Δημοσίου Δικαίου, Ελληνικών και Ξένων Επιμελητηρίων που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.²⁷

Αθλητισμός

Η συμβολή της ΑΤΕbank στην ανάπτυξη του αθλητισμού, κυρίως στην ελληνική περιφέρεια, αποτελεί σημαντικό έργο για τη νεολαία.

Ειδικότερα σε τοπικές ομάδες ή αθλητικούς συλλόγους όπως ο Όμιλος Πετοσφαίρισης Ρεθύμνου, ο Μουσικογυμναστικός Σύλλογος «Εθνικός» Αλεξανδρούπολης, η Ένωση Φιλάθλων Περιστερίου και η ομάδα βόλεϊ και μπάσκετ «Ηρακλή Θεσσαλονίκης».

Το όνομα της ΑΤΕbank, συνδέεται με σημαντικά γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004. Στους αγώνες του 2004 προσέφερε υλική και ηθική υποστήριξη. Ανέλαβε τη χορηγία της Εθνικής Ομάδας Ελληνορωμαϊκής Πάλης και τον Ολυμπιονίκη Αμιράν Καρντάνοβ.

Η ΑΤΕbank και η θυγατρική της εταιρία ΑΤΕ ασφαλιστική, ως βασικοί χορηγοί της εθνικής ομάδας ανδρών ελεύθερης και ελληνορωμαϊκής πάλης, υποστήριξαν ενεργά, ηθικά και υλικά το άθλημα και πάνω από όλα τους αθλητές. Στον αθλητικό τομέα, η ΑΤΕbank στήριζε μέχρι το 2008 την πρωταθλήτρια του ΤΑΕ KWON DO Κυριακή Κούβαρη για την Ολυμπιάδα του Πεκίνο.

²⁷ Καζάκου Ειρήνη, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σε ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα», 2010, σελ 62

Διεθνείς Κατοχύρωση Σημάτων για το Ελληνικό Λάδι

Η ΑΤΕbank, κατοχύρωσε σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο έξι εμπορικά σήματα (brand names) για το ελληνικό παρθένο ελαιόλαδο. Όλα αυτά, αντιστοιχούν σε υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά και προδιαγραφές και διατίθενται δωρεάν στις Ελαιοκομικές Ενώσεις της χώρας μας.

Με την κατοχύρωση των εμπορικών σημάτων για το Ελληνικό λάδι, δίνεται η δυνατότητα στις Ελαιοκομικές Ενώσεις της χώρας να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις, ώστε να κατακτήσουν τις διεθνείς αγορές και να αποκτήσουν αναγνωσιμότητα. Με τη συμβολή της ΑΤΕbank, το λάδι μπορεί να γίνει γνωστό στις αγορές της Ευρώπης, της Ασίας και της Αμερικής, διατηρώντας ταυτόχρονα το χαρακτήρα και την ταυτότητά του.

Η επιλογή των σημάτων και των ονομάτων, που σχεδιάστηκαν από την ΑΤΕAdvertising, ενσωματώνει ιστορικά στοιχεία (η θάλασσα, το κλαδί ελιάς) και λέξεις (oniro, rizes) που αναδεικνύουν με απλό τρόπο τον ελληνικό χαρακτήρα. Η κατοχύρωση των σημάτων και των ονομασιών για το εθνικό προϊόν της χώρας μας σε διεθνές επίπεδο, είναι μια ενέργεια κοινωνικής ευθύνης με τεράστια οικονομική και κοινωνική σημασία. Η ΑΤΕbank, επεκτείνει τις δραστηριότητες της κοινωνικής ευθύνης και δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο περιβάλλον και στο χώρο της υγείας.²⁸

Η ΑΤΕbank στις οκτώ δεκαετίες του βίου της παραμένει πιστή στη δέσμευσή της για διαρκή προσφορά στην ελληνική κοινωνία και συνεχίζει το έργο της δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα σε προσπάθειες που στόχο έχουν τη βελτίωση των συνθηκών ζωής ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Με την παρουσία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμου πραγματοποιήθηκε στις 23-11-2010 στην ΑΤΕbank η παρουσίαση της «ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΖΩΗΣ» από το Διοικητή της ΑΤΕbank κ. Θ. Πανταλάκη.

«ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΖΩΗΣ» είναι η ταυτότητα μιας σημαντικής ενέργειας που στόχο έχει να ευαισθητοποιηθούν όλοι οι συμπολίτες μας προκειμένου να ενισχύσουν το λογαριασμό «ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΖΩΗΣ». Ο λογαριασμός έχει ανοιχτεί στην ΑΤΕbank, από τον Φιλανθρωπικό Οργανισμό ΑΠΟΣΤΟΛΗ για τη στήριξη των συσσιτίων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών. Στο λογαριασμό αυτό μπορούν να καταθέτουν όλοι όσοι επιθυμούν οποιοδήποτε ποσό, ακόμη και 1 Ευρώ. Η κατάθεση μπορεί να γίνει στα καταστήματα και τα ΑΤΜ της ΑΤΕbank, είτε εφάπαξ, είτε με πάγια εντολή και μέσω web banking. Επίσης η ΑΤΕbank χρηματοδοτεί την «ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΖΩΗΣ» με 1 €, για κάθε λογαριασμό ΑΤΕ Προοδευώ που ανοίγεται στην Τράπεζα από τους πελάτες της.

Special Olympics ΑΘΗΝΑ 2011

Η ΑΤΕbank στηρίζει τη διοργάνωση και φιλοξενία στη χώρα μας των Παγκοσμίων Αγώνων Special Olympics, που θα πραγματοποιηθούν από 25 Ιουνίου έως 4 Ιουλίου 2011 στην Αθήνα. Ειδικότερα η ΑΤΕbank ανέλαβε την χορηγία της Ελληνικής Εθνικής Ομάδας Ανδρών Ποδοσφαίρου Special Olympics 7Χ7.

Στους αγώνες θα υλοποιηθούν ειδικά προγράμματα που στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση του κοινού και στην εκπαίδευση της νεολαίας, σε θέματα ένταξης

²⁸ Καζάκου Ειρήνη, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σε ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα», 2010, σελ 63

των ατόμων με ιδιαίτερες ικανότητες στις καθημερινές δραστηριότητες της κοινωνίας μας. Στην υλοποίηση των προγραμμάτων θα συμβάλουν προσωπικότητες από όλο τον κόσμο, ενώ ήδη Πρέσβεις Καλής Θελήσεως έχουν αναλάβει να διαδώσουν το μήνυμα με εκστρατεία που έχει τεθεί υπό την αιγίδα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Στους αγώνες θα συμμετέχουν 7.500 αθλητές με αναπηρία από 182 χώρες, 2500 προπονητές, 3.000 officials και 25.000 εθελοντές.

Ανακύκλωση

Σε **συνεργασία με τον Κοινωνικό Συνεταιρισμό Κλίμαξ plus** εφαρμόζεται πρόγραμμα ανακύκλωσης στα παρακάτω κτήρια της Τράπεζας: Πανεπιστημίου 4, 23, 25-29, 31, Χαριλάου Τρικούπη 6-8-10 & Σόλωνος 11 και Κρήτης 37.

Ο Κοινωνικός Συνεταιρισμός **Κλίμαξ plus** λειτουργεί υπό την εποπτεία της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Σκοπός του Συνεταιρισμού είναι η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην κατεύθυνση της κοινωνικής οικονομίας, με απώτερο στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την κοινωνικοοικονομική αποκατάσταση ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας που, μεταξύ άλλων, βιώνουν τον εργασιακό αποκλεισμό. Μια από τις δράσεις του είναι η μεταφορά και συλλογή χαρτιού προς ανακύκλωση.

Υγεία

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που έχουν αποδεδειγμένη και ουσιαστική δράση βρήκαν στην ΑΤΕbank συμπαράσταση του έργου τους. Χρηματοδοτήθηκαν οργανώσεις όπως: ο Σύλλογος Φλόγα, το Σωματείο Πνοή, η Unicef, η Ελληνική Εταιρεία Μαστολογίας, το Χαμόγελο του Παιδιού, η Μ.Δ.Α., η Action aid, το «Μαζί για το Παιδί», η Γραμμή Ζωής Ελλάδος, Σωφρονιστικά Καταστήματα της Χώρας, το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής για το Πρόγραμμά του κατά του Στίγματος των Ψυχικών Διαταραχών «Αντι-Στίγμα» και πολλά άλλα Σωματεία που έχουν ως αναφορά τους την ανθρώπινη ύπαρξη.

Με αξιόλογες δωρεές στηρίχθηκαν ραδιο-τηλεοπτικοί μαραθώνιοι, που διοργανώθηκαν στα Μ.Μ.Ε., με σκοπό την ενίσχυση αδύναμων κοινωνικά ομάδων ή πληγέντων από διάφορα κοινωνικά και φυσικά αίτια, όπως των παιδιών – θυμάτων του πολέμου του Ιράκ, των θυμάτων του τσουνάμι της Ν.Α. Ασίας, των άστεγων παιδιών της μη Κυβερνητικής Οργάνωσης «Κιβωτός».

Κοινωνικές δραστηριότητες

Επίσης χορηγήθηκε το **Φόρουμ των Γυναικών της Μεσογείου**, όπου αναλύθηκαν σοβαρά ζητήματα γύρω απ' τη μετανάστευση και τη διακίνηση των γυναικών καθώς και μια σειρά άλλα προβλήματα που αφορούν τη θέση της σύγχρονης γυναίκας στην κοινωνία.

Η ΑΤΕbank ενίσχυσε επίσης εκκλησιαστικούς φορείς για την υποστήριξη των κοινωνικών αλλά και πολιτιστικών σκοπών τους, όπως το Οικουμενικό Πατριαρχείο, την Ελληνική Ορθόδοξη Μητρόπολη Παναμά και Κεντρικής Αμερικής, Ιερές

Μητροπόλεις και Ιερές Μονές του Αγίου Όρους, το Επικοινωνιακό & Μορφωτικό Ίδρυμα της Εκκλησίας της Ελλάδος, την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης.

Το 2009, στον τομέα της Κοινωνικής Δραστηριότητας η ΑΤΕbank στήριξε το έργο και επιμέρους δραστηριότητες φορέων με κοινωνικό χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα στήριξε το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής για τη λειτουργία της Γραμμής Επικοινωνίας για την Κατάθλιψη και το Ίδρυμα Kenya Community Development Foundation για την κάλυψη των εξόδων σπουδών 30 φτωχών κοριτσιών από την Κένυα.

Η ΑΤΕbank, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων κοινωνικής ευθύνης, είναι αρωγός σε φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχουν πολυετή και αναγνωρισμένη δράση στους τομείς της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Με αφορμή την περίοδο των εορτών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, η ΑΤΕbank υποστήριξε Ίδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αντί της αγοράς και αποστολής εταιρικών δώρων.

Ειδικότερα ενισχύει τους παρακάτω φορείς:

Α. «Μερόπειον Φιλανθρωπικό Ίδρυμα», το οποίο αποτελεί Ίδρυμα Φροντίδας Ηλικιωμένων Ατόμων, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και αναγνωρισμένη δράση για 96 περίπου χρόνια στον ευαίσθητο χώρο της φροντίδας της Τρίτης Ηλικίας.

Β. Κέντρο Βρεφών «Μητέρα», το οποίο αποτελεί κρατικό Ν.Π.Ι.Δ., που λειτουργεί επί 57 περίπου χρόνια υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Το Κέντρο στεγάζει 100 περίπου παιδιά, ενώ συνδράμει και μεγάλο αριθμό παιδιών, μέσω προγράμματος αναδοχής. Αποτελεί τον βασικότερο φορέα υιοθεσιών στην Ελλάδα.

Γ. Σύλλογο Φίλων Παιδιών με καρκίνο «ΕΛΠΙΔΑ», που αποτελεί μη Κυβερνητική Οργάνωση, με εικοσαετή και ιδιαίτερα πολύτιμη προσφορά στη θεραπεία αλλά και στην κοινωνική αποκατάσταση παιδιών με νεοπλασματικές ασθένειες. Στο πλαίσιο της δράσης της η Οργάνωση ανέλαβε τη δημιουργία του 1^{ου} Παιδιατρικού Ογκολογικού Νοσοκομείου στην Ελλάδα, στο Γουδί.

Δ. Στέγη κατάκοιτων γερόντων, της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών όπου περιθάλπονται ηλικιωμένα άτομα με σοβαρά προβλήματα υγείας.

Ε. Την «Κιβωτό του Κόσμου» με προσφορά θεατρικής παράστασης για τα παιδιά. Η Κιβωτός του Κόσμου μεριμνά για 200 παιδιά από τη χώρα μας αλλά και από άλλες χώρες, ανακουφίζοντάς τα από τη φτώχεια, την πείνα, τις αρρώστιες, την εξαθλίωση, την εκμετάλλευση και τον αναλφαβητισμό.

Ενίσχυσε επίσης:

- το κοινωνικό έργο φορέων όπως το Ελληνικό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών,
- ΤΟ Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό Αλληλεγγύη,
- την Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων,
- την Ένωση Πολυτέκνων Ελλάδας,
- το Μακεδονικό Κοινωνικό Σύνδεσμο

- το Κοινωφελές ίδρυμα Αναστάσιος Σχίζας
- το Ίδρυμα Υποστηρίξεως Οικουμενικού Πατριαρχείου και
- την οργάνωση Φίλοι Κοινωνικής Παιδιατρικής – Ανοιχτή Αγκαλιά.

Βοήθεια στις πυρόπληκτες περιοχές

Για την αντιμετώπιση των συνεπειών από την καταστροφική φωτιά το καλοκαίρι του 2007, ο Όμιλος της ΑΤΕbank κατέθεσε 3 εκ. Ευρώ στο Ειδικό Ταμείο που έχει συσταθεί για το σκοπό αυτό.

Επίσης διανεμήθηκαν ζωοτροφές 500.000 Ευρώ από την ΑΤΕbank στους Νομούς Ηλείας, Λακωνίας, Μεσσηνίας και Εύβοιας για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών των πληγέντων από τις καταστροφές.

Η ΑΤΕbank βοήθησε οικονομικά τους κατοίκους στις πληγείσες περιοχές από την πρώτη στιγμή και συνέβαλε στη οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων περιοχών. Στην καταστροφική φωτιά το καλοκαίρι του 2007, εκτός από Ο Όμιλος της ΑΤΕbank, κατέθεσε ένα μεγάλο και σημαντικό ποσό στο Ειδικό Ταμείο που είχε δημιουργηθεί για αυτό το σκοπό, ενώ παράλληλα, διανεμήθηκαν ζωοτροφές στους νομούς Ηλείας, Λακωνίας, Μεσσηνίας και Εύβοιας, για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών των πληγέντων από τις καταστροφές.

Σχέδιο Μάρσαλ

Η ΑΤΕbank, έχει ακρά παράδοση κοινωνικής προσφοράς και ιδιαίτερα σε περιόδους δύσκολες και ιστορικά κρίσιμες για τη χώρα μας.

Μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ανασυγκρότηση της χώρας μας, αφού απετέλεσε το βασικό άξονα εφαρμογής αναπτυξιακής πολιτικής μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ. Μέσω του δικτύου της, ανέλαβε την παραλαβή των εφοδίων, την προώθηση και τη διανομή τους. Με την αποστολή της βοήθειας μέσω της AMAG (American Mission for Aid in Greece) ύψους 300 εκ. δολαρίων και στη συνέχεια μέσω της ECA/G (Economic Cooperation Administration/Greece), υλοποιήθηκε, ουσιαστικά, η ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας.

Το 2008 η ΑΤΕbank στήριξε την έκδοση ενός επετειακού έργου για το Σχέδιο Marshall, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 60 ετών από την ιστορική εξαγγελία του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ George Marshall τον Ιούνιο του 1947 για το παραπάνω οικονομικό πρόγραμμα ανασυγκρότησης της Ευρώπης. Το έργο περιλαμβάνει το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο του σχεδίου Marshall καθώς και τον ρόλο που έπαιξε στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Στον επιχειρηματικό τομέα εντάσσονται οι δραστηριότητες της Τράπεζας που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση μεγάλων επιχειρήσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας, με τη χρηματοδότηση των μεγάλων έργων (project finance) και των ναυτιλιακών ομίλων, καθώς και με την πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων.²⁹

²⁹ <http://www.atebank.gr/ATEbank/Bank/Government/Organisation.htm>

Χρηματοδότηση μεγάλων επιχειρήσεων

Η Τράπεζα στον τομέα των μεγάλων επιχειρήσεων-πελατών αποσκοπεί στην παροχή «προσωποποιημένων» χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, που δημιουργούν προστιθέμενη αξία για τον πελάτη, διαθέτοντας τόσο το απαραίτητο στελεχιακό δυναμικό όσο και ένα δίκτυο εξυπηρέτησης στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια, η Τράπεζα έκανε σημαντικά βήματα ανάπτυξης στην επιχειρηματική πίστη και ειδικότερα στις μεγάλες επιχειρήσεις-ομίλους της χώρας με αποτέλεσμα να διαχειρίζεται περί τις 200 μεγάλες εταιρείες, με το συνολικό χαρτοφυλάκιο να ξεπερνά σε υπόλοιπα την 31.12.2010 τα €2 δισ. Με δεδομένο ότι η Τράπεζα δανείζει σε όλους τους τομείς της οικονομίας, δεν υπάρχει συγκέντρωση σε έναν κλάδο.

Στο γενικότερο πλαίσιο, όμως, των δυσμενών οικονομικών εξελίξεων, τόσο σε διεθνές όσο και σε εγχώριο επίπεδο, από το 2009 βασική προτεραιότητα για τον τομέα της επιχειρηματικής τραπεζικής αποτέλεσε η συντηρητική πολιτική νέων χρηματοδοτήσεων, με την επιλεκτική προσέγγιση νέων πολύ μεγάλων και σταθερών εταιρειών καθώς και η στήριξη πελατών που μπορεί να αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω της κρίσης.

Τα προσφερόμενα προϊόντα από τον τομέα μεγάλων επιχειρήσεων-πελατών της ΑΤΕ αφορούν κυρίως σε κεφάλαια κίνησης (σε διάφορα εμπορικά νομίσματα), επενδυτικά δάνεια μακροπρόθεσμου και μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα (σε κοινοπρακτική ή διμερή βάση), ομολογιακά δάνεια και συμβατικές δεσμεύσεις εκ μέρους των πελατών της Τράπεζας (εγγυητικές επιστολές και ενέγγυες πιστώσεις). Το μεγαλύτερο μέρος των δανείων είναι συνδεδεμένο με κυμαινόμενο επιτόκιο, ενώ πλέον ως επιτόκιο βάσης χρησιμοποιείται το βασικό επιτόκιο χρηματοδότης της ΑΤΕ και όχι τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς.

Χρηματοδότηση μεγάλων έργων

Κατά το 2010, συνεχίστηκε η παρουσία της Τράπεζας στα μεγάλα αυτοχρηματοδοτούμενα έργα (project finance) στην Ελλάδα κυρίως στον τομέα της κατασκευής εθνικών οδικών δικτύων. Εντούτοις, η έκθεσή της παρέμεινε στα επίπεδα του 2009, δεδομένου ότι δεν υπήρξε καμιά νέα έγκριση. Η συνολική έκθεση της Τράπεζας στον εν λόγω τομέα δεν ξεπερνά τα €82,5 εκατ., ενώ σε επίπεδο δεσμεύσεων (committed lines) τα εγκριθέντα όρια διαμορφώνονται στα €320 εκατ. το εν λόγω χαρτοφυλάκιο δανείων προέκυψε κυρίως από τη συμμετοχή της Τράπεζας στη χρηματοδότηση έργων παραχώρησης αυτοκινητοδρόμων, οι οποίοι ξεκίνησαν το σχεδιασμό και τις εγκρίσεις τα έτη 2006 και 2007, ενώ το 2009 εισήλθαν πλέον σε κατασκευαστικό στάδιο. Οι μακροοικονομικές δυσμενείς συνθήκες φαίνεται να έχουν επηρεάσει, ωστόσο, και τη συγκεκριμένη κατηγορία χρηματοδοτήσεων τόσο σε επίπεδο κατασκευής όσο και σε επίπεδο προβλεπόμενων εσόδων και ολοκλήρωσης των χρηματοδοτήσεων.

Χρηματοδότηση ναυτιλίας

Το σύννηθες χαρτοφυλάκιο ναυτιλιακής χρηματοδότησης και κοινοπρακτικού δανεισμού της Τράπεζας αποτελείται από ναυτιλιακούς ομίλους που ασχολούνται με

διαφοροποιημένες ναυτιλιακές δραστηριότητες (ξηρό φορτίο, υγρό φορτίο, σταθερού δρομολογίου, οχηματαγωγά), ως αποτέλεσμα της συνεχούς προσπάθειας για βελτίωση της ποιότητας, της διασποράς του κινδύνου και της κερδοφορίας του εν λόγω χαρτοφυλακίου. Σχεδόν όλα τα ναυτιλιακά δάνεια της Τράπεζας εξασφαλίζονται με πλοία. Η συνολική έκθεση της Τράπεζας σε ναυτιλιακά δάνεια την 31.12.2010 δεν ξεπερνά τα € 54 εκατομ.³⁰

3.2 α Πράσινη ανάπτυξη και ΑΤΕ

- Εφαρμογή και τήρηση της περιβαλλοντικής πολιτικής
Έχουν τεθεί στόχοι στους τομείς δραστηριοτήτων, τους οποίους παρακολουθούμε και ελέγχουμε συστηματικά ώστε να διασφαλίζεται η τήρησή τους. Κατά την κατακύρωση συμβολαίων σε προμηθευτές λαμβάνεται υπ' όψιν εάν οι εργασίες τους πληρούν τα κριτήρια περιβαλλοντικής προστασίας. Οργανωτικά έχουν ανατεθεί σαφείς αρμοδιότητες, με τη Διεύθυνση Περιουσίας να είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής και τον προσδιορισμό των στόχων, ενώ η Διεύθυνση Επιθεωρήσεως διασφαλίζει την τήρηση των κανόνων.

- Ενημέρωση Εργαζομένων

Μεριμνά για την ενίσχυση της οικολογικής συνειδήσεως του Προσωπικού και την ενημέρωσή του για τα λειτουργικά και περιβαλλοντικά οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή των σχετικών προγραμμάτων.

- Πολιτική κατά του καπνίσματος

Από τον Δεκέμβριο του 2002 εφαρμόζεται πολιτική κατά του καπνίσματος στους χώρους αναμονής και συναλλαγών του κοινού και στους χώρους εργασίας.

- Χώροι Γραφείων

Σε περιπτώσεις ενοικιάσεως ή αγοράς, δίδεται προτεραιότητα σε κτήρια που πληρούν στον μέγιστο δυνατό βαθμό τα κριτήρια της Τραπέζης για εξοικονόμηση ενέργειας. Οι εργασιακοί χώροι μελετώνται και κατασκευάζονται έτσι ώστε να εξασφαλίζονται οι άριστες κατά το δυνατόν συνθήκες εργασίας για το Προσωπικό και την πελατεία, ενώ τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή ή τη συντήρησή τους, είναι φιλικά προς το περιβάλλον.

Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισεως

Το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισεως που εφαρμόζουμε και οι τομείς που δραστηριοποιούμεθα για την άσκηση της πολιτικής μας για το περιβάλλον περιλαμβάνει:

- Εξοικονόμηση Ενέργειας

Επιδιώκεται η αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων υλικών, η συστηματική παρακολούθηση και μείωση, κατά το δυνατόν, της καταναλώσεως ηλεκτρικής ενέργειας, νερού και πετρελαίου, η σταδιακή υποκατάσταση του πετρελαίου θερμάνσεως με φυσικό αέριο, η εξοικονόμηση καυσίμων, η ορθή διαχείριση των αποβλήτων (ανακύκλωση ή απόσυρση), σύμφωνα με την περιβαλλοντική νομοθεσία και τους στόχους που τίθενται. Σε όλα τα νέα κτήρια αλλά και κατά την ανακαίνιση των παλαιών λαμβάνεται μέριμνα ώστε να αξιοποιείται ο φυσικός φωτισμός και να εξοικονομείται ενέργεια.

³⁰ ΑΤΕ Bank, Ενημερωτικό Δελτίο, 2011

- Εξοικονόμηση Νερού

Λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξοικονόμηση νερού και είναι άμεση η επέμβαση όταν διαπιστώνεται διαρροή. Σε ορισμένα κτήρια έχουν κατασκευασθεί αντλητικά συστήματα και μονάδες αποσκλήρυνσεως για την άντληση και χρησιμοποίηση, μετά από επεξεργασία, των υπόγειων διαθέσιμων υδάτων.

- Περιορισμός άσκοπης χρήσεως χαρτιού

Η Τράπεζα, κατά πάγια πολιτική, επενδύει σε ηλεκτρονικά συστήματα και τροποποιεί τις διαδικασίες αξιοποιώντας την ηλεκτρονική επικοινωνία, τόσο εντός όσο και εκτός αυτής, με σκοπό τον περιορισμό στο ελάχιστο δυνατόν, του χάρτινου αρχείου. Η κατανάλωση χαρτιού ανά εργαζόμενο γίνεται σύμφωνα με τις απολύτως απαραίτητες ανάγκες, ενώ για τις Μονάδες ορίζεται σε ετήσια βάση το ύψος της δαπάνης για την προμήθεια χαρτιού. Για το στέγνωμα των χειρών χρησιμοποιούνται χάρτινες χειροπετσέτες, κατασκευασμένες χωρίς λευκαντικά και 100% ανακυκλώσιμες. Το άχρηστο χαρτί περισυλλέγεται με σκοπό την ανακύκλωση. Αποφεύγεται η χρήση πλαστικού στις συσκευασίες των αποθηκών και για τη διακίνηση υλικών προς τις Διευθύνσεις και τα Καταστήματα χρησιμοποιούνται χαρτοκιβώτια από ανακύκλωση.

- Χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, ανακύκλωση και διαχείριση ρυπογόνων υλικών Μέσω πιστοποιημένων εταιριών έχουν αποσυρθεί οι μετασχηματιστές μέσης τάσεως με μονωτικό έλαιο τύπου Clofen (PCBs), που υπήρχαν σε ορισμένα κτήρια και έχουν ληφθεί τα ανάλογα πιστοποιητικά εξαλείψεως μετά την ασφαλή θερμοκαταστροφή τους σε χώρα του εξωτερικού.

Επίσης, η απόσυρση των συσσωρευτών ρεύματος (UPS, H/Z, συναγερμού κ.λπ.) γίνεται μέσω πιστοποιημένων εταιριών σε μία προσπάθεια ανακύκλώσεως των καταναλωτικών μπαταριών, σύμφωνα με την περιβαλλοντική κοινοτική και εθνική νομοθεσία.

Η Τράπεζα προμηθεύεται κλιματιστικά μηχανήματα με οικολογικό ψυκτικό υγρό R407 και φιάλες κατασβέσεως με FM200, υλικά που έχουν κριθεί φιλικά προς το περιβάλλον και ακίνδυνα για τον άνθρωπο. Επίσης, έχουν δοθεί οδηγίες προφυλάξεων στην περίπτωση καθαρισμού υπολειμμάτων ρυπογόνων υλικών, με σκοπό την παρεμπόδιση της διασποράς τους σε επιφανειακά και υπόγεια νερά και στο έδαφος.

- Μεταχειρισμένος εξοπλισμός

Έπιπλα και ηλεκτρομηχανολογικός εξοπλισμός που αντικαθίσταται προσφέρονται κατά κανόνα, εφόσον μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν, σε κοινωφελή ιδρύματα, δημόσιους οργανισμούς ή ιδιώτες.

Η Αγροτική Τράπεζα σχεδίασε δύο χρηματοδοτικά προγράμματα που απευθύνονται σε αγρότες που επιθυμούν να επενδύσουν στην πράσινη ενέργεια.

Μεταξύ αυτών, είναι και το πρόγραμμα «Χρηματοδότηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας» που αφορά επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε αγρότες που επιθυμούν να επενδύσουν στη δημιουργία αιολικών πάρκων, υδροηλεκτρικών μονάδων, ή φωτοβολταϊκών σταθμών έως 100KW και χρηματοδοτεί μέχρι και το 85% του συνολικού εκτιμώμενου κόστους επένδυσης, πλέον του κόστους σύνδεσης του κάθε σταθμού με το δίκτυο. Η διάρκεια αποπληρωμής ανέρχεται σε 15 χρόνια.

Η τράπεζα με το Πρόγραμμα Φωτοβολταϊκών ειδικά για αγρότες της ATE Leasing, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες των αγροτών, «δίνει λύση σε όσους αγρότες επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην παραγωγή πράσινης ενέργειας».

Το εν λόγω πρόγραμμα χρηματοδοτεί μέχρι και 100% της αξίας εξοπλισμού, με διάρκεια χρηματοδότησης από 8 έως 15 έτη, δυνατότητα περιόδου χάριτος και χωρίς πρόσθετες διασφαλίσεις παρά μόνο εκχώρηση της σύμβασης με τον ΔΕΣΜΗΕ.

Το εν λόγω έγγραφο διαβιβάστηκε στη Βουλή σε απάντηση ερώτησης του βουλευτή της ΝΔ Νίκου Νικολόπουλου με την οποία έχει επισημάνει ότι υπάρχει απροθυμία τραπεζών για τη χορήγηση δανείων προς τους αγρότες για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.³¹

Πρόκληση για τα νοικοκυριά, αλλά και για τις πολυκατοικίες να επενδύσουν στην εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων στις ταράτσες και όχι μόνο αποτελεί ο νέος νόμος για τα φωτοβολταϊκά και τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας παρά την κατάργηση κάποιων κινήτρων. Με το νόμο αυξάνεται το ενδιαφέρον υποψηφίων μικρών και μεγάλων επενδυτών για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών με μόνο ισχυρό κίνητρο την τιμή αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας από τη ΔΕΗ.

Η ΑΤΕ bank πιστεύει ότι η ευθύνη για το περιβάλλον και η περιβαλλοντική πολιτική είναι βασικές προϋποθέσεις για την αειφόρο ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή.

3.2 β ΑΤΕ και ευθύνη προς τους πελάτες της.

Η κοινωνική ευθύνη της ΑΤΕ Bank επεκτείνεται και στους πελάτες, με τους οποίους έχει μία σύνθετη και εξελισσόμενη στον χρόνο σχέση. Προτεραιότητα αποτελεί η συνεχής βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ κάθε παράπονο, σύσταση ή πρόταση από πελάτες είναι κίνητρο και ευκαιρία για βελτίωση.

Με γνώμονα την αξιοπιστία, τη συνέπεια και την ταχύτητα στην τραπεζική εξυπηρέτηση και στόχο τη συνεχή ποιοτική βελτίωση των προϊόντων, δημιουργήθηκε και λειτουργεί Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας η οποία έχει θέσει ως προτεραιότητα τη μεγιστοποίηση της ποιότητας στην εξυπηρέτηση. Στην Υπηρεσία Πελατών της Τραπέζης μπορούν να απευθύνονται οι πελάτες για να εκφράσουν τυχόν παράπονα ή συστάσεις, που αποτελούν κίνητρο και ευκαιρία για βελτίωση.

Η ΑΤΕbank στηρίζει ενεργά τους πελάτες της που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην πληρωμή των δόσεων των δανείων τους, λόγω της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας. Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι, ήδη από τον Ιανουάριο του 2010, η ΑΤΕbank εφαρμόζει σειρά μέτρων διευκόλυνσης για όλους τους δανειολήπτες πελάτες, δημοσίους υπαλλήλους, συνταξιούχους, ιδιώτες και αγρότες.

Α. ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΙΔΙΩΤΩΝ

1. Επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου μέχρι και 20%. Ανάλογα με τις ανάγκες του δανειολήπτη και την αρχική διάρκεια του δανείου, η διάρκεια αποπληρωμής μπορεί να είναι και μεγαλύτερη.
2. Μείωση της δόσης του δανείου μέχρι και 50% για διάστημα μέχρι 1 έτος.
3. Αναστολή καταβολής των δόσεων για 6 μήνες, με δυνατότητα επιμήκυνσης της διάρκειας του δανείου.

Ειδικά για δανειολήπτες που είναι σήμερα άνεργοι, η αναστολή καταβολής των δόσεων μπορεί να φθάνει και τους 12 μήνες.

³¹ <http://www.energyonline.gr/?p=2722>

B. ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΑΓΡΟΤΩΝ

1. Επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου μέχρι και 20%. Ανάλογα με τις ανάγκες του δανειολήπτη και την αρχική διάρκεια του δανείου, η διάρκεια αποπληρωμής μπορεί να είναι και μεγαλύτερη.
2. Μείωση της δόσης του δανείου μέχρι και 50% για διάστημα μέχρι 2 έτη.
3. Αναστολή καταβολής των δόσεων για 12 μήνες, με δυνατότητα παράλληλης επιμήκυνσης της διάρκειας του δανείου.

Γ. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ - ΚΑΡΤΕΣ

1. Επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου έως και 24 μήνες ή έως και 48 μήνες για δάνεια με υποθήκη.
2. Αναστολή της καταβολής έως και τριών δόσεων ή για 6 μήνες καταβολή μόνο των τόκων. Ειδικά για άνεργους δανειολήπτες, παρέχεται η δυνατότητα αναστολής καταβολής του συνόλου των δόσεων για ένα εξάμηνο.
3. Δυνατότητα συγκέντρωσης του συνόλου των οφειλών από καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες της ΑΤΕbank σε ένα νέο δάνειο, με διάρκεια μέχρι 20 έτη με υποθήκη και μέχρι τα 12 έτη για δάνεια χωρίς υποθήκη.

Δ. ΔΑΝΕΙΑ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Αναστολή της καταβολής των δόσεων για 12 μήνες.
2. Επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου μέχρι 20% ή και μεγαλύτερης σε ειδικές περιπτώσεις.
3. Μείωση της δόσης του αρχικού δανείου έως και 50% για διάστημα μέχρι 2 έτη για μεσοπρόθεσμα δάνεια. Σε ειδικές περιπτώσεις το ποσοστό και η διάρκεια της μειωμένης δόσης μπορούν να αυξηθούν.

Η ΑΤΕbank, εξετάζει την κάθε περίπτωση εξατομικευμένα, με ευθύνη και ευελιξία, προτείνοντας την καλύτερη δυνατή λύση αποπληρωμής, με βασικούς άξονες την άμεση ελάφρυνση των πελατών αλλά και τον περιορισμό της συνολικής οικονομικής τους επιβάρυνσης από την μακρόχρονη καταβολή τόκων.³²

Προστασία πελατών

Η ΑΤΕbank, λαμβάνει κάθε εύλογο μέτρο προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα χρηματοπιστωτικά μέσα και τα κεφάλαια των πελατών, τα οποία παραλαμβάνει για το διακανονισμό μιας εντολής που έχει εκτελεστεί, καταχωρούνται άμεσα και σωστά στο λογαριασμό του δικαιούχου πελάτη.

Πιο συγκεκριμένα, η ΑΤΕbank προκειμένου να διαφυλάξει τα δικαιώματα των πελατών της σε σχέση με τα χρηματοπιστωτικά μέσα και κεφάλαια που τους ανήκουν:

1. Τηρεί τα απαραίτητα αρχεία και λογαριασμούς έτσι ώστε να είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή και χωρίς καθυστέρηση να διαχωρίζει τα περιουσιακά στοιχεία που κατέχονται για λογαριασμό ενός πελάτη από τα περιουσιακά στοιχεία που κατέχονται για λογαριασμό οποιουδήποτε άλλου πελάτη, καθώς και από τα δικά της περιουσιακά στοιχεία,
2. τηρεί τα αρχεία και τους λογαριασμούς τους κατά τρόπο που να διασφαλίζει την

³² <http://www.atetbank.gr/ATEbank/PressRoom/press+releases/2010/27052010.htm>

ακρίβεια και ιδίως την αντιστοιχία τους με τα χρηματοπιστωτικά μέσα και τα κεφάλαια που κατέχονται για λογαριασμό πελατών,

3. εξετάζει σε τακτά διαστήματα τη συμφωνία μεταξύ των λογαριασμών και αρχείων που τηρεί η ίδια η ΑΤΕbank με τους λογαριασμούς και τα αρχεία που τηρούν τυχόν τρίτοι οι οποίοι κατέχουν περιουσιακά στοιχεία πελατών,

4. λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει ότι τα χρηματοπιστωτικά μέσα πελατών που έχουν κατατεθεί από την ΑΤΕbank σε τρίτο, μπορούν να διαχωριστούν από τα χρηματοπιστωτικά μέσα που ανήκουν στην ΑΤΕbank και από τα χρηματοπιστωτικά μέσα που ανήκουν σε αυτό τον τρίτο. Αυτό διασφαλίζεται με τη χρήση λογαριασμών σε διαφορετικά ονόματα στα βιβλία του τρίτου ή με άλλα ισοδύναμα μέτρα με τα οποία επιτυγχάνεται το ίδιο επίπεδο προστασίας,

5. λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει ότι τα κεφάλαια που έχει καταθέσει η ΑΤΕbank για λογαριασμό πελατών της, σε κεντρική τράπεζα, πιστωτικό ίδρυμα ή τράπεζα που έχει άδεια λειτουργίας σε τρίτο, εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, κράτος ή σε αναγνωρισμένα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθέσιμων τηρούνται σε λογαριασμό ή λογαριασμούς χωριστούς από τυχόν άλλους λογαριασμούς που χρησιμοποιούνται για την κατοχή κεφαλαίων που ανήκουν στην ΑΤΕbank.

Σχετικά με τα σημεία 4 και 5 της παρούσα ενότητας, η ΑΤΕbank, κατά την διαδικασία επιλογής Τρίτου, εξετάζει την ικανότητα του Τρίτου να τηρεί χωριστούς λογαριασμούς ή την επάρκεια των ισοδύναμων μέτρων που λαμβάνει.

6. θεσπίζει κατάλληλες οργανωτικές ρυθμίσεις για να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο απώλειας ή μείωσης των περιουσιακών στοιχείων πελατών, ή των δικαιωμάτων σε σχέση με τα περιουσιακά αυτά στοιχεία, λόγω κατάχρησης των περιουσιακών στοιχείων, απάτης, κακής διαχείρισης, πλημμελούς τήρησης αρχείου ή αμέλειας.

Πιο συγκεκριμένα:

– Θεσπίζει και εφαρμόζει διαδικασίες σχετικές με την φύλαξη περιουσιακών στοιχείων οι οποίες περιλαμβάνουν ασφαλιστικές δικλείδες (καθορισμός αρμοδιοτήτων και ευθυνών, διαχωρισμός καθηκόντων, συστημικοί έλεγχοι και μηχανισμοί έγκρισης κλπ.),

– παρακολουθεί συστηματικά τους σχετικούς με την φύλαξη κινδύνους και λαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση τους,

– διενεργεί τακτικούς ελέγχους στους λογαριασμούς των πελατών της αλλά και της ίδιας,

– επανεξετάζει τις συμφωνίες των λογαριασμών που τηρεί η ίδια με τους λογαριασμούς που τηρούν οι Τρίτοι για λογαριασμό της ή για λογαριασμό των πελατών της.

7. καταθέτει αμέσως τα κεφάλαια πελατών που λαμβάνει, σε έναν ή περισσότερους λογαριασμούς που ανοίγονται σε:

– κεντρική τράπεζα (Τράπεζα της Ελλάδος),

– πιστωτικό ίδρυμα που έχει άδεια λειτουργίας σύμφωνα με το ν. 3601/2007 ή την οδηγία 2006/48/ΕΚ όπως έχει ενσωματωθεί από άλλο κράτος μέλος,

– τράπεζα που έχει άδεια λειτουργίας σε τρίτο, εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, κράτος,

– αναγνωρισμένο αμοιβαίο κεφάλαιο διαχείρισης διαθέσιμων.

Σημειώνεται ότι οι πελάτες της ΑΤΕbank διατηρούν το δικαίωμα να αρνηθούν την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους σε αναγνωρισμένο αμοιβαίο κεφάλαιο

διαχείρισης διαθέσιμων³³

Για την καλύτερη λειτουργία της τράπεζας και την εξυπηρέτηση των πελατών της, στην Υποδιεύθυνση Επικοινωνίας λειτουργεί ειδικό τμήμα που υποδέχεται τα αιτήματα- παράπονα των πελατών και τους ενημερώνει σχετικά. Στόχος της ΑΤΕbank είναι η άμεση ή σε σύντομο χρόνο επίλυση των προβλημάτων και η αποτελεσματική διαχείριση των διαφορών, που τυχόν ανακύπτουν, δίκαια, αμερόληπτα και με διαφανείς διαδικασίες, τόσο για την ικανοποίηση των πελατών όσο και για τη διασφάλιση και προβολή του κύρους και της αξιοπιστίας της τράπεζας.

Αγρότες

- Από την επιτυχή εφαρμογή του Νόμου για τα Πανωτόκια ωφελήθηκαν 63.220 οφειλέτες, εκ των οποίων 54.000 αγρότες. Συνολικά ρυθμίστηκαν 1,8 δισ €.
- Επανάφερε τον Έλληνα αγρότη στη θέση του προνομιακού πελάτη της Τράπεζας, μειώνοντας και διατηρώντας σταθερά τα επιτόκια χορηγήσεων παρά τις 7 συνεχείς αυξήσεις του επιτοκίου της ΕΚΤ και παράλληλα προσφέροντας προνομιακά επιτόκια καταθέσεων.
- Οι συνεταιρισμοί απολαμβάνουν σήμερα μειώσεις επιτοκίων που φθάνουν μέχρι 4,5 μονάδες.

e-banking

Έχει ολοκληρωθεί η ανάπτυξη του **e-banking** της τράπεζας, αποσκοπώντας στη διεύρυνση και πιο αποτελεσματική εξυπηρέτηση της πελατείας, παράλληλα με τη συμπίεση του λειτουργικού κόστους. Το e-banking της Τράπεζας προσφέρει, με ιδιαίτερα υψηλή ασφάλεια και ταχύτητα, τη δυνατότητα στους πελάτες της :

- Να διαχειρίζονται με μεγαλύτερη άνεση και ευκολία τις τραπεζικές υπηρεσίες
- Να διενεργούν τις συναλλαγές τους με ένα σύγχρονο, λειτουργικό και εύχρηστο τρόπο, σε ελάχιστο χρόνο από το σπίτι ή τη δουλειά τους, μέσω του ηλεκτρονικού τους υπολογιστή ή του κινητού τηλεφώνου τους.
- Να έχουν τη δυνατότητα εξυπηρέτησης 24 ώρες την ημέρα, 7 ημέρες την εβδομάδα
- Να έχουν χαμηλό κόστος συναλλαγών και άμεση εξυπηρέτηση

Το e-banking συνεπάγεται εξοικονόμηση χρόνου, ευκολία στη διεκπεραίωση των συναλλαγών και κυρίως διεύρυνση των δυνατοτήτων για απεριόριστη χρονική και γεωγραφική εξυπηρέτηση των πελατών.

Διευκόλυνση ατόμων με ειδικές ανάγκες

Οι περισσότεροι ανελκυστήρες των Μονάδων είναι εξοπλισμένοι με σύστημα γραφής Μπράιγ για τη διευκόλυνση ατόμων με προβλήματα όρασης, καθώς και με τηλεφωνικές συσκευές για ενδοεπικοινωνία σε περίπτωση έκτακτων περιστατικών. Στα Κεντρικά Κτήρια και στα Καταστήματα που ανακαινίζονται έχουν κατασκευασθεί κεκλιμένα επίπεδα (ράμπες) για τη διευκόλυνση προσβάσεως εμποδιζόμενων ατόμων ή ατόμων που κινούνται με αναπηρικά αμαξίδια.

---

³³ ΑΤΕ bank, πολιτική φύλαξης περιουσιακών στοιχείων πελατών, σελ 7

3.2 γ Προβολή του έργου της ΑΤΕ

Η ένταση του ανταγωνισμού στον τραπεζικό χώρο «υποχρεώνει» τις τράπεζες να διαμορφώνουν συστήματα πληροφόρησης της πελατείας τους, να δημιουργούν νέα προϊόντα και να σχεδιάζουν στρατηγικές προώθησης των υπηρεσιών τους. Για αυτές τις διαδικασίες το τραπεζικό marketing αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη. Στο πλαίσιο αυτό η ΑΤΕbank χρησιμοποιεί πολλά μέσα και μεθόδους για την προβολή του έργου της τα κυριότερα απ' τα οποία θα δούμε παρακάτω.

Για την προβολή της τράπεζας και του έργου της πραγματοποιούνται οι παρακάτω ενέργειες:

- Ενημέρωση διαμορφωτών κοινής γνώμης και προβολή των δραστηριοτήτων της ΑΤΕbank στα ΜΜΕ: Η υλοποίηση της ενημέρωσης της κοινής γνώμης και η προβολή των δραστηριοτήτων της ΑΤΕbank πραγματοποιείται μέσω Δελτίων Τύπου, Ανακοινώσεων, Συνεντεύξεων Τύπου, Παρουσιάσεων και μέσω Διαδικτύου.
- Δημοσίευση ανακοινώσεων-ισολογισμών-λογιστικών καταστάσεων που συμβάλλουν στην ενημέρωση των ενδιαφερόμενων για όσα συμβαίνουν στην ΑΤΕbank
- Οργάνωση εκδηλώσεων δημοσιότητας:
- Οργάνωση εκδηλώσεων για την ενημέρωση εκπροσώπων της Πολιτείας σχετικά με την πορεία και το έργο της ΑΤΕ
- Συνεντεύξεων τύπου
- Γενικής συνέλευσης
- Παρουσιάσεων δραστηριοτήτων της τράπεζας (σε ξένες Αντιπροσωπείες, εκπροσώπους ξένων τραπεζών, εκπροσώπων Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων, κοινωνικούς φορείς κ.α.)
- Παρουσίαση σε εκπροσώπους του τύπου, θεσμικούς επενδυτές, μετόχους και ευρύ επενδυτικό κοινό της στρατηγικής και των στόχων της ΑΤΕbank
- Κατάρτιση και υλοποίηση διαφημιστικών προγραμμάτων. Τα τελευταία έτη η προβολή των προϊόντων και υπηρεσιών υλοποιείται με τη χρήση όλων των ΜΜΕ σε όλη την Ελλάδα: εφημερίδες Πανελληνίας εμβέλειας και Περιφερειακές, τηλεόραση Πανελληνίας και τοπικής κάλυψης, ραδιοφωνικοί σταθμοί σε Αθήνα και Περιφέρεια, δικτυακοί τόποι. Επίσης το διαφημιστικό πρόγραμμα έχει εμπλουτιστεί με την προβολή σε εξειδικευμένα κλαδικά έντυπα, έντυπα εξωτερικού και έντυπα που συνδέονται με χορηγίες (π.χ προγράμματα επιστημονικών συνεδρίων, θεατρικά προγράμματα, προγράμματα πολιτιστικών δραστηριοτήτων κ.α.)
- Συμμετοχή σε εκθέσεις στο πλαίσιο των οποίων γίνονται σημαντικές επαφές με την υπάρχουσα και τη δυνητική πελατεία. Σημαντικός αριθμός επισκεπτών ενημερώνεται για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της ΑΤΕ.
- Προβολή μέσω χορηγικών δραστηριοτήτων (σε Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, σε πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, σε εκθέσεις, συνέδρια, ημερίδες και σε έκδοση βιβλίων-περιοδικών.)
- Εσωτερική ενημέρωση για τις δραστηριότητες της ΑΤΕ, του Ομίλου και για τον ανταγωνισμό κάτι που είναι αναγκαίο για τα στελέχη του Δικτύου της ΑΤΕ και γίνεται μέσω του ημερησίου και περιοδικού τύπου και μέσω ανακοινώσεων στο INTRANET.
- Εκτυπώσεις εντύπων- εκθέσεως εργασιών και ενημερωτικών δελτίων κάθε έτος.
- Επιχειρηματικά δώρα: επιτραπέζια ημερολόγια και ημερολόγια τσέπης ειδικού

σχεδιασμού με πληροφορίες για τη Διοίκηση, το Δίκτυο, τις Κεντρικές Υπηρεσίες και τον Όμιλο της ΑΤΕbank, καθώς και ευχετήριες κάρτες προερχόμενες από ευαίσθητους κοινωνικά φορείς.

3.2 δ ΑΤΕ bank και ευθύνη προς τους εργαζόμενους

Για την ΑΤΕbank, το ανθρώπινο δυναμικό της αποτελεί το σημαντικότερο κεφάλαιο. Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της Τράπεζας αντανακλάται στον κομβικό ρόλο που έχει αναλάβει η Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού, ως ουσιαστικός συνεργάτης στη διαμόρφωση της εταιρικής κουλτούρας και της στρατηγικής διαχείρισης των ανθρώπων της, σε άρρηκτη ενότητα με τη συνολική επιχειρησιακή στρατηγική, στη δυναμική πορεία ανάπτυξής της και επίτευξης των εταιρικών της στόχων.

Η Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των λειτουργιών της διοίκησης ανθρώπινων πόρων και στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων υποστήριξης των λειτουργιών αυτών.

Ειδικότερα:

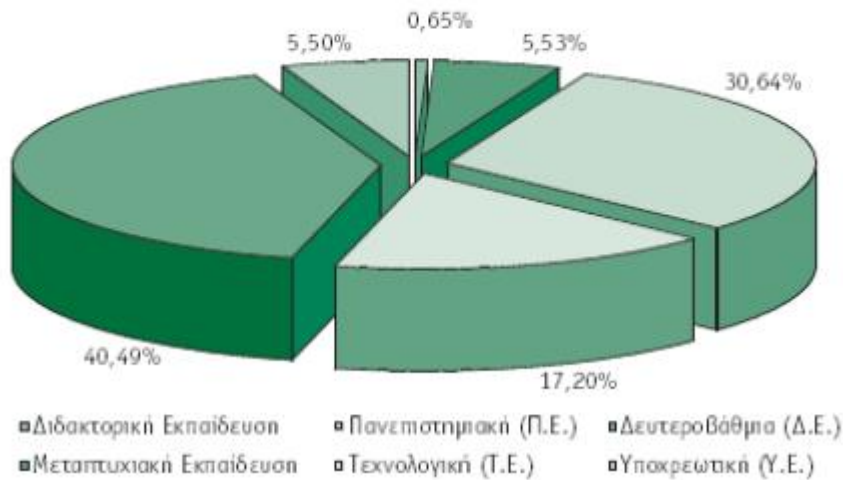
- Φροντίζει για τη συστηματική αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του προσωπικού με στοχευμένα προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.
- Εξελίσσει τα συστήματα αξιολόγησης ώστε να συνδεθούν τελικά με τη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών, την ανάπτυξη καριέρας και τη σύνδεση των αμοιβών με την απόδοση.
- Διαμορφώνει διαδικασίες αναγνώρισης και επιβράβευσης βελτιώνοντας τα συστήματα παροχών και κινήτρων.
- Μεριμνά για την ενίσχυση της ενδοεπιχειρησιακής επικοινωνίας, την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και ομαδικότητας και την ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης.³⁴

Η ΑΤΕbank άλλωστε διαθέτει ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό κέντρο με πείρα 16 χρόνων στον τομέα της επιμόρφωσης. Με δημιουργική πορεία 16 χρόνων, το Εκπαιδευτικό της Κέντρο αποτελεί σήμερα το δυναμικό φορέα εκπαίδευσης στελεχών, στα πλαίσια της νέας στρατηγικής της Τράπεζας που επιδιώκει συνεχώς βελτιωμένες υπηρεσίες προς τον πελάτη. Η συσσωρευμένη εκπαιδευτική εμπειρία και η υψηλή υλικοτεχνική υποδομή καθιστούν το Εκπαιδευτικό Κέντρο της ΑΤΕ απaráμιλλο στην Ελλάδα και ένα απ' τα κορυφαία στην στον Ελληνικό χώρο, καλύπτει όλο το φάσμα των αναγκών και των πνευματικών αναζητήσεων του σύγχρονου μελετητή. Πρωτοτυπεί εφαρμόζοντας την "εξ/αποστάσεως" εκπαίδευση μέσω δορυφόρου ενώ διαθέτει τα πλέον σύγχρονα εποπτικά μέσα διδασκαλίας - projector, PC, TV, video, camera, scanner και ότι καινοτόμο εφαρμόζει η τεχνολογία στην εκπαίδευση. Η κατανομή του προσωπικού ανά επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται παρακάτω:

---

³⁴Γαλεράκης Ευστάθιος, « Η δυναμική μετεξέλιξη της ΑΤΕ bank στο έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον του τραπεζικού κλάδου», σελ 34

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην αμφίδρομη ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία και στην προαγωγή της συμμετοχής του Προσωπικού στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Η απρόσκοπτη ροή πληροφοριών επιτυγχάνεται μέσα από τη λειτουργία και τη συνεχή αναβάθμιση της εσωτερικής ιστοσελίδας (ATE Bank Intranet).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία του ανθρώπινου κεφαλαίου ως ένα από τα κύρια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της, η Τράπεζα εφαρμόζει πρωτοποριακά προγράμματα αναπτύξεως του Προσωπικού:

- Εσωτερική επιλογή για κάλυψη θέσεων

Για τη μέγιστη αξιοποίηση του Προσωπικού εφαρμόστηκε με επιτυχία και αυτό το έτος η διαδικασία δημοσιεύσεως εσωτερικών αγγελιών για κάλυψη θέσεων.

- Περιγραφή θέσεων εργασίας

Άρχισε η αποτύπωση της περιγραφής θέσεων εργασίας σε εξειδικευμένες κεντρικές υπηρεσίες, ως απαρχή για την τελική αξιολόγηση και κατάταξή τους σε μισθολογικά επίπεδα και για την κάλυψή τους με Στελέχη υψηλού επιπέδου.

- Αξιολόγηση Προσωπικού

Η αξιολόγηση της αποδόσεως του Προσωπικού γίνεται με βάση ιδιότητες και χαρακτηριστικά που περιγράφονται ως πρότυπα στον χώρο εργασίας.

Ο αξιολογούμενος και ο Προϊστάμενος συμφωνούν από κοινού τις ενέργειες αναπτύξεως του αξιολογούμενου.

Επαγγελματική Κατάρτιση

Για την ATE Bank προτεραιότητα αποτελεί η δυνατότητα προσωπικής εξελίξεως του ανθρώπινου δυναμικού, που επιτυγχάνεται με τη συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση. Το περιβάλλον εργασίας είναι διαμορφωμένο ώστε να προάγει τη δημιουργικότητα, τη συνεχή βελτίωση και τον επαγγελματισμό, ενώ υποστηρίζονται οι προσπάθειες Υπαλλήλων και Στελεχών να παρακολουθήσουν προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και να αποκτήσουν επαγγελματικά πιστοποιητικά.

Επίσης, ενισχύθηκε η συμμετοχή του Προσωπικού σε εξειδικευμένα προγράμματα επιμορφώσεως εκτός Τραπέζης, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Μέσω αυτών των προγραμμάτων:

- Δίδονται ευκαιρίες για ανταλλαγή εμπειριών από άλλους επιχειρησιακούς χώρους.
- Διευρύνονται οι ορίζοντες και ενισχύεται η ικανότητα προσανατολισμού στο διεθνές περιβάλλον, ώστε να γίνονται εύκολα κατανοητοί οι μηχανισμοί της διατραπεζικής επικοινωνίας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- Ενισχύεται η αξία του ανθρώπινου δυναμικού της Τράπεζας.

Κοινωνική Αρωγή

Η Τράπεζα ενδιαφέρεται ιδιαίτερος για την προαγωγή της κοινωνικής αρωγής προς το Προσωπικό στους τομείς:

- Υγεία και ασφάλεια Προσωπικού

Εφαρμόζεται πρόγραμμα ομαδικής ασφαλιστικής καλύψεως ζωής και υγείας, στο πλαίσιο της πολιτικής μέριμνας για την υγεία του Προσωπικού, μέσω του οποίου παρέχονται υψηλές ασφαλιστικές καλύψεις και υπηρεσίες υγείας, παρά τις σημαντικές δαπάνες που αυτές συνεπάγονται.

Το πρόγραμμα παρέχει:

- ασφάλιση ζωής και ατυχήματος,
- κάλυψη νοσοκομειακής περιθάλψεως,
- πρόσθετη κάλυψη υπηρεσιών περιθάλψεως πέραν εκείνων του Ταμείου Ασφαλίσεως Ασθενείας Προσωπικού και
- προληπτικό έλεγχο υγείας Στελεχών.

- Υγιεινή και ασφάλεια στον χώρο της εργασίας

Έχει αναπτυχθεί, σε πανελλαδική κλίμακα, δίκτυο ιατρών εργασίας και τεχνικών ασφαλείας οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες προστασίας σε όλο το Προσωπικό με συστηματική ενημέρωση των εργαζομένων σε θέματα υγιεινής και ασφαλείας.

- Ατομική υποστήριξη Υπαλλήλων

Για τους Υπαλλήλους που αντιμετωπίζουν προσωπικές ή επαγγελματικές δυσκολίες, παρέχεται μέριμνα μέσω συνεργασίας με εξειδικευμένη κοινωνική λειτουργό.

- Τράπεζα αίματος

Εφαρμόζεται, υπό την καθοδήγηση και εποπτεία ιατρού, πρόγραμμα αιμοδοσίας για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών των υπαλλήλων σε αίμα.

- Ενίσχυση της οικογενειακής ζωής

Έχουν καθιερωθεί ειδικές παροχές για την ενίσχυση των οικογενειών του

Προσωπικού, όπως χορήγηση δώρου γάμου, κάλυψη των δαπανών

των συμβάσεων με βρεφονηπιακούς σταθμούς, επιβράβευση των αριστούχων τέκνων υπαλλήλων κ.ά.

- Καταπολέμηση διακρίσεων – Κοινωνική αλληλεγγύη

Οι Τράπεζες, βάσει του Νόμου 2643/98, υποχρεούνται να προσλαμβάνουν έναν αριθμό ατόμων ειδικών κατηγοριών. Οι υποχρεωτικές τοποθετήσεις αντιπροσωπεύουν για το έτος 2011 το 7,4% της δυνάμεως των απασχολούμενων.

Τέλος, δόθηκε οριστική και βιώσιμη λύση στο ασφαλιστικό με την ένταξη των ταμείων στο ΙΚΑ, με ταυτόχρονες μειώσεις των εισφορών εργαζομένων και εργοδότη και διασφάλιση των παροχών, με την εγγύηση του κράτους. Εξασφαλίστηκαν οι συντάξεις των 6000 συνταξιούχων της Τράπεζας και των 6000 εργαζομένων της.

3.3 ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.3 α Ιστορία της αγροτικής Ελλάδας.

Η Ελλάδα στις αρχές του 20ου αιώνα, χώρα κατ' εξοχήν αγροτική, διέθετε έναν αγροτικό τομέα τον οποίο συνέθεταν αφ' ενός μεν οι μικρές καλλιέργειες του Νότου και των «Νέων Χωρών», αφ' ετέρου δε οι μεγάλες γαιοκτησίες (τσιφλίκια) του Βορρά, κυρίως της Θεσσαλίας και δευτερευόντως της Άρτας και της Μακεδονίας. Κατά το 19^ο αιώνα είχε προηγηθεί η προσάρτηση της Αττικής και της Εύβοιας και η διαμόρφωση των πρώτων τσιφλικιών, η διανομή των «εθνικών γαιών» στους καλλιεργητές με την 1^η αγροτική μεταρρύθμιση (1871) και τέλος, η προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας που έθεσε με οξύτητα το θέμα των τσιφλικιών. Πρόθεση του ελληνικού κράτους από τη σύστασή του ήταν η καθιέρωση της μικρής ιδιοκτησίας με σκοπό τη διάπλαση μιας κοινωνίας προσαρμοζόμενης στις αξιώσεις της διεθνούς αγοράς³⁵. Η κλειστή αγροτική οικονομία, που λειτουργούσε στο πλαίσιο της αυτάρκειας και με αρχαϊκές μεθόδους καλλιέργειας, έπρεπε να μεταβληθεί σε μια καπιταλιστική οικονομία. Ο αγροτικός τομέας, αποτελούσε το μοναδικό στήριγμα για την εκβιομηχάνιση της χώρας και, μέσω της απόσπασης του γεωργικού πλεονάσματος, θα επέτρεπε τη συσσώρευση κεφαλαίου που ήταν απαραίτητο για τη βιομηχανική ανάπτυξη. Η απόσπαση του γεωργικού πλεονάσματος ήταν ευκολότερο να γίνει από πολλούς ανεξάρτητους μικροϊδιοκτήτες, παρά από λίγους μεγαλογαιοκτήμονες. Εκτός από τη μικροϊδιοκτησία, βασικές προϋποθέσεις αποτελούσαν ακόμη η εξειδίκευση και ο εκχρηματισμός της αγροτικής οικονομίας, δηλαδή η απαγκίστρωση των αγροτών από την οικονομία της αυτάρκειας και η επέκταση και οργάνωση της τραπεζικής αγροτικής πίστης. Όμως, την εποχή εκείνη η αγροτική οικονομία εμφάνιζε εικόνα κρίσης, αδυνατώντας να ανταποκριθεί στις ίδιες της ανάγκες της, πόσο μάλλον στις ανάγκες της βιομηχανικής ανάπτυξης.

Έτσι ο αγροτικός τομέας που παρουσιαζόταν ως τομέας – κλειδί για τη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας, στην πραγματικότητα δε διευκόλυνε την ανάπτυξη αυτή. Η μείωση του αγροτικού εισοδήματος και η αδυναμία σχηματισμού κεφαλαίου, που ήταν απαραίτητη για την αύξηση της παραγωγικότητας, και οι μεσάζοντες, που αποτελούσαν το συνδετικό κρίκο με την αγορά και αποσπούσαν ένα τμήμα του πλεονάσματος ή ακόμη και του αγροτικού προϊόντος από τον παραγωγό, καθιστούσαν την αγροτική οικονομία ανίκανη να βγει από την κρίση χωρίς τη συνδρομή κεφαλαίων εκτός του αγροτικού χώρου.

Η εδραίωση της μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας επιτεύχθηκε με την επίλυση του αγροτικού ζητήματος που πραγματοποιήθηκε με τις αγροτικές μεταρρυθμίσεις του 1871 και του 1917. Η μεν πρώτη διευθέτησε το ζήτημα των «εθνικών γαιών» παραχωρώντας τις στους καλλιεργητές τους, η δε δεύτερη έκλεισε την παρένθεση των τσιφλικιών που δημιουργήθηκε με την προσάρτηση της Θεσσαλίας. Ο εκχρηματισμός της αγροτικής οικονομίας έγινε σταδιακά αλλά όχι απρόσκοπτα, καθώς σε περιόδους κρίσης όσοι αγρότες είχαν τη δυνατότητα στρεφόταν και πάλι στην αυτάρκεια. Ως ενέργειες που βοήθησαν τον εκχρηματισμό αναφέρονται ενδεικτικά η αντικατάσταση της καταβολής των φόρων σε είδος από την καταβολή τους σε χρήμα (1863) και η στροφή των αγροτών στη μονοκαλλιέργεια και στην καλλιέργεια προϊόντων που τους

³⁵ Βεργόπουλος Κ., (1975), Το Αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Η κοινωνική ενσωμάτωση της γεωργίας. Εξάντας, Αθήνα.

απέφεραν μεγαλύτερο εισόδημα -με την παροχή κινήτρων από το κράτος ή όχι. Τέλος, όσον αφορά την αγροτική πίστη, σημειώνεται ότι τα δάνεια προς τη γεωργία μέχρι το 1920, ήταν απρόσιτα στους μικροκαλλιεργητές αφού χορηγούνταν με βάση την προσωπική πίστη. Δικαιούχος δανειοδότησης ήταν ο κτηματίας, ο φερέγγυος καλλιεργητής που διέθετε σημαντική περιουσία. Ορόσημα για την επέκταση της αγροτικής πίστης και στα κατώτερα στρώματα των αγροτών αποτέλεσαν η θεσμοθέτηση των συνεταιρισμών (1914) και η θέσπιση επιπρόσθετων εμπράγματων διασφαλίσεων (1919, 1920). Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, η πίεση που ασκήθηκε από τον αγροτικό κόσμο και οργανώθηκε από το συνεταιριστικό κίνημα και οι πρωτοβουλίες του Υπουργείου Γεωργίας για τη δημιουργία πιστωτικού ιδρύματος εξειδικευμένου στην αγροτική πίστη, τη στιγμή που υπό την πίεση του διεθνούς παράγοντα γινόταν γενικότερες αλλαγές στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οδήγησαν στην ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας (1929), παρά της αντιστάσεις που προέβαλλε το πολιτικό και το τραπεζικό σύστημα, ιδίως δε η ΕΤΕ, που μέχρι τότε αποτελούσε τον αποκλειστικό φορέα άσκησης της αγροτικής πίστης στην Ελλάδα.

Με τη σύσταση του ελληνικού κράτους δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στο γαιοκτητικό σύστημα της τότε Ελλάδας (Πελοπόννησος και Στερεά Ελλάδα).

Οι έγγειες σχέσεις ήταν οι εξής:

α. εθνικές γαίες ή εθνικά κτήματα: ονομάστηκαν οι αγροτικές εκτάσεις που ανήκαν στο οθωμανικό κράτος, σε μουσουλμάνους ιδιώτες που εγκατέλειψαν τις ιδιοκτησίες τους, ή σε μουσουλμανικά θρησκευτικά ιδρύματα και οι οποίες αυτόματα περιήλθαν στο ελληνικό δημόσιο.

β. μεγάλες ιδιοκτησίες (τσιφλίκια): αρκετές τούρκικες ιδιοκτησίες γεωργικής γης πουλήθηκαν σε έλληνες ή τα καρπώθηκαν έλληνες, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν μεγάλες γαιοκτησίες με έλληνες ιδιοκτήτες, τα γνωστά τσιφλίκια.

γ. εκκλησιαστικά κτήματα (πρώην βακούφια): είναι η γεωργική γη που ανήκε στα εκκλησιαστικά ιδρύματα.³⁶

Το κυρίαρχο αίτημα του αγροτικού πληθυσμού του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, που ήταν η μεγάλη πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας, και ο οποίος αποτέλεσε τον κύριο άξονα της εθνικής πάλης, ήταν η διανομή της γης. Ο νόμος της 7^{ης} Μαΐου του 1822 καθόριζε αμοιβή σε κάθε στρατιώτη ένα στρέμμα γης για κάθε μήνα υπηρεσίας του. Η υπόσχεση αυτή επανήλθε λίγα χρόνια αργότερα, όταν η επανάσταση κινδύνευε από τον Ιμπραήμ, και διατυπώθηκε με το ψήφισμα της 5^{ης} Μαΐου 1827.

Η εθνοσυνέλευση όμως της Επιδαύρου του 1822 ανακήρυξε τα εγκαταλειμμένα από του τούρκους κτήματα «εθνικά». Το ελληνικό κράτος δεχόταν πιέσεις από τη μια μεριά από τους αστούς γαιοκτήμονες, οι οποίοι ήθελαν να τα οικειοποιηθούν, από την άλλη μεριά από το λαό, προκειμένου να μοιραστούν στους ακτήμονες, αλλά τελικά προτίμησε να τα ενσωματώσει στην περιουσία του Δημοσίου. Αυτή η εξέλιξη στην ουσία παραμέριζε τους αγροτικούς πληθυσμούς – καλλιεργητές από την απόκτηση γης, όμως η πολιτική ηγεσία αναζητούσε με αυτό τον τρόπο τις προϋποθέσεις για την αύξηση των δημοσίων εσόδων, την αποζημίωση των ξένων στρατιωτικών τμημάτων και την εξασφάλιση δανείων από το εξωτερικό με υποθήκευση της γης. Η έκτασή τους έφτανε τα 10 εκατομμύρια στρέμματα περίπου και αντιπροσώπευαν το 35% των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε αντίδραση των ακτημόνων πολεμιστών, οι οποίοι διεκδικούσαν τη γη για την οποία αγωνίστηκαν και σ' αυτό το πνεύμα θα κινηθούν τα αποτυχημένα κινήματα του 1832, του 1843, του 1848, του 1849 και άλλα³⁷.

³⁶ Βεργόπουλος (1975)

Οι αγρότες του κράτους που δημιουργήθηκε ανέρχονταν σε 700.000 περίπου, σε συνολικό πληθυσμό 1.000.000, ενώ οι ακτήμονες (αυτοί δηλαδή που δεν είχαν ιδιοκτησία γης) ξεπερνούσαν τις 500.000. Οι υπόλοιποι είτε ήταν μικροϊδιοκτήτες (η πλειοψηφία), είτε τσιφλικάδες.

Την επαύριο της Επανάστασης, το ελληνικό κράτος κατείχε το 35% της γεωργικής γης (εθνικές γαίες). Τις γαίες αυτές ενοικίαζε στους καλλιεργητές, από τους οποίους αξίωνε το 10% της παραγωγής (δεκάτη), την κυριότερη μορφή αγροτικής φορολογίας, η οποία ίσχυε και επί τουρκοκρατίας. Επιπρόσθετα όμως επέβαλε και νέο φόρο 15% επί του ακαθάριστου προϊόντος, ως ενοίκιο από τον καλλιεργητή.

Έτσι λοιπόν, οι αγρότες την επομένη της ανεξαρτησίας βρέθηκαν σε δύσκολη οικονομική κατάσταση, αφού ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλλουν το 25% του προϊόντος τους και συμπιεζόταν ιδιαίτερα, τόσο από το ίδιο το κράτος όσο και από τους υπαλλήλους του, οι οποίοι αναλάμβαναν να συγκεντρώσουν τους φόρους.

Η κατάσταση αυτή δημιούργησε έντονη δυσαρέσκεια στους κόλπους του λαού, ο οποίος ζητούσε από τις εκάστοτε κυβερνήσεις την παραχώρηση γεωργικής γης στους ακτήμονες από τις εθνικές γαίες. Έτσι δημιουργείται το λεγόμενο «**αγροτικό πρόβλημα**», το οποίο απασχόλησε την ελληνική κοινωνία όλο το 19^ο αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού.

Τόσο το Σύνταγμα του 1844 όσο και του 1864 ανέφεραν την κρατική πρόθεση για διανομή της γης, η οποία ωστόσο δεν έγινε πράξη, παρ' όλο που υπήρξαν μερικές αποσπασματικές προσπάθειες. Το ζήτημα της διανομής των εθνικών γαιών παρέμενε σε εκκρεμότητα έως το 1871. Στο διάστημα αυτό οι μεγαλογαιοκτήμονες έκαναν προσπάθειες να οικειοποιηθούν τις εκτάσεις αυτές, όμως το Κράτος αντιστάθηκε.

1^η αγροτική μεταρρύθμιση

Το 1871 ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, παρά τις σφοδρές αντιδράσεις των γαιοκτημόνων να μη πραγματοποιηθεί καμία μεταβολή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, προχώρησε σε αγροτική μεταρρύθμιση. Έτσι, τη συμβολική ημερομηνία της 25^{ης} Μαρτίου ψηφίστηκε νόμος σύμφωνα με τον οποίο διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα σε 357.217 κλήρους, με μέση έκταση τα 7,5 στρέμματα περίπου. Η μεγάλη πλειοψηφία των αγροτικών οικογενειών της εποχής εκείνης ήταν δικαιούχοι κλήρου.

Η αγροτική μεταρρύθμιση του 1871 αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες τομές στο εσωτερικό της χώρας, και εισήγαγε αλλαγές στο καλλιεργητικό σύστημα της εποχής.

Πράγματι, δεδομένου του πολύ μικρού μεγέθους του κλήρου, οι ιδιοκτήτες στράφηκαν προς την εφαρμογή **εντατικών συστημάτων παραγωγής**, προκειμένου να εξασφαλιστούν όσο το δυνατό ικανοποιητικότερα γεωργικά εισοδήματα. Την εποχή εκείνη, η μεγάλη ζήτηση της σταφίδας από την ευρωπαϊκή αγορά στρέφει τους μικροϊδιοκτήτες μαζικά προς την αμπελοκαλλιέργεια. Για το ελληνικό κράτος αντιπροσώπευε τη μόνη εξαγωγίμη παραγωγή, η οποία μπορούσε να της εξασφαλίσει συνάλλαγμα και γι' αυτό την προώθησε ιδιαίτερα. Μια συγκυρία της εποχής, η καταστροφή των γαλλικών αμπελώνων στα τέλη του 19^{ου} αιώνα από φυλλοξήρα, αύξησε υπέρμετρα τη ζήτηση της πελοποννησιακής σταφίδας και προκάλεσε κατακόρυφη άνοδο των τιμών. Κατά τις δεκαετίες 1880 και 1890 η παραγωγή της σταφίδας στην Ελλάδα αυξήθηκε με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, καταλαμβάνοντας το

σύνολο σχεδόν της γεωργικής γης, και η σταφιδοκαλλιέργεια μετατράπηκε σχεδόν σε μονοκαλλιέργεια.

2^η Περίοδος (1880-1922): Έξαρση του αγροτικού προβλήματος

Με την προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας στο ελληνικό κράτος το 1881, το αγροτικό πρόβλημα στην ελληνική κοινωνία επανήλθε δριμύτερο. Στις «νέες χώρες», ιδιαίτερα στη Θεσσαλία, κυριαρχούσε επί οθωμανικής αυτοκρατορίας η μεγάλη ιδιοκτησία, λόγω των μεγάλων πεδιάδων που διέθετε. Στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ ελληνικού και τουρκικού κράτους για την εκχώρηση των περιοχών αυτών στην Ελλάδα, οι οποίες διήρκεσαν όλη τη δεκαετία του 1870, οι τούρκοι ιδιοκτήτες φρόντισαν να πουλήσουν τα τσιφλίκια τους σε έλληνες αγοραστές. Πολλές από τις αγοραπωλησίες πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου πλούσιοι έλληνες της διασποράς αγόρασαν μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης στις εν λόγω περιοχές. Το αποτέλεσμα ήταν ότι κατά την προσάρτηση των περιοχών αυτών στην Ελλάδα οι μεγάλες ιδιοκτησίες καταλάμβαναν κατά περιοχές έως και τα δύο τρίτα των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης, ο οποίος αποσκοπούσε στην προσέλκυση των ελλήνων κεφαλαιούχων του εξωτερικού, αποδέχτηκε την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στη Θεσσαλία και μετά την προσάρτηση των «νέων χωρών» εφάρμοσε μια προστατευτική πολιτική για τα σιτηρά³⁸ (κύρια παραγωγή των πεδιάδων της Θεσσαλίας), προκειμένου να αυξηθεί η σιτοπαραγωγή στη χώρα και να εξασφαλιστεί η αυτάρκεια. Η πολιτική αυτή ευνοούσε ιδιαίτερα τους μεγαλοϊδιοκτήτες, οι οποίοι ζητούσαν και άλλα μέτρα στα πλαίσια της πολιτικής αυτής.

Με την προσάρτηση της Μακεδονίας το 1912 το αγροτικό πρόβλημα της χώρας διογκώθηκε ακόμη περισσότερο, λόγω των μεγάλων πεδιάδων της περιοχής, όπου κυριαρχούσαν τα τσιφλίκια.

Οι μεγάλες ιδιοκτησίες κατείχαν σημαντικό ποσοστό της γεωργικής γης των «νέων χωρών»

Η αγροτική κοινωνία των αρχών του εικοστού αιώνα στις «νέες χώρες» ήταν μοιρασμένη ανάμεσα στα «τσιφλικοχώρια», που κατοικούνταν από κολίγους και τα «ελευθεροχώρια», που κατοικούνταν από μικροϊδιοκτήτες καλλιεργητές. Στα πρώτα κυριαρχούσαν οι ακτήμονες καλλιεργητές, οι οποίοι απασχολούνταν στα τσιφλίκια. Στα δεύτερα κυριαρχούσαν οι μικροϊδιοκτήτες ελεύθεροι καλλιεργητές. Οι διαφορές μεταξύ νότιας και βόρειας Ελλάδας σε ό,τι αφορά την κοινωνική οργάνωση ήταν σημαντικές: στα βόρεια διαμερίσματα το ήμισυ περίπου του πληθυσμού ήταν κολίγοι και οι υπόλοιποι μικροϊδιοκτήτες, ενώ στη νότια Ελλάδα η πλειοψηφία ήταν μικροϊδιοκτήτες και οι κολίγοι δεν ξεπερνούσαν το 10-15% του αγροτικού πληθυσμού. Η κατάσταση επιδειωνόταν συνεχώς λόγω της προσέλευσης προσφύγων κατά τους βαλκανικούς πολέμους από την Ανατολική Ρωμυλία (που προσαρτήθηκε στη Βουλγαρία) και τη Σερβία (Στενήμαχο). Υπολογίζεται ότι μετά το τέλος των βαλκανικών πολέμων κατέφθασαν στην Ελλάδα πάνω από 130.000 πρόσφυγες.

Η ιδιαίτερα πιεστική κατάσταση οδήγησε την κυβέρνηση Βενιζέλου να προχωρήσει το 1917 στην ψήφιση νόμου για αγροτική μεταρρύθμιση, νόμου δηλαδή που κατοχυρώνει το δικαίωμα του κράτους να προβαίνει σε απαλλοτριώσεις, με αποζημιώσεις προς τους ιδιοκτήτες, για το κοινό όφελος των πολιτών.

Η αντίσταση όμως από τους μεγαλοϊδιοκτήτες, οι οποίοι είχαν εκπροσώπους στη βουλή σε όλα τα κόμματα, ήταν μεγάλη και το ελληνικό κράτος δεν μπορούσε να προχωρήσει σε μεγάλες τομές.

3^η Περίοδος (1922-1950): 2^η Αγροτική Μεταρρύθμιση

Μετά τη μικρασιατική καταστροφή, η **Συνθήκη της Λωζάνης** (24 Ιουλίου 1923) όρισε ως σύνορο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας τον ποταμό Έβρο, παραχωρήθηκε στην Τουρκία η Ανατολική Θράκη, τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος και η περιοχή της Σμύρνης (που από το 1920 ανήκαν στην Ελλάδα) και αποφασίστηκε η **υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών**. Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν οι ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Στην Ελλάδα έφθασαν 1,5 περίπου εκατομμύριο πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη και η αναλογία μεταξύ προσφύγων που κατέφθαναν και τούρκων που αποχωρούσαν ήταν τρία προς ένα. Η μάζα των προσφύγων προσανατολίστηκε από το Κράτος προς τη βόρεια Ελλάδα, εκεί που απελευθερώθηκαν εκτάσεις μετά την αποχώρηση των τούρκων.

Η μαζική προσέλευση των προσφύγων έφερε το ελληνικό κράτος αντιμέτωπο με την επιτακτική ανάγκη αποκατάστασής τους. Η αναγκαιότητα αυτή οδήγησε την κυβέρνηση Πλαστήρα στην επίσπευση της αγροτικής μεταρρύθμισης (που ψηφίστηκε το 1917) μέσω της ψήφισης του νόμου της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1923 *«περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως ακινήτων προς γεωργικήν αποκατάστασιν ακτημόνων καλλιεργητών ή προς εγκατάστασιν προσφύγων, ομογενών και μη»*.

Πράγματι, μετά το 1923 αρχίζει η εσπευσμένη απαλλοτρίωση των μεγάλων γαιοκτησιών, και η διανομή τους σε οικογένειες ακτημόνων, είτε αυτοί ήταν πρόσφυγες, είτε γηγενείς. Οι ιδιοκτήτες αποζημιώνονταν για τις εκτάσεις που έχαναν, αλλά τους δόθηκε το δικαίωμα να κρατήσουν 300 στρμ καλλιεργούμενης γης και 1000 στρέμματα βοσκοτόπων.

Η ελληνική αγροτική κοινωνία κατά τις δεκαετίες του 1920 και 1930 βίωσε μια τεράστια αναστάτωση. Αυτή οφειλόταν από τη μια μεριά, στην προσέλευση της μεγάλης μάζας των προσφύγων. Η συρροή τόσων προσφύγων δημιούργησε τεράστια προβλήματα εγκατάστασης και αφομοίωσής τους από τις τοπικές γηγενείς αγροτικές κοινωνίες. Αρχικά οι γηγενείς τους αντιμετώπισαν εχθρικά, ως διεκδικητές της γης τους, εχθρότητα που σε πολλές περιοχές κράτησε για αρκετές δεκαετίες.

Από την άλλη πλευρά, με την αγροτική μεταρρύθμιση καταργήθηκαν οι προηγούμενες δομές της γαιοκτησίας και εγκαταστάθηκαν νέες. Οι μεγάλες γαιοκτησίες κατακερματίστηκαν σε όλη την επικράτεια της χώρας και δημιουργήθηκε ένας τεράστιος αριθμός μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Καταργήθηκαν όλες οι προηγούμενες μορφές κοινωνικο-οικονομικής οργάνωσης (τις οποίες θα μελετήσουμε στη συνέχεια) και κυριάρχησε η μορφή της μικρής οικογενειακής γεωργίας, η οποία επικρατεί έως και τις μέρες μας.

Μετά την αγροτική μεταρρύθμιση επήλθε μια εντυπωσιακή ομοιομορφία του αγροτικού κόσμου στην ελληνική ύπαιθρο, δεδομένου ότι όλες οι αγροτικές οικογένειες (σε επίπεδο περιοχής) κατείχαν πλέον την ίδια περίπου έκταση γεωργικής γης. Έτσι παύουν πλέον οι αναστατώσεις των προηγούμενων δεκαετιών που είχαν ως κύρια αιτία τη μεγάλη ανισότητα που υπήρχε στην ύπαιθρο, εξ' αιτίας των τσιφλικιών.

Η Ελλάδα μετά την αγροτική μεταρρύθμιση παρέμεινε χώρα αγροτική, το 60% του ενεργού πληθυσμού ασχολούνταν με τη γεωργία και συμμετείχε στο σχηματισμό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά 50%. Η ουσιαστική όμως μεταβολή σε σχέση με τις προηγούμενες χρονικές φάσεις ήταν ότι το σύνολο σχεδόν των αγροτών ήταν μικροϊδιοκτήτες.

Σε ό,τι αφορά το παραγωγικό σύστημα, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν από 1,2 περίπου εκατομμύρια στρέμματα το 1922, σε 2,7 εκατομμύρια στρέμματα το 1938. Οι μικροϊδιοκτήτες γεωργοί, λόγω της πολύ μικρής έκτασης που κατείχαν, αναγκάστηκαν να στραφούν προς εντατικές καλλιέργειες. Έτσι, τις εκτατικές καλλιέργειες (σιτηρά) που ήταν κυρίαρχες στα βόρεια διαμερίσματα πριν την αγροτική μεταρρύθμιση, αντικατέστησαν, όπου αυτό ήταν δυνατό, οι εντατικές καλλιέργειες, με κύριες την καλλιέργεια του καπνού και του βαμβακιού. Ο καπνός «ανατολικού τύπου» κυριάρχησε ιδιαίτερα στη Μακεδονία και τη Θράκη, κατά κύριο λόγο σε προσφυγικούς πληθυσμούς, οι οποίοι γνώριζαν ήδη την καλλιέργεια από τη Μικρά Ασία. Όμως μετά το 1929-30 υπέστη μεγάλη κρίση με την απότομη μείωση των τιμών.

Στη διάρκεια της εποχής αυτής αναπτύχθηκε ιδιαίτερα το φαινόμενο της τοκογλυφίας, το οποίο προϋπήρχε και ασκούνταν κατά κύριο λόγο από τους μεγαλογαιοκτήμονες. Το ελληνικό Κράτος, προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, ίδρυσε την «Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος» το 1929. Η ΑΤΕ δανειοδοτούσε τους αγρότες μόνο μέσω των τοπικών αγροτικών συνεταιρισμών, γεγονός που οδήγησε το σύνολο σχεδόν των αγροτών να συνεταιρισθούν. Έτσι, μέσα σε λίγα χρόνια ο αριθμός των συνεταιρισμών στη χώρα αυξήθηκε ταχύτατα.

Το 1929 η σοδειά θα είναι η χειρότερη του μεσοπολέμου. Το κράτος προκειμένου να σώσει από την κατάρρευση το σύστημα μικρής ιδιοκτησίας έπρεπε να ολοκληρώσει την παρέμβασή του πέρα από το θεσμικό πλαίσιο (έγγειος ιδιοκτησία, απαλλοτρίωση τσιφλικιών, συνεταιρισμοί, γεωργικό ενεχυρόγραφο) και στο οικονομικό κύκλωμα. Παράλληλα η αντίθεση ανάμεσα στην πολιτική της ΕΤΕ και της πολιτικής νομισματικής σταθεροποίησης της ΤτΕ θα εκδηλωθεί εξαιρετικά έντονα και στόχος της δεύτερης, αλλά και της κυβέρνησης, θα είναι ο έλεγχος του τραπεζικού συστήματος και η αποδυνάμωση της πρώτης. Ο ανταγωνισμός μεταξύ κράτους και ΕΤΕ θα οδηγήσει τελικά στην αφαίρεση και της αγροτικής πίστης από την τελευταία και στην ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας, η οποία εκτός των άλλων θα ενισχυθεί με κεφάλαια από την υπεραξία των καλυμμάτων που είχαν παραχωρηθεί στην ΕΤΕ. Στις αρχές του 1929 υπήρχαν δύο προτάσεις για τη μορφή της νέας τράπεζας: η πρώτη αφορούσε τη δημιουργία ενός αυτόνομου οργανισμού που μετά από πενταετή δοκιμαστική λειτουργία θα μετατρέποταν σε ανώνυμη εταιρία, ενώ η δεύτερη την ίδρυση ενός αυτόνομου οργανισμού αγροτικής πίστης κάτω από την εποπτεία της ΕΤΕ. Ωστόσο καμία από τις προτάσεις αυτές δεν θα υλοποιηθεί και η Αγροτική Τράπεζα θα έχει τη μορφή αυτόνομου τραπεζικού μη κερδοσκοπικού οργανισμού κοινωφελούς χαρακτήρα.

Μετά την αγροτική μεταρρύθμιση η ελληνική αγροτική κοινωνία με βάση την οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση προσπαθεί να βρει την ταυτότητά της και να αναπτυχθεί στηριζόμενη στη μικρή γαιοκτησία. Η Πολιτεία αρχίζει και εφαρμόζει μια συγκεκριμένη αγροτική πολιτική ανάπτυξης προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες παραγωγής του αγροτικού τομέα: τιμές ασφαλείας στα δημητριακά, αποξηραντικά έργα (Αξιού, Στρυμόνα, λίμνης Κωπαΐδας), κατασκευή δικτύων άρδευσης, οδικών δικτύων, δημόσιων κτιρίων κλπ., και όλα δείχνουν πως η γεωργία εξελίσσεται σε ένα σημαντικό τομέα της οικονομίας της χώρας. Δυστυχώς όμως, ακολούθησε άλλη μια δεκαετία πολέμων, αρχικά ο 2^{ος} Παγκόσμιος πόλεμος και στη συνέχεια ο εμφύλιος, στη διάρκεια των οποίων τελμάτωσε η αγροτική παραγωγή και η αγροτική κοινωνία πολώθηκε.

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1950 – 1980): Εκσυγχρονισμός της ελληνικής γεωργίας

Μετά το τέλος των πολέμων της δεκαετίας του 1940, η Ελλάδα αφού έχει χάσει σημαντικό κομμάτι του εθνικού της πλούτου (34%), περίπου 10% του πληθυσμού της, και έχοντας σοβαρά τραυματισμένες τις δομές της οικονομίας της, προσπαθεί να επουλώσει τις πληγές της και να μπει σε μια τροχιά ανάπτυξης.

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (NATO) η χώρα, στα πλαίσια του Σχεδίου Μάρσαλ, δέχτηκε σημαντική οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ. Από το 1944 έως το 1963 η Ελλάδα έλαβε βοήθεια ύψους 4.000 περίπου εκατομμυρίων δολαρίων, εκ των οποίων 54% για στρατιωτικούς σκοπούς, 21% για τη γεωργία, 20% για την κάλυψη των κρατικών δαπανών, κ.λ.π

Η Ελλάδα στην αρχή της δεκαετίας του 1950 βρέθηκε στην πρόκληση της ταχύρυθμης ανάπτυξης, όπως πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης. Η ήττα της Αριστεράς στον Εμφύλιο πόλεμο είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να ενταχθεί στο δυτικό στρατόπεδο και να ακολουθήσει τον καπιταλιστικό δρόμο της ανάπτυξης. Την περίοδο αυτή έγιναν πολλές συζητήσεις για τις στρατηγικές και τις προτεραιότητες που θα έπρεπε να δώσει το κράτος για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Ως πρώτος και κύριος στόχος της αγροτικής ανάπτυξης τέθηκε η αυτάρκεια της χώρας σε γεωργικά προϊόντα, η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την αύξηση της γεωργικής παραγωγής σε ποσότητα και ποικιλία προϊόντων.

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου η ελληνική γεωργία θα έπρεπε να εκσυγχρονιστεί. Για το σκοπό αυτό το ελληνικό κράτος εφάρμοσε μια πολιτική, στα πλαίσια της οποίας πήρε μια σειρά από μέτρα που απέβλεπαν στη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας και την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών.³⁹

Ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας εφαρμόζεται με την **είσοδο της τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία**. Η είσοδος αυτή πραγματοποιήθηκε με διάφορους τρόπους:

- α) οι γεωργικοί ελκυστήρες (τρακτέρ) και οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές ήταν αρχικά το σύμβολο του εκσυγχρονισμού και εξαπλώθηκαν πολύ γρήγορα λόγω των θεαματικότητας αποτελεσμάτων τους τόσο στις αποδόσεις των καλλιεργειών, όσο και στην ευκολία εκτέλεσης των εργασιών.

- β) πλήθος παρελκόμενων (σπαρτικές, καλλιεργητές, λιπασματοδιανομείς κλπ) μηχανοποίησαν τη μία μετά την άλλη τις περισσότερες καλλιεργητικές εργασίες.

- γ) η χρήση των χημικών λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων διαδόθηκε ταχύτατα.

- δ) νέες ποικιλίες σπόρων και υβρίδια (βαμβακιού, καλαμποκιού κλπ) χρησιμοποιήθηκαν μαζικά.

- δ) νέες καλλιεργείες εισήλθαν στο καλλιεργητικό σύστημα (π.χ. ζαχαρότευτλα)

- ε) νέες ράτσες βελτιωμένων ζώων (ιδιαίτερα στη βοοτροφία) εισήχθησαν από το εξωτερικό κ.ο.κ.

Το ανερχόμενο ύψος του επενδύμενου κεφαλαίου δείχνει το βαθμό της εντατικοποίησης της αγροτικής παραγωγής και της όλο και μεγαλύτερης εξάρτησής της από εξωαγροτικές εισροές (σπόροι, λιπάσματα, φάρμακα, κλπ).

Η διάδοση των μηχανών και της χρήσης των λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στην παραγωγική διαδικασία αποτελούν δύο από τους βασικότερους παράγοντες της εφαρμογής του εκσυγχρονισμού της ελληνικής γεωργίας.

Η ανεργία και η υποαπασχόληση που δημιουργήθηκαν με την αντικατάσταση της χειρονακτικής εργασίας από τη μηχανική, το γεγονός ότι παρ' όλο που ο γεωργός παρήγαγε περισσότερο προϊόν, το εισόδημά του δεν αυξανόταν αναλογικά, και η

³⁹ Κωστής, Κ. (1988)

συνεχώς αυξανόμενη εξάρτησή του από την ΑΤΕ, υποκίνησαν μεταναστευτικά ρεύματα, τα οποία αναζητούσαν διέξοδο.

Η κατάσταση αυτή υποβάθμισε ιδιαίτερα το γεωργικό επάγγελμα, ενώ παράλληλα η διάδοση «αστικών» καταναλωτικών προτύπων δημιουργούσε «αστυφιλία» και οδηγούσε τους νέους προς τα αστικά κέντρα.

Η **αγροτική έξοδος** της μεταπολεμικής περιόδου μπορεί να χωριστεί σε δύο χρονικές περιόδους: στις περιόδους 1950-59 και 1974-1981 περίοδοι όπου κυριαρχεί η λεγόμενη «εσωτερική μετανάστευση» (με προορισμό το εσωτερικό της χώρας) και την περίοδο 1960-1974 όπου κυριαρχεί η «εξωτερική μετανάστευση» (με προορισμό το εξωτερικό της χώρας).

Οι επιπτώσεις της αγροτικής εξόδου, πέρα από την οπτική της ηθικής, ήταν ιδιαίτερα σοβαρές και επίπονες για τον αγροτικό τομέα. Η φυγή των πιο ζωντανών και δραστήριων ηλικιών σε τόσο μεγάλους αριθμούς και σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα, δημιούργησε δυσαναπλήρωτα κενά, περιορίζοντας και τις δυνατότητες εφαρμογής νεωτερισμών και σύγχρονων μεθόδων στην αγροτική παραγωγή και ζωή, καθώς και την εφαρμογή μιας ενδεχόμενης προγραμματισμένης και ορθολογιστικής πολιτικής αναδιάρθρωσης της γεωργίας. Η φυγή επέτεινε και την εποχιακή έλλειψη εργατικών χεριών, που προφανώς επέδρασε αρνητικά στη διάδοση καλλιεργειών έντασης εργασίας.

Πίνακας 4. Παραγωγή, προϊόν και εισόδημα 1950-1980

ΕΤΟΣ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ		ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ		ΕΙΣΟΔΗΜΑ	
			ΣΥΝΟΛΟ (ΑΕΠ)		ΕΘΝΙΚΟ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ
				ΑΓΡΟΤΙΚΟ		
1951	41.372	80.511	23.475	76.671	24.577	
1960	39.910	129.201	29.863	124.154	29.024	
<i>ΜΕΤΑΒΟΛΗ</i>	<i>-3,5%</i>	<i>60,5%</i>	<i>27,2%</i>	<i>61,9%</i>	<i>18,1%</i>	
1961	42.284	143.772	37.836	139.166	36.893	
1970	53.790	258.000	47.058	246.643	45.355	
<i>ΜΕΤΑΒΟΛΗ</i>	<i>27,2%</i>	<i>79,5%</i>	<i>24,4%</i>	<i>77,2%</i>	<i>22,9%</i>	
1971	56.484	278.551	48.662	267.156	46.887	
1980	86.725	417.510	60.499	394.225	57.648	
<i>ΜΕΤΑΒΟΛΗ</i>	<i>53,5%</i>	<i>49,9%</i>	<i>24,3%</i>	<i>47,6%</i>	<i>23,0%</i>	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων

Όσον αφορά τα κατά κεφαλή μεγέθη, κατά την περίοδο 1951 – 60 υπήρξε αύξηση του αγροτικού προϊόντος και εισοδήματος κατά 8,7% και 0,9% αντίστοιχα, ενώ σε εθνικό επίπεδο το ΑΕΠ και Εισόδημα αυξήθηκαν κατά 47,3% και 48,7%. Στις δεκαετίες του '60 και του '70 το κατά κεφαλή αγροτικό προϊόν αυξήθηκε κατά 42,4% και 29,4% και το αγροτικό εισόδημα κατά 40,8% και 28%, ενώ το κατά κεφαλή ΑΕΠ αυξήθηκε στις ίδιες περιόδους κατά 72,4% και 36,3% και το εισόδημα κατά 70,3% και 34,2%.

4^Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1981 ΈΩΣ ΣΗΜΕΡΑ **Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ** **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ)**

Το γεγονός της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) το 1981, σε έναν ευρύτερο, υπερεθνικό καπιταλιστικό σχηματισμό με προχωρημένες για τα ελληνικά δεδομένα κοινωνικές και οικονομικές δυναμικές, απαιτούσε και επέβαλλε ταχύτερες διαδικασίες προσαρμογής στις νέες συνθήκες. Η προσαρμογή στις νέες συνθήκες, σε ό,τι αφορά την ελληνική γεωργία, σήμαινε σοβαρές ζυμώσεις και ανακατατάξεις στο εσωτερικό της, σε χρόνο μικρότερο απ' όσο θα επέβαλε μια φυσική και ανεξάρτητη πορεία της.

Η πολιτική για την ανάπτυξη της γεωργίας, την ανάπτυξη της υπαίθρου γενικότερα, δεν είναι πλέον εθνική, αλλά κοινοτική, είναι η **Κοινή Αγροτική Πολιτική**, η γνωστή ΚΑΠ. Η ΚΑΠ διαμορφώνεται κάθε φορά από τους υπουργούς γεωργίας των χωρών – μελών και είναι κοινή για όλες τις χώρες, αν και παίρνει υπ' όψη της κάποιες ιδιαιτερότητες που ισχύουν σε ορισμένες από αυτές, όπως π.χ. οι μεσογειακές χώρες.

Η αρχική φιλοσοφία της ΚΑΠ ήταν αφ' ενός να εξασφαλίσει αυτάρκεια σε αγροτικά προϊόντα στην Κοινότητα, αφ' ετέρου να προστατέψει το εισόδημα των γεωργών. Για την εφαρμογή αυτών των στόχων εφάρμοσε μια πολιτική που είχε δύο βασικά σκέλη: την πολιτική που αφορά τις τιμές των αγροτικών προϊόντων (**πολιτική τιμών**), και την πολιτική που αφορά τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (**πολιτική διαρθρώσεων**).

Σε γενικές γραμμές, η **πολιτική τιμών** περιλαμβάνει:

α) **μέτρα που προσανατολίζουν τους παραγωγούς** προς ορισμένες καλλιέργειες ή κλάδους παραγωγής. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν τις επιδοτήσεις, οι οποίες δίνονταν αρχικά στην παραγωγή και αργότερα στην καλλιεργούμενη έκταση. Με αυτά τα μέτρα άλλες καλλιέργειες εξαπλώθηκαν (π.χ. βαμβάκι, σκληρό σιτάρι, ηλιανθος), άλλες μειώθηκαν (π.χ. μαλακό σιτάρι) ή κλάδοι παραγωγής διατηρήθηκαν (π.χ. αιγοπροβατοτροφία).

β) **μέτρα που προστατεύουν το εισόδημα των παραγωγών** όταν οι τιμές των γεωργικών προϊόντων στην αγορά πέφτουν κάτω από κάποιο επίπεδο. Καθιερώθηκαν οι «τιμές απόσυρσης» για ορισμένα προϊόντα, με τις οποίες αυτά «αποσύρονται» από την αγορά, αγοράζονται δηλαδή από την ευρωπαϊκή κοινότητα, όταν οι τιμές τους στο εμπόριο είναι χαμηλές, έτσι ώστε να μη ζημιωθεί ο παραγωγός και να μη μειωθεί το εισόδημά του. Τα αποσυρόμενα προϊόντα είτε αποθηκεύονταν, είτε καταστρέφονταν σε χωματερές εάν δε μπορούσαν να συντηρηθούν (π.χ. φρούτα).

Το δεύτερο σκέλος της ΚΑΠ, η **πολιτική διαρθρώσεων** στόχο είχε τη βελτίωση της διάρθρωσης της γεωργικής εκμετάλλευσης και της παραγωγικής διαδικασίας. Για το σκοπό αυτό επιδοτούσε κάθε επένδυση στη γεωργική εκμετάλλευση, είτε ατομική είτε συλλογική, που θα επέφερε αυτή τη βελτίωση. Ο παραγωγός (ή ομάδα παραγωγών) συντάσσουντας ένα «σχέδιο βελτίωσης» έπαιρνε επιδοτήσεις για τις επενδύσεις του, οι οποίες ήταν αρκετά σημαντικές και κυμαίνονταν μεταξύ 40% έως 55%. Οι επενδύσεις αυτές μπορεί να αφορούσαν μηχανολογικό εξοπλισμό (αγορά τρακτέρ και διάφορων παρελκόμενων κλπ), κτιριακό εξοπλισμό (στάβλοι, αποθήκες κλπ), άρδευση (γεώτρηση, εξοπλισμό κλπ), κοκ.

Τα παραπάνω μέτρα είχαν σημαντικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι το εισόδημα των γεωργών ενισχύθηκε, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν αρκετές ιδιωτικές επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

3.2 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)

3.2 α Ορισμός και στόχοι ΚΑΠ

Η ΚΑΠ καθορίζεται στα άρθρα 32 έως 38 της Συνθήκης ΕΚ. Αποτελείται από ένα σύνολο κανόνων και μηχανισμών που ρυθμίζουν την παραγωγή, το εμπόριο και την επεξεργασία των γεωργικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δίνοντας όλο και μεγαλύτερη προσοχή στην ανάπτυξη της υπαίθρου. Θεωρείται μια από τις πιο σημαντικές και πλέον ολοκληρωμένες πολιτικές της ΕΕ, καθώς απορροφά μεγάλο μέρος των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού (45% περίπου για την περίοδο 2007 – 2013), το οποίο ωστόσο μειώνεται διαχρονικά (70% περίπου στη δεκαετία του '70), επηρεάζει μεγάλο αριθμό ατόμων (πάνω από το 56% του πληθυσμού) και αφορά μεγάλη έκταση της επικράτειας (90%), αλλά και εξαιτίας του βαθμού της κυριαρχίας που έχει εκχωρηθεί από το εθνικό στο ευρωπαϊκό επίπεδο.⁴⁰

Οι στόχοι της ΚΑΠ, όπως καθορίζονται στο άρθρο 33 της συνθήκης ΕΚ, είναι οι εξής:

- i. Να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας, με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου και την εξασφάλιση της ορθολογικής αναπτύξεως της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της άριστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού
  - ii. Να εξασφαλίζει κατ' αυτόν τον τρόπο ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία
  - iii. Να σταθεροποιεί τις αγορές
  - iv. Να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό
  - v. Να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές
- Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων το άρθρο 33 της Συνθήκης ΕΚ προβλέπει τη δημιουργία κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών (ΚΟΑ), η οποία ανάλογα με τα προϊόντα μπορεί να έχει τη μορφή κοινών κανόνων ανταγωνισμού, υποχρεωτικού συντονισμού των διαφόρων εθνικών οργανώσεων αγοράς και ευρωπαϊκής οργάνωσης της αγοράς. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, το ίδιο άρθρο προβλέπει τη σύσταση ενός ή περισσότερων ταμείων προσανατολισμού και εγγυήσεως της γεωργίας.⁴¹

Το 2003, εν όψει της νέας προγραμματικής περιόδου (2007 – 2013), έλαβε χώρα ακόμη μια πιο ουσιαστική μεταρρύθμιση προσανατολίζοντας τη σημερινή ΚΑΠ προς τη ζήτηση, παρέχοντας στους αγρότες την ελευθερία να παράγουν αυτά που χρειάζεται η αγορά και που θα τους αποφέρουν μεγαλύτερα εισοδήματα, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις ανησυχίες των καταναλωτών και των φορολογουμένων. Οι σημαντικότερες μεταβολές αφορούν η εισαγωγή ενός νέου συστήματος ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση, που ομαδοποιεί ένα μεγάλο αριθμό πληρωμών άμεσης εισοδηματικής στήριξης και τις εντάσσει σε ένα συνολικό καθεστώς ενίσχυσης, και η αποσύνδεση (διαχωρισμός) των ενισχύσεων από την έκταση της εκμετάλλευσης, την παραγωγή ή τον αριθμό κεφαλών ζώων. Οι υφιστάμενες άμεσες ενισχύσεις μπορούν να διατηρηθούν μέχρι το 2012, υπό την προϋπόθεση της πολλαπλής συμμόρφωσης των δικαιούχων με ορισμένα κριτήρια⁹¹ και υπό τον κανόνα της διαφοροποίησης (σταδιακής μείωσης των

⁴⁰ Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ, C 321 E της 29/12/2006

⁴¹ www.europa.eu

ενισχύσεων αυτών) υπέρ της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της απλοποίησης της ΚΑΠ, κατέστησε σαφή την πρόθεσή της για ενοποίηση των 21 Κοινών Οργανώσεων Αγοράς σε μια κοινή οργάνωση (*ενιαία ΚΟΑ*), αφού, μετά από σχολαστική διερεύνηση, διαπιστωθεί ότι ο εναρμονισμός της νομοθεσίας και η αντικατάσταση των τομεακών προσεγγίσεων από μια οριζόντια προσέγγιση μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς προβλήματα. Οι στόχοι της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης για την 4η προγραμματική περίοδο αφορούν α) τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της δασοκομίας μέσω της παροχής στήριξης για αναδιάρθρωση, ανάπτυξη και καινοτομία, β) τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου μέσω της παροχής στήριξης για τη διαχείριση της γης και γ) τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας 5. Διατιθέμενα ποσά ΚΑΠ ανά ταμείο. (ποσά σε εκατομ. €)

Οικονομικό έτος	Ποσά που θα διατεθούν στο ΕΓΤΑΑ	Καθαρό ισοζύγιο που θα διατεθεί για δαπάνες του ΕΓΤΕ	ΣΥΝΟΛΟ
2007	1.006	44.753	45.759
2008	1.263	44.954	46.217
2009	1.274	45.405	46.679
2010	1.279	45.867	47.146
2011	1.737	45.880	47.617
2012	1.737	46.356	48.093
2013	1.734	46.840	48.574
ΣΥΝΟΛΟ	10.030	320.055	330.085

Πηγή: ΕΕ

Η μεταρρύθμιση του 2003 αφορούσε και τη χρηματοδότηση της ΚΑΠ, καθώς εισήγαγε ένα ενιαίο νομικό πλαίσιο, αντικαθιστώντας το ΕΓΤΠΕ (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων) με δύο νέα Ταμεία: το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) που χρηματοδοτεί τον 1ο Πυλώνα της ΚΑΠ, δηλαδή την πολιτική τιμών και αγορών και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), που χρηματοδοτεί το 2ο Πυλώνα, δηλαδή την πολιτική αγροτικής ανάπτυξης.

Αναλυτικότερα, το ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί, με επιμερισμένη διαχείριση μεταξύ των κρατών μελών και της Κοινότητας, τις ακόλουθες δαπάνες:

1. επιστροφές κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων προς τρίτες χώρες·
2. παρεμβάσεις για τη ρύθμιση των αγορών γεωργικών προϊόντων·
3. άμεσες ενισχύσεις που χορηγούνται στους γεωργούς στο πλαίσιο της ΚΑΠ
4. ορισμένες δράσεις ενημέρωσης και προώθησης για τα γεωργικά προϊόντα στην

εσωτερική αγορά της Κοινότητας και στις τρίτες χώρες, οι οποίες υλοποιούνται από τα κράτη μέλη εκτός από εκείνες που γίνονται μέσω των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης.

Παράλληλα, χρηματοδοτεί κεντρικά τις ακόλουθες δαπάνες:

1. χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας σε μεμονωμένες κτηνιατρικές δράσεις, σε δράσεις ελέγχου στον κτηνιατρικό τομέα και στον τομέα των τροφίμων και ζωοτροφών, σε προγράμματα εξάλειψης και παρακολούθησης των ζωνοδόσων, καθώς και σε φυτοϋγειονομικά μέτρα·
2. προώθηση γεωργικών προϊόντων απευθείας από την Επιτροπή ή μέσω διεθνών οργανισμών
3. μέτρα που θεσπίζονται σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία, με σκοπό να εξασφαλίσουν τη διατήρηση, τον χαρακτηρισμό, τη συλλογή και τη χρησιμοποίηση των γενετικών πόρων στη γεωργία·
4. εγκατάσταση και συντήρηση των γεωργικών συστημάτων λογιστικών πληροφοριών·
5. συστήματα γεωργικών ερευνών·
6. δαπάνες σχετικές με τις αγορές του αλιευτικού τομέα.

3.2 β Η ΚΑΠ στην Ελλάδα

Στην ελληνική γεωργία υπάρχουν ακόμη και σήμερα σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες, όπως μικρό μέγεθος εκτάσεων, διαμόρφωση εδάφους κ.ά. οι οποίες δυσχεραίνουν την αγροτική παραγωγή. Το υψηλό κόστος παραγωγής σε σχέση με το μέσο όρο άλλων χωρών- μελών της ΕΕ επιδρά δυσμενώς στην ανταγωνιστική θέση της ελληνικής γεωργίας.

Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013⁴²

Η νέα περίοδος προγραμματισμού (2007-2013) παρέχει μια σημαντική ευκαιρία στην ανάπτυξη, στην απασχόληση και στην αειφορία του αγροτικού τομέα μέσω της στήριξης που προσφέρει το νέο Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) 2007-2013 καθορίζει τις προτεραιότητες της Ελλάδας όσον αφορά την αγροτική πολιτική για την περίοδο 2007-2013. Η υλοποίηση του προγράμματος βασίζεται στο άρθρο 11 του Κανονισμού ΕΚ 1698/2005 σχετικά με τη στήριξη της ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, όπου καθορίζεται ότι η εθνική στρατηγική θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013.

Η στήριξη που παρέχεται μέσω του ΕΓΤΑΑ αποτελεί βασικό εργαλείο για την αναδιοργάνωση του γεωργικού τομέα, καθώς επίσης και για την ενθάρρυνση της διαφοροποίησης και της καινοτομίας στις αγροτικές περιοχές.

Οι στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

1. Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα.
2. Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων.
3. Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας.
4. Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER.

⁴² <http://www.agrotikianaptixi.gr/>

Η Ελλάδα δεν παραμένει αμέτοχη σε ό,τι αφορά αγροτικά θέματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπερασπίζεται τα συμφέροντά της και αντιδρά σε προτάσεις μη συμφέρουσες για την ελληνική γεωργία. Μια τέτοια πρόταση ήταν του κυρίου Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο, προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου προβλέπεται μείωση κατά 1% το χρόνο, από το 2009 έως το 2013, των κοινοτικών κονδυλίων που προορίζονται για τις επιδοτήσεις των Ευρωπαϊκών αγορών, τη μεταφορά μέρος των πόρων που θα περικοπούν στον δεύτερο πυλώνα της ΚΑΠ και αλλαγές στο χρηματοδοτικό πλαίσιο της κοινοτικής γεωργίας από το 2009. Κάτι τέτοιο όμως αφαιρεί πολύτιμους πόρους και χρόνο από την προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στο νέο ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον, οδηγώντας τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας μας σε μαρασμό. Καμία περικοπή δε γίνεται αποδεκτή από τα χρήματα που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διατεθούν στην Ελλάδα και στους Έλληνες γεωργούς.

3.2 γ Το μέλλον της ΚΑΠ

Η γεωργία είναι στο επίκεντρο της κοινωνίας και της οικονομίας. Εξασφαλίζει τη διατροφική ασφάλεια και επάρκεια του πλανήτη, παρέχει ανανεώσιμες πρώτες ύλες, προστατεύει το περιβάλλον, δημιουργεί θέσεις εργασίας και διατηρεί ζωντανό και υγιή τον κοινωνικό και οικονομικό ιστό στην περιφέρεια («πολυλειτουργική γεωργία»). Είναι μια στρατηγική δραστηριότητα που αποτελεί μέρος της νέας αναπτυξιακής στρατηγικής της Ευρώπης.

Η συζήτηση για το μέλλον της ΚΑΠ, μετά το 2013, είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις μελλοντικές δημοσιονομικές προοπτικές (2014-2020) της Ε.Ε. Από πλευράς δαπανών του προϋπολογισμού, η τάση είναι σαφής:

- μείωση των πόρων για την Γεωργία,
- σταθεροποίηση των δαπανών της Συνοχής με προσανατολισμό υπέρ των φτωχότερων νέων μελών, και
- αύξηση των πόρων για την Έρευνα, την Ανάπτυξη και την Καινοτομία.

Μεγάλο μέρος της συζήτησης στρέφεται γύρω από τις αλληλοεπιδράσεις αφενός της γεωργίας και αφετέρου της οικονομικής κρίσης και της κλιματικής αλλαγής, με σκοπό την προσαρμογή των πολιτικών στα νέα δεδομένα.

Η αναμόρφωση της ΚΑΠ ήταν πάντα ένα εξαιρετικά δύσκολο έργο και αυτή τη φορά θα είναι ακόμα δυσκολότερο, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διευρυνθεί με την προσχώρηση νέων κρατών μελών, κάνοντας την διαπραγμάτευση ακόμα πιο περίπλοκη. Η πίεση που ασκεί η οικονομική κρίση στα δημόσια οικονομικά θα οδηγήσει τα κράτη μέλη σε πιο σκληρή στάση αναφορικά με το τι κερδίζουν και τι χάνουν.

Η συζήτηση για την ΚΑΠ συνδέεται άμεσα και με τη νέα στρατηγική για την απασχόληση και την ανάπτυξη «Ευρώπη 2020», που προσαρμόζει τους στόχους της Συνθήκης της Λισσαβόνας στα νέα δεδομένα και βασίζεται στην ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τον Επίτροπο Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης κ. D. Ciolos, *«..Η κοινή αγροτική πολιτική αφορά το σύνολο της κοινωνίας, όχι μόνο τους αγρότες. Η ευρωπαϊκή γεωργία συνδέεται άμεσα με θέματα όπως η ασφάλεια των τροφίμων, αλλά και η προστασία του φυσικού τοπίου, η απασχόληση, το περιβάλλον, η κλιματική αλλαγή...»*. Σε αυτό το πνεύμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε όλους τους ενδιαφερομένους πολίτες και φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης - είτε συνδέονται άμεσα με τον τομέα της γεωργίας είτε όχι - σε δημόσια συζήτηση για το μέλλον της κοινής αγροτικής πολιτικής, τις αρχές και τους στόχους της.

Στη δημόσια διαβούλευση τα θέματα στα οποία επικεντρώθηκε το ενδιαφέρον ήταν η διατροφική ασφάλεια και επάρκεια, το περιβάλλον και η κλιματική αλλαγή, η απασχόληση, η αστάθεια των αγορών και των τιμών αλλά και η σημασία της γεωργίας για τις περιφέρειες της Ευρώπης. Στη διάσκεψη που επισφράγισε τις εργασίες της δημόσιας διαβούλευσης για τη νέα ΚΑΠ, ο Επίτροπος Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης έδωσε τις γενικές κατευθύνσεις της μεταρρύθμισης δηλώνοντας ότι:

«Η νέα ΚΑΠ πρέπει να βρει την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στις διαφορετικές προτεραιότητες. Η δημόσια στήριξη είναι αυτή που θα μας επιτρέψει να συμφιλώσουμε τις οικονομικές, τις περιβαλλοντικές, τις κοινωνικές και τις εδαφικές προτεραιότητες. Η νέα ΚΑΠ θα πρέπει να:

-ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την βιώσιμη γεωργία

-να εξασφαλίζει την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των αγροτών

-να προτρέπει τους αγρότες στην υιοθέτηση καλών γεωργικών πρακτικών

-να διασφαλίζει τη γεωργία και την απασχόληση στην περιφέρεια ιδιαίτερα στις μειονεκτικές περιοχές

Η δημόσια στήριξη πρέπει να κατανέμεται πιο σωστά και πρέπει να είναι εμφανείς στους φορολογούμενους οι λόγοι για τους οποίους παρέχεται. Το ιστορικό μοντέλο με τις στρεβλώσεις που δημιουργεί θα καταργηθεί. Όμως, ισότητα στο ύψος των ενισχύσεων και δικαιοσύνη δεν είναι ταυτόσημα. Πρέπει να υπάρχουν κριτήρια αντικειμενικά και ρεαλιστικά. Ο τύπος της γεωργίας, οι κλιματικές / περιβαλλοντικές συνθήκες και τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα θα παίζουν ρόλο στο ύψος των ενισχύσεων.

Η δομή της ΚΑΠ με τους δύο πυλώνες θα διατηρηθεί. Ο πρώτος πυλώνας αφορά όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι η ετήσια ενίσχυση που δίνεται σε όλους τους αγρότες ώστε να αντιμετωπιστούν οι μεγάλες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η ευρωπαϊκή γεωργία.»

Με βάση τις μέχρι τώρα αναλύσεις σε εθνικό αλλά και σε επίπεδο ΕΕ, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής γεωργίας αλλά και την εμπειρία που της μέχρι τώρα εφαρμογής της ΚΑΠ, πρέπει να διαμορφωθούν εξειδικευμένες προτάσεις για την κατανομή των ενισχύσεων ώστε να συμβάλλουν αποτελεσματικότερα σε αναπτυξιακούς –πέρα από τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς- στόχους.

Πρέπει να υπάρχει ευελιξία ως προς την εφαρμογή του νέου μοντέλου σε εθνικό επίπεδο. Μέσα στο πλαίσιο του συνολικού δημοσιονομικού φακέλου το κάθε κράτος μέλος πρέπει να έχει την δυνατότητα να προσαρμόζει το νέο μοντέλο στους παραγωγικούς του στόχους, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι διαφοροποιήσεις στην γεωργία, σε εθνικό επίπεδο.

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η εφαρμογή μιας ενιαίας ενίσχυσης για όλη τη χώρα (να θεωρηθεί δηλαδή ολόκληρη η Ελλάδα σαν μια περιφέρεια) δεν φαίνεται εφικτή και σκόπιμη, λόγω της μεγάλης ανομοιομορφίας που υπάρχει ως προς την διάρθρωση του αγροτικού τομέα, την σύνθεση των παραγωγικών μας κλάδων αλλά και την παραγωγικότητα και αποδοτικότητα μεταξύ των διάφορων περιοχών.

Πολλές περιοχές στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, από αναπτυξιακά και δημογραφικά προβλήματα ενώ ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού τους ανήκει στον αγροτικό τομέα. Για να μπορέσουν λοιπόν να ληφθούν υπόψη αυτές οι ιδιαιτερότητες πρέπει να γίνει ένας προσεκτικά μελετημένος διαχωρισμός της χώρας σε περιφέρειες. Ο διαχωρισμός μπορεί να είναι γεωγραφικός, με βάση της 13 περιφέρειες και τις εκάστοτε ιδιαιτερότητες. Μπορεί

ακόμη να χρησιμοποιηθεί σαν κριτήριο του διαχωρισμού το είδος της αγροτικής παραγωγής και οι χρήσεις της αγροτικής γης και των βοσκοτόπων.⁴³

Ιδιαίτερα σημαντική, είναι η αξιοποίηση και η προώθηση των δυνατοτήτων των **ανανεώσιμων πηγών ενέργειας** μέσω των μέτρων του 2^{ου} πυλώνα. Εκτός από την αιολική και την ηλιακή ενέργεια, σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, αποτελεί ο τομέας της παραγωγής ενέργειας μέσω της βιομάζας που προέρχεται από τα εναπομείναντα ανεκμετάλλευτα υπολείμματα των καλλιεργειών, του βιοαερίου και των οργανικών αποβλήτων. Πολλά υποσχόμενη, ιδιαίτερα για την χώρα μας είναι, είναι η διατήρηση και αξιοποίηση οριακών εδαφών και εδαφών σε αγρανάπαυση με ενεργειακές καλλιέργειες (π.χ. αγριοαγγινάρα).

Αποτελεί πρόκληση για την περιφερειακή ανάπτυξη η **δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος άσκησης της γεωργίας**, με επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες, ικανού να υποστηρίξει την προσαρμογή στις νέες απαιτήσεις. Ενός περιβάλλοντος που συνδυάζει τη γνώση, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, την πρόσβαση στην πληροφορία, αλλά και την πρόσβαση στην αγορά. Να συνδεθεί η ύπαιθρος με δίκτυα. Να μειωθεί η απομόνωσή της, να δημιουργηθούν νέες αναπτυξιακές ευκαιρίες, να διευκολυνθεί μια περισσότερο αποδοτική εγκατάσταση των επενδύσεων. Να ενισχυθεί η επιχειρηματικότητα κυρίως των νέων.

Στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2007-2013, οι πόροι του προϋπολογισμού για την προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος είναι περιορισμένοι. Ως αποτέλεσμα, ο 2ος πυλώνας δεν διαθέτει το απαραίτητο εύρος στήριξης των εκμεταλλεύσεων ώστε να αλλάξουν τις πρακτικές ή να ευνοηθεί ο φιλοπεριβαλλοντικός προσανατολισμός των συστημάτων παραγωγής. Τα υπάρχοντα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα, θεωρούνται από πολλούς, ως δαπανηρά στην εφαρμογή τους, χαμηλής αποτελεσματικότητας και κατακρίνονται για τον ελλιπή έλεγχο των δαπανών και την διοικητική πολυπλοκότητα του μηχανισμού τους.

Καθίσταται λοιπόν, απαραίτητη η **ενίσχυση των φιλοπεριβαλλοντικών μέτρων**, με σκοπό να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά τους και η θετική τους επίδραση στο περιβάλλον. Είναι επίσης σημαντικό στα επενδυτικά σχέδια για τη βελτίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων να είναι επιλέξιμες οι επενδύσεις για την παραγωγή δημόσιων αγαθών, που σε πολλές περιπτώσεις απαιτεί την δημιουργία υποδομών σε ατομικό ή και συλλογικό επίπεδο.

Τα **κίνητρα των επενδύσεων στην εκμετάλλευση** πρέπει να στοχεύουν στην ενίσχυση των οικογενειακής μορφής εκμεταλλεύσεων ώστε να διαμορφώσουν ένα ικανοποιητικό εισόδημα προερχόμενο από την γεωργική δραστηριότητα, με τη μικρότερη δυνατή εξάρτηση από τις άμεσες επιδοτήσεις. Συνεπώς ο πληθυσμός «στόχος» του μέτρου θα πρέπει να είναι κυρίως οι εν δυνάμει βιώσιμες εκμεταλλεύσεις, οι οποίες στην λήξη του επενδυτικού τους προγράμματος θα πρέπει να γίνουν οικονομικά βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Οι επενδύσεις θα πρέπει να κυρίως να αφορούν στην παραγωγή προϊόντων που έχουν ικανοποιητική ζήτηση στην αγορά, την αναδιάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε νέα καινοτόμα παραγωγικά συστήματα προσαρμοσμένα στις σύγχρονες προκλήσεις και την ζήτηση. Κατά προτεραιότητα θα πρέπει να εντάσσονται σχέδια των γεωργών που συμμετέχουν σε συλλογικές προσπάθειες εμπορίας των παραγόμενων προϊόντων, ή διαθέτουν μακροχρόνια συμβόλαια αγοράς των προϊόντων τους ή σχετίζονται με επενδύσεις που αφορούν την πράσινη ανάπτυξη.:

Ειδικότερα σε ότι αφορά στους **νέους γεωργούς**, θεωρείται πιο ουσιαστική η κατά προτεραιότητα και με ευνοϊκότερους όρους χρηματοδότηση των επενδυτικών τους

⁴³ Ομάδα εργασίας ΚΑΠ 2013, Συμπεράσματα και εξελίξεις

σχεδίων. Μια ειδική κατηγορία «νέων γεωργών», δηλαδή εργαζομένων στις αστικές περιοχές που χάνουν την εργασίας τους λόγω της οικονομικής κρίσης, επίσης πρέπει να έχουν την δυνατότητα να εντάσσονται στο μέτρο, έστω με χαμηλού μεγέθους προϋπολογισμό. Θα πρέπει επίσης να διερευνηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις του ιστορικού μοντέλου των άμεσων ενισχύσεων στην εγκατάσταση νέων αγροτών.

Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των πόρων, πρέπει να αξιοποιηθεί η συνέργια και η **συμπληρωματικότητα μεταξύ των διαφορετικών αξόνων του 2ου πυλώνα**, επικεντρώνοντας στις μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις, στα ομαδικά σχήματα των παραγωγών και στις δικτυώσεις. Απαιτείται κατάλληλη προσαρμογή των επενδύσεων προς ένα τέτοιο σύνθετο στόχο. Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί σε σχέδια και δράσεις που ενσωματώνουν πολλαπλούς στόχους της αγροτικής πολιτικής. Τέλος πρέπει να απλοποιηθούν και να γίνουν πιο αποτελεσματικές και σαφείς οι διαδικασίες για την υποβολή, την αξιολόγηση, την έγκριση, την υλοποίηση, την παραλαβή και την έγκαιρη χρηματοδότηση των επενδύσεων.

Οι βασικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η μελλοντική ΚΑΠ είναι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και της διαχρονικής υποβάθμισης του περιβάλλοντος, η οικονομική κρίση που συνεπάγεται μείωση της κατανάλωσης, η αύξηση της ανεργίας, ο περιορισμός της πρόσβασης σε πιστώσεις και η αυξανόμενη αστάθεια των τιμών και η παγκόσμια οικονομική κρίση.

3.3 Πρωτογενής τομέας παραγωγής

Ο πρωτογενής τομέας παραγωγής αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ο πρωτογενής τομέας βρίσκεται στο μέσον μιας διαρκούς αναθεώρησης του θεσμικού του πλαισίου στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, αλλά και ενώπιον μεταβαλλόμενων πραγματικών συνθηκών (τεχνολογικές εξελίξεις, νέες χώρες που εισέρχονται στο διεθνή ανταγωνισμό).

Παλαιότερα, η πρωτογενής παραγωγή (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, αλιεία) αποτελούσε για τον κάθε τόπο (χωριό, κοινότητα, πόλη) την ίδια τη ζωή του, εξασφάλιζε δηλαδή την επιβίωση αυτού του τόπου και αναπτυσσόταν αρμονικά με το περιβάλλον. Τότε, στο κάθε χωριό οι περισσότεροι ή σχεδόν όλοι οι κάτοικοι ήταν αγρότες, δηλαδή γεωργοί ή κτηνοτρόφοι. Οι νέοι ήταν στο χωράφι και στη στάνη και οι γερνότεροι ήταν στο μαγαζί του χωριού. Στη συνέχεια, μετά κυρίως το 1950 και μέχρι σήμερα, η προσπάθεια για ανάπτυξη που δόθηκε από την πολιτεία με βάση την εκβιομηχάνιση της χώρας, επικεντρώθηκε κατά κύριο λόγο στον πεδινό και στον αστικό χώρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ορεινές και ημιορεινές περιοχές της χώρας, να εμφανίζουν έντονη οικονομική υποβάθμιση, εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση. Έτσι, σήμερα, σε πολλές κοινότητες κυριαρχεί η εγκατάλειψη και η ερήμωση.

Η Ελλάδα αποτελεί μια αγροτική και σε μεγάλο βαθμό ορεινή χώρα (από τα 39 εκατ. στρμ. γεωργικής γης το 55% είναι πεδινή έκταση, το 25% ημιορεινή και το 20% ορεινή). Ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να απορροφά ένα σημαντικό ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Το μεγαλύτερο ποσοστό (75%) των απασχολούμενων είναι άνδρες και το υπόλοιπο γυναίκες. Με βάση την απογραφή του 1991 οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα ανέρχονταν στο 21,6% του συνόλου των εργαζομένων. Το ποσοστό αυτό μειώνεται κατά 2% ετησίως λόγω της γήρανσης του αγροτικού δυναμικού. Στη μείωση αυτή συμβάλλει και η φυσική έξοδος, που δεν εξισορροπείται από μια αντίστοιχη είσοδο νέων στο αγροτικό επάγγελμα, και η οποία επιπλέον εντάθηκε από την εφαρμογή του μέτρου της πρόωρης συνταξιοδότησης. Άλλο χαρακτηριστικό της απασχόλησης των αγροτών, γεωργών ή κτηνοτρόφων, στη χώρα μας είναι ότι αυτή τείνει να μετατραπεί σε μερική απασχόληση για τους άνδρες, αφού πολλοί πραγματοποιούν ημερομίσθια και σε άλλους τομείς της οικονομίας (οικοδομές, βιομηχανία, βιοτεχνία, τουρισμός, δημόσια έργα) και σε πλήρη απασχόληση για τις γυναίκες. Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται το αντίστροφο φαινόμενο.⁴⁴

3.3 α Στατιστικά πρωτογενούς τομέα παραγωγής

Ο αγροτικός τομέας είναι ο τομέας όπου παραδοσιακά η Ελλάδα συγκέντρωνε σημαντικά πλεονεκτήματα, καθώς η αγροτική οικονομία είχε – και ως ένα βαθμό ακόμα διατηρεί – σημαντική θέση στη διαμόρφωση του εθνικού προϊόντος, σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (4% του ΑΕΠ το 2009, έναντι 1,6% του ΑΕΠ στην ΕΕ-27). Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα έχει συγκριτικά υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση (11,3%) σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (4,7%), παρά τη φθίνουσα πορεία της αγροτικής παραγωγής την τελευταία 15ετία ως αποτέλεσμα της σταδιακής μεταστροφής μιας συνεχώς

⁴⁴ Αραβιώτης, 1997

αναπτυσσόμενης οικονομίας στους κλάδους της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Μάλιστα σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, παρατηρείται ήδη μικρή αύξηση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, ως αποτέλεσμα της τρέχουσας αδυναμίας σημαντικών τομέων της οικονομίας να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και να απορροφήσουν το εργατικό δυναμικό. Επιπλέον, οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αποτελούν το 28% των συνολικών εξαγωγών της χώρας, γεγονός που δείχνει τον βαρύνοντα ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ο πρωτογενής τομέας στην ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Η συνολική στροφή άλλωστε της ελληνικής οικονομίας προς την εξωστρέφεια είναι βασικό απαιτούμενο, καθώς οι εξαγωγές μπορούν να αποτελέσουν τον αναπτυξιακό μοχλό της οικονομίας τα επόμενα χρόνια. Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε προσπάθεια αναζωογόνησης του αγροτικού τομέα θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη στο σύνολο της οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά όμως, ο εγχώριος πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει μεγάλα και χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα που έχουν οδηγήσει – μεταξύ άλλων – στη συρρίκνωση του πραγματικού αγροτικού εισοδήματος τα τελευταία χρόνια (κατά 17% από το 2000 έως το 2009). Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 11% την περίοδο 1999- 2009, αποτυπώνοντας την εντεινόμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας του τομέα, ενώ η συμβολή του στο συνολικό εμπορικό έλλειμμα διατηρείται σταθερή (στο 7% κατά μέσο όρο την περίοδο 1999- 2009). Οι βασικοί παράγοντες που συνετέλεσαν στην επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα είναι η αύξηση του μοναδιαίου εργατικού κόστους (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής 7,5%, η 3η μεγαλύτερη αύξηση στην Ευρώπη) και η χαμηλή παραγωγικότητα του μηχανολογικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται στη γεωργική παραγωγή.

Πίνακας 6. Ποσοστιαία διάρθρωση απασχόλησης στους τρεις βασικούς τομείς δραστηριότητας

	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ
2011	11,4%	18,6%	70%	100%
2010	11,7%	19,1%	69,2%	100%
2009	11,9%	21,2	66,9%	100%
2008	11,4%	22%	66,7%	100%
2007	11,4%	22,6%	66,0%	100%
2006	12%	22,1%	65,9%	100%
2005	12,4%	22,4%	65,2%	100%
2004	12,6%	22,4%	65%	100%
2003	15,4%	22,6%	62%	100%
2002	15,6%	22,8%	61,6%	100%
2001	16,1%	23%	60,9%	100%

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 1, το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, κατά την περίοδο 2001-2011 ακολουθεί φθίνουσα πορεία.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία παρατηρούμε ότι την περίοδο 2001-2011 η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα ως προς τη συνολική απασχόληση μειώθηκε κατά 4,7%. Την περίοδο 2003-2004 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη μείωση όπου άγγιξε το 2,8% ενώ το 2009 παρατηρήθηκε αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κατά 0,5%.

3.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΤΕ BANK ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, από την ίδρυσή της, υπήρξε ο αποκλειστικός φορέας αγροτικής πίστης στην Ελλάδα και είχε ως βασικό στόχο την παροχή των απαραίτητων πιστωτικών υπηρεσιών για την ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα. Από το 1930 ασκεί την αγροτική πίστη, χορηγώντας βραχυπρόθεσμα και μεσομακροπρόθεσμα δάνεια, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών για κεφάλαια κίνησης και των επενδυτικών αναγκών των αγροτών.

Μέχρι το 1991 η δανειοδότηση του αγροτικού τομέα γινόταν αποκλειστικά από την ΑΤΕ μέσα σε αυστηρό πλαίσιο το οποίο ρύθμιζε η Πολιτεία και η Τράπεζα της Ελλάδος. Τα σημαντικότερα σημεία της κρατικής παρέμβασης στη δανειοδότηση του αγροτικού τομέα ήταν α) η απαγόρευση δανειοδότησης άλλων τομέων της οικονομίας από την ΑΤΕ, πλην του αγροτικού, β) η εξάρτηση της ΑΤΕ από τα κεφάλαια της Τράπεζας της Ελλάδος μέχρι το 1975, γ) η επιδότηση του επιτοκίου καταθέσεων από το Δημόσιο μέχρι τις 1/7/1988, δ) ο καθορισμός του ύψους και της κατανομής του χρηματοδοτικού προγράμματος της ΑΤΕ από την Τράπεζα της Ελλάδος μέχρι το 1983 και ε) η υπαγόρευση των βασικών αρχών της πιστωτικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα (ρυθμίσεις χρεών, ύψος επιτοκίων) από την Πολιτεία και την Τράπεζα της Ελλάδος. Το πλαίσιο αυτό έδινε την ευχέρεια δανειοδότησης του αγροτικού τομέα με ευνοϊκούς όρους και κριτήρια. Οι ευνοϊκοί όροι αφορούσαν μειωμένα επιτόκια χορήγησης σε σχέση με τους άλλους τομείς, χαμηλότοκα δάνεια, μειωμένες εμπράγματα διασφαλίσεις, μεγάλη διάρκεια επενδυτικών δανείων και μειωμένες απαιτήσεις για ίδια συμμετοχή στο κόστος εκτέλεσης επενδύσεων. Τα ευνοϊκά κριτήρια αφορούσαν τη χορήγηση δανείων λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τραπεζικά, αλλά και γενικότερα αναπτυξιακά ή ακόμη και κοινωνικά κριτήρια και την ελαστική αντιμετώπιση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που αντιμετώπιζαν προβλήματα λόγω δυσμενών εξωτερικών επιδράσεων.

Ο μηχανισμός της αγροτικής πίστης χρησιμοποιήθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '60 και μετά και για την άσκηση δημαγωγικής – κοινωνικής πολιτικής. Η διαγραφή των αγροτικών χρεών στη διάρκεια της δικτατορίας και η αναγγελία έκτοτε ενός μεγάλου αριθμού ρυθμίσεων των αγροτικών δανείων, οδήγησαν σε διαταραχή της συναλλακτικής τάξης και στη συστηματική αποφυγή εξυπηρέτησης των αγροτικών δανείων από ένα μεγάλο αριθμό δανειοληπτών που περίμεναν την εξαγγελία νέων ρυθμίσεων από την Πολιτεία. Στη διασάλευση της συναλλακτικής τάξης συνετέλεσαν επίσης η ραγδαία αύξηση των επιτοκίων και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε κυρίως η κτηνοτροφία στη δεκαετία του '80. Η συστηματική αποφυγή αποπληρωμής των δανείων από τους οφειλότες και η συσσώρευση υποχρεώσεων του Δημοσίου, που προέρχονταν είτε άμεσα από συμβάσεις μεταξύ Δημοσίου και ΑΤΕ είτε έμμεσα από την άσκηση παρεμβατικού έργου από τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις κατ' εντολή και για λογαριασμό του κράτους, αύξανε το κόστος και τις επισφάλειες και δέσμευε το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΑΤΕ. Με τη σειρά της η Τράπεζα για να καλύψει τις ζημιές έπρεπε να αυξήσει τα επιτόκια, ώστε να

σχηματίζει επαρκές αποθεματικό και να διατηρήσει την κεφαλαιακή της επάρκεια, ενώ ταυτόχρονα λόγω του συναλλακτικού κινδύνου περιορίζει τη μακροπρόθεσμη δανειοδότηση, με αποτέλεσμα την αναβολή του εκσυγχρονισμού του Αγροτικού Τομέα και την υπερχρέωση. Η αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων στον Αγροτικό Τομέα στις δεκαετίες του '80 και του '90, που σταδιακά προσέγγισαν τα επιτόκια των άλλων τομέων της οικονομίας, οφείλεται γενικά στη χαλαρή δημοσιονομική πολιτική και στην αύξηση του πληθωρισμού, αλλά και ειδικότερα στην κατάργηση της κρατικής επιδότησης των καταθέσεων της ΑΤΕ και στη διόγκωση των επισφαλών απαιτήσεών της. Ωστόσο, το 1994 ρυθμίστηκαν οι οφειλές προς την ΑΤΕ του Δημοσίου και των Συνεταιριστικών Οργανώσεων που οφειλόταν σε απρόβλεπτα αίτια και μέχρι το 1999 αποκαταστάθηκε η κεφαλαιακή της επάρκεια και η αξιοπιστία της στις αγορές και εξυγιάνθηκε το χαρτοφυλάκιό της. Παράλληλα, από τα τέλη της δεκαετίας του '90 και μετά υπήρξε γενικότερη αποκλιμάκωση των επιτοκίων, προφανώς λόγω της απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος στο πλαίσιο της ΕΕ, αλλά και λόγω της αναγκαίας σύγκλισης εν όψει της ένταξης στην ΟΝΕ. Έτσι το μέσο επιτόκιο βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων σε επιχειρήσεις από 23,1% το 1995 μειώθηκε σε 10,1% το 2000, ενώ των μακροπρόθεσμων χορηγήσεων από 22,1% σε 9,8%.

Η ΑΤΕ σήμερα, σχεδιάζει το χρηματοδοτικό της πρόγραμμα για την ικανοποίηση επτά βασικών τμημάτων της αγοράς:

- 1) Φυσικά πρόσωπα – αγρότες
- 2) Συνεταιρισμένους παραγωγούς & Ομάδες Παραγωγών
- 3) Συνεταιριστικές Οργανώσεις & Εταιρίες τους
- 4) Φυσικά πρόσωπα – Ιδιώτες μη Αγρότες
- 5) Νομικά Πρόσωπα – Εταιρίες & Ελεύθερους Επαγγελματίες
- 6) Δημόσιες Επιχειρήσεις & Οργανισμούς και
- 7) Φορείς – Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου (κοινωνικού και άλλου ενδιαφέροντος).

Το χρηματοδοτικό της πρόγραμμα περιλαμβάνει πέντε κατηγορίες σκοπών:

- 1) Πιστοδοτήσεις προς τον Αγροτικό Τομέα
- 2) Πιστοδοτήσεις προς τους Λοιπούς Τομείς της οικονομίας (μεταποίηση, εμπόριο, υπηρεσίες κτλ)
- 3) Στεγαστική και καταναλωτική πίστη
- 4) Χρηματοδότηση Δημοσίου & Δημόσιων Οργανισμών (ΟΠΕΚΕΠΕ, πρώην ΔΙΔΑΓΕΠ, ΕΛΓΑ κτλ), καθώς και των επιχειρήσεών τους
- 5) Κοινοπρακτικά και ομολογιακά δάνεια.

Για τις ανάγκες της παρούσης και για λόγους ομοιομορφίας των στοιχείων, οι τομείς δανειοδότησης διακρίνονται σε Αγροτικό, Εξωαγροτικό και Δημόσιο. Στον πίνακα που ακολουθεί, αποτυπώνεται η εξέλιξη των χορηγήσεων της ΑΤΕ από το 1985 μέχρι και το 2011, κατά τομέα δανειοδότησης, σύμφωνα με τις Εκθέσεις Εργασιών της Τράπεζας.

Πίνακας 7. Κατανομή Χορηγήσεων ΑΤΕ κατά Τομέα (1985-2011)

ΕΤΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΕΞΩΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
1985	100%	0,0%	0,0%
1986	97,6%	0,0%	2,4%
1987	93,1%	0,0%	6,9%
1988	65,5%	0,0%	34,5%
1989	61,4%	0,0%	38,6%

1990	55,5%	0,0%	44,5%
1991	51,3%	0,0%	48,7%
1992	44,5%	4,4%	51,1%
1993	34,9%	5,7%	59,4%
1994	32,4%	5,3%	62,3%
1995	35,3%	6,7%	58,1%
1996	34,6%	7,4%	58,0%
1997	33,1%	9,7%	57,2%
1998	30,8%	11,9%	57,3%
1999	28,7%	12,8%	58,5%
2000	30,7%	18,3%	51,1%
2001	27,5%	31,3%	41,2%
2002	10%	39,8%	50,2%
2003	11,8%	36,0%	52,2%
2004	14,9%	50,8%	34,3%
2005	9,6%	42,4%	47,9%
2006	8,8%	48,4%	42,9%
2007	8,6%	48,9%	42,0%
2008	8,0%	43,4%	48,6%
2009	7,8%	45,5%	46,7%
2010	7,8%	46,9%	45,3%
2011	7,4%	51,9%	40,7%

Πηγή: Ετήσιοι Απολογισμοί και Ετήσιες Εκθέσεις Εργασιών ΑΤΕ (1930 – 2011)

Ο Πίνακας 7 δείχνει τη μεταβολή των χορηγήσεων της ΑΤΕ κατά Τομέα ως ποσοστό των συνολικών χορηγήσεων από το 1985 ως το 2011. Είναι εμφανές ότι η πιστοδότηση του Αγροτικού Τομέα σταδιακά περιορίζεται, ενώ διευρύνεται εκείνη του Δημόσιου και του Εξωαγροτικού, ιδιαίτερα από το 2001 και μετά. Αναλυτικότερα, από το 1988 οι χορηγήσεις προς το Δημόσιο Τομέα ξεπερνούν το 30% του συνόλου των χορηγήσεων της ΑΤΕ, το 1994 φτάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό (62,3%), καταλήγοντας το 2011 στο 40,7%. Ο Εξωαγροτικός Τομέας από το 1992 (4,4%) εμφανίζει συνεχώς ανοδικά ποσοστά και το 2011 φτάνει να απορροφά σχεδόν τις μισές χορηγήσεις της ΑΤΕ (51,9%). Αντίθετα, οι χορηγήσεις προς τον Αγροτικό Τομέα άρχισαν να φθίνουν, αρχικά από το 1988 (65,5%) και ακόμη περισσότερο από το 1992 και μετά οπότε και έπεσαν κάτω από το 50%, ενώ το 2011 αποτελούσαν το 7,4% των συνολικών χορηγήσεων.

Η μεταβολή του συνόλου των χορηγήσεων προς τον Αγροτικό Τομέα βρίσκεται σε αντιστοιχία με την εξέλιξη του αγροτικού προϊόντος και του αγροτικού εισοδήματος μέχρι το 1988. Μάλιστα κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60, η αύξηση των χορηγήσεων ήταν υπερδιπλάσια από εκείνη του προϊόντος και του εισοδήματος, γεγονός που αντανακλά από τη μια πλευρά την ανάγκη χρηματοδότησης της ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας και από την άλλη την καταστροφή που είχε υποστεί το παραγωγικό δυναμικό της χώρας. Από τη δεκαετία του '70 και μέχρι το 1988 το αγροτικό προϊόν και το αγροτικό εισόδημα αυξήθηκαν με μεγαλύτερο ρυθμό από τις χορηγήσεις της ΑΤΕ, οι οποίες προφανώς επηρεάστηκαν αρνητικά από την αύξηση των επιτοκίων στη δεκαετία του '80. Από το 1989 οι πορείες των μεγεθών αποκλίνουν, καθώς από τη μια πλευρά αυξάνεται το αγροτικό προϊόν (τουλάχιστον μέχρι το 1999) και το αγροτικό εισόδημα (συνεχώς αλλά με φθίνοντα

ρυθμό) και από την άλλη πλευρά μειώνονται οι χορηγήσεις προς τον Αγροτικό Τομέα. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά αρχικά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε η αγροτική πίστη λόγω των εξελίξεων της δεκαετίας του '80 και στη συνέχεια τον αναπροσανατολισμό της ΑΤΕ μετά τη μετατροπή της από κοινωφελές ίδρυμα σε ανώνυμη εταιρία και από ειδικό πιστωτικό οργανισμό σε τράπεζα πολλαπλών δραστηριοτήτων καθώς και τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων της στους άλλους τομείς της οικονομίας.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από το βαθμό συσχέτισης μεταξύ βραχυπρόθεσμων δανείων και αγροτικού εισοδήματος και μεταξύ μεσομακροπρόθεσμων δανείων και αγροτικού προϊόντος. Όσον αφορά τη συσχέτιση μεταξύ βραχυπρόθεσμων δανείων και αγροτικού εισοδήματος, σε όλη την περίοδο 1951 – 2011 είναι έντονη θετική καθώς ο βαθμός συσχέτισης ανέρχεται σε 0,91.

Πίνακας 8. Συσχέτιση Αγροτικού Εισοδήματος – Βραχυπρόθεσμων Δανείων ΑΤΕ, 1951-2011

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ
1951 - 1960	0,89
1961 - 1970	0,95
1971 - 1980	0,95
1981 - 1988	0,98
1989 - 1994	(0,31)
1995 - 1999	(0,30)
2000 - 2011	(0,45)
1951 – 2011	0,91

Όσον αφορά τα μεσομακροπρόθεσμα δάνεια και το αγροτικό προϊόν, ο βαθμός συσχέτισης των δύο μεγεθών καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1951 – 2011 ανέρχεται σε 0,79 φανερώνοντας σχετικά έντονη θετική συσχέτιση.

Πίνακας 9. Συσχέτιση Αγροτικού Προϊόντος – Μεσομακροπρόθεσμων Δανείων ΑΤΕ, 1951 - 2011

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ
1951 - 1960	0,62
1961 - 1970	0,81
1971 - 1980	0,70
1981-1988	0,56
1989-1994	0,77
1995-1999	0,94
2000-2011	0,47
1951-2011	0,79

3.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από όσα παρατέθηκαν, φαίνεται κατ' αρχήν ότι η ΑΤΕ κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου βοήθησε σημαντικά με το πιστωτικό της έργο στη βελτίωση των μεγεθών του Αγροτικού Τομέα και συγκεκριμένα των καλλιεργούμενων εκτάσεων και της παραγωγής. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι μια σημαντική συνεισφορά της ΑΤΕ ήταν ότι έφερε τον αγροτικό πληθυσμό σε επαφή με το χρηματοπιστωτικό σύστημα και τον εισήγαγε σε έννοιες όπως η αποταμίευση και η επένδυση.

Η αγροτική πολιτική που ακολουθήθηκε μεταπολεμικά και μέχρι το 1980 είχε ως προτεραιότητα, κυρίως μετά το 1962, την εισοδηματική ενίσχυση των αγροτών θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τον εκσυγχρονισμό του Αγροτικού Τομέα. Έτσι, ενώ η παραγωγή και τα εισοδήματα αυξήθηκαν, τα βασικά διαρθρωτικά προβλήματα του Αγροτικού Τομέα παρέμεναν άλυτα, αφ' ενός μεν λόγω έλλειψης πόρων αφ' ετέρου δε λόγω των κοινωνικών τριβών και του πολιτικού κόστους που συνεπάγονταν ο αναγκαίος εκσυγχρονισμός του Αγροτικού Τομέα και που κάθε κυβέρνηση ήθελε να αποφύγει. Η απόσταση, που διαπιστώνει ο Μαραβέγιας, μεταξύ των εξαγγελιών για τον Αγροτικό Τομέα στα πενταετή αναπτυξιακά προγράμματα και των αποτελεσμάτων είναι χαρακτηριστική.

Από το 1981 εφαρμόζεται η ΚΑΠ και στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα την ευθυγράμμιση της εθνικής με την κοινοτική πολιτική. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και μετά τα αγροτικά μεγέθη ακολουθούν φθίνουσα πορεία, καθώς οι διαρθρωτικές αδυναμίες και τα ανταγωνιστικά μειονεκτήματα του Αγροτικού Τομέα έγιναν περισσότερο αισθητά μετά την ένταξη στην ΕΟΚ, ενώ η εφαρμογή της ΚΑΠ μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα από όσα προσπαθούσε να λύσει. Οι πολλαπλές μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και μετά άλλαξαν άρδην τις προτεραιότητες και πλέον αντικείμενο ενίσχυσης δεν είναι η παραγωγή αλλά ο παραγωγός. Ο αγρότης σήμερα καλείται από την ΕΕ, όχι απλώς να παράγει προϊόντα, αλλά να παράγει προϊόντα υψηλής ποιότητας και ζήτησης, να είναι γνώστης των διεθνών εξελίξεων και ευπροσάρμοστος σε αυτές, αλλά ταυτόχρονα να είναι και θεματοφύλακας του αγροτικού τοπίου και του περιβάλλοντος. Για τους λόγους αυτούς η ΕΕ τον ενισχύει οικονομικά, ενώ παράλληλα χρηματοδοτεί ολοκληρωμένα προγράμματα για τη συνολική ανάπτυξη της υπαίθρου. Σημειώνεται ωστόσο ότι, τουλάχιστον σε επίπεδο χρηματοδότησης, ακόμη και σήμερα, προτεραιότητα δίνεται στις οικονομικές ενισχύσεις και στη διαχείριση των αγορών και όχι στη διαρθρωτική βελτίωση. Τα τελευταία χρόνια ο Αγροτικός Τομέας στη χώρα μας βρίσκεται σε κρίση, καθώς το αγροτικό προϊόν και το αγροτικό εισόδημα μειώνονται, ενώ ο αγροτικός πληθυσμός αυξάνεται σχετικά, γεγονός που συντελεί στην περαιτέρω μείωση των κατά κεφαλή μεγεθών.

Η ΑΤΕ από το 1991, στο πλαίσιο της απελευθέρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, μετατρέπεται από Ειδικό Πιστωτικό Οργανισμό σε Τράπεζα Πολλαπλών Λειτουργιών με νομική μορφή ανώνυμης εταιρίας και ανταγωνίζεται με ίσους όρους τις άλλες εμπορικές τράπεζες. Όμως, η συσσώρευση επισφαλών απαιτήσεων λόγω της διαταραγμένης συναλλακτικής τάξης και των ανεξόφλητων χρεών του Δημοσίου είχε μειώσει την αξιοπιστία της, είχε διαμορφώσει ένα ζοφερό περιβάλλον για την ΑΤΕ και οι προοπτικές επιβίωσής της ήταν δυσοίωτες. Μια σειρά ενεργειών στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90, όπως η κάλυψη των οφειλόμενων από το Δημόσιο, η ρύθμιση των αγροτικών χρεών, η εξυγίανση του χαρτοφυλακίου δανείων και η χορήγηση δανείων με αυστηρά τραπεζικά κριτήρια, οδήγησε στην

αποκατάσταση της κεφαλαιακής επάρκειας και της αξιοπιστίας της και στην οικονομική της εξυγίανση.

Οι εξελίξεις στον Αγροτικό Τομέα, ο μετασχηματισμός και ο αναπροσανατολισμός της ΑΤΕ σηματοδότησαν από το 1991 και μετά τη μείωση των χορηγήσεων στον Αγροτικό Τομέα και την αύξηση των μεριδίων αρχικά του Δημόσιου Τομέα και στη συνέχεια του Εξωαγροτικού. Σήμερα, ο Αγροτικός Τομέας απορροφά περίπου το 10% των συνολικών χορηγήσεων της Τράπεζας και παρ' όλο που έπαψε να κατέχει την ηγετική θέση του παρελθόντος, αποτελεί για την ΑΤΕbank σημαντικό κλάδο δραστηριοποίησης. Έτσι, η Τράπεζα έχει επιτύχει τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου δανείων της, που είναι απαραίτητη για την αποφυγή κινδύνων που συνεπάγεται η τοποθέτηση κεφαλαίων σε ένα μόνο Τομέα και δη τον Αγροτικό και η οποία εξασφαλίζει την κερδοφόρα τοποθέτησή τους, χωρίς ωστόσο να παραμελεί τον ιστορικό κλάδο δραστηριοποίησής της.

4.Νέες προοπτικές και το μέλλον της ΑΤΕ

Η ΑΤΕ και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα σήμερα

Τον Απρίλιο του 2011, ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 62 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 65 τον Νοέμβριο του 2010), εκ των οποίων:

- 34 πιστωτικά ιδρύματα (18 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Οι εγχώριες τράπεζες κυριαρχούν στο τραπεζικό σύστημα της χώρας μας, καθώς συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό καταστημάτων και εργαζομένων (88% και 88,4% αντίστοιχα). Οι αλλοδαπές συγκεντρώνουν το 8% των καταστημάτων και το 10% των εργαζομένων και οι συνεταιριστικές το 4% και το 2% αντίστοιχα.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση, καθώς οι 6 μεγαλύτερες τράπεζες (Εθνική, Eurobank, Alpha Bank, ΑΤΕbank, Πειραιώς και Εμπορική) συγκεντρώνουν άνω του 80% του ενεργητικού και των καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών, απασχολούν περίπου το 80% του προσωπικού και διαθέτουν το 73% του δικτύου καταστημάτων.

Η θέση της ΑΤΕbank στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά το 2011 προσδιορίζεται από πέντε βασικά μεγέθη: το Ενεργητικό, τις Καταθέσεις, τις Πιστοδοτήσεις, το Δίκτυο Καταστημάτων και το Ανθρώπινο Δυναμικό. Το Ενεργητικό της ΑΤΕbank (€ 23.399,2 εκατ.) αποτελεί το 6,8% του συνολικού Ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών και με βάση το μέγεθος αυτό είναι η έκτη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα. Με καταθέσεις ύψους € 20.713,67 εκατ. συγκεντρώνει το 9,9% των καταθέσεων στις ελληνικές τράπεζες, που αποτελεί το τέταρτο μεγαλύτερο ποσοστό του κλάδου.

Τα 468 Καταστήματα της ΑΤΕbank, συνθέτουν το δεύτερο μεγαλύτερο δίκτυο στη χώρα, αποτελούν το 12,3% του γενικού συνόλου των καταστημάτων, ενώ αν εξαιρέσουμε τα καταστήματα των αλλοδαπών και συνεταιριστικών τραπεζών το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 14%. Αξιοσημείωτο είναι ότι η ΑΤΕbank διαθέτει το μεγαλύτερο δίκτυο στην ελληνική περιφέρεια με 331 Καταστήματα, που αποτελεί το 17,5% του γενικού συνόλου των καταστημάτων στους νομούς εκτός Αττικής και Θεσσαλονίκης, ενώ αν εξαιρεθούν οι αλλοδαπές και συνεταιριστικές τράπεζες το ποσοστό φτάνει το 20%.

Τέλος, όσον αφορά το προσωπικό η ΑΤΕbank με 5.801 υπαλλήλους κατατάσσεται πέμπτη τράπεζα σε μέγεθος, συγκεντρώνοντας το 8,9% του συνόλου των εργαζομένων στον τραπεζικό κλάδο ή το 10,1% των εργαζομένων στις ελληνικές τράπεζες. Συνολικά, λαμβάνοντας υπόψη και τα πέντε μεγέθη, η ΑΤΕbank μπορεί να θεωρηθεί ως η τέταρτη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα.

Ανεξάρτητα όμως από τα παραπάνω, η ΑΤΕbank εξακολουθεί να κυριαρχεί στην πιστοδότηση του Αγροτικού Τομέα, αν και η κυριαρχία της αρχίζει να φθίνει. Στον Πίνακα 6 αποτυπώνεται η πιστοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων συνολικά και στον κλάδο της Γεωργίας κατά τα έτη 2007 – 2011 από το σύνολο των τραπεζών και από την ΑΤΕbank. Με βάση τα στοιχεία αυτά παρατηρείται μείωση της πιστοδότησης της Γεωργίας ως ποσοστό του συνόλου από 5,1% σε 3,6%, ενώ το ίδιο παρατηρείται και στις πιστοδοτήσεις της ΑΤΕ, με τα δάνεια προς επιχειρήσεις του Αγροτικού Τομέα να μειώνονται από 39,3% σε 33,7% του συνόλου των επιχειρηματικών της δανείων.

Πίνακας 6. Δάνεια προς Επιχειρήσεις, 2007-2011

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ			ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΑΤΕ		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
2007	60.979,3	3.082,7	5,1%	6.716,9	2.638,1	39,3%
2008	65.566,3	3.248,0	5,0%	6.442,7	2.688,6	41,7%
2009	71.282,9	2.954,0	4,1%	6.245,5	2.299,7	36,8%
2010	76.659,8	3.051,0	4,0%	5.784,9	2.175,3	37,6%
2011	89.755,1	3.228,1	3,6%	6.466,3	2.181,6	33,7%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο τ. 115, Ετήσιες Εκθέσεις ΑΤΕbank

Είναι σαφές ότι η Τράπεζα αποτελεί τον κυριότερο χρηματοδότη του Αγροτικού Τομέα, ωστόσο είναι εμφανής η μείωση της συμμετοχής της τόσο στον τομέα αυτό όσο και συνολικά στην πιστοδότηση των επιχειρήσεων. Στη μείωση του ποσοστού της συμμετοχής της ΑΤΕbank στη δανειοδότηση επιχειρήσεων και ειδικότερα εκείνων του Αγροτικού Τομέα πιθανότατα συνέβαλλαν εξωτερικοί παράγοντες όπως ο εντεινόμενος ανταγωνισμός και η είσοδος άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων στον κλάδο της αγροτικής πίστης.

Παρ' όλα αυτά ο Αγροτικός Τομέας και γενικότερα η ύπαιθρος, δεν παύει να δημιουργεί νέες ευκαιρίες ανάπτυξης και νέους κλάδους δραστηριοποίησης τους οποίους η ΑΤΕbank θα μπορεί να δανειοδοτεί με προοπτικές κέρδους. Η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία και τα αγροτικά προϊόντα υψηλής ποιότητας και υψηλής προστιθέμενης αξίας, που σημειωτέον υποστηρίζονται από την ΕΕ, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι μερικοί από τους κλάδους στους οποίους η ΑΤΕbank, λόγω της προηγούμενης εξειδίκευσής της και της συσσωρευμένης της εμπειρίας, θα έπρεπε να στρέψει το ενδιαφέρον της σχεδιάζοντας και δημιουργώντας νέα προϊόντα και υπηρεσίες.

5.0 ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στα μέχρι τώρα εξεταζόμενα θέματα, παρατέθηκε ο ρόλος και η προσφορά της ΑΤΕ bank στους καταναλωτές και συγκεκριμένα στον αγροτικό κόσμο. Είναι όμως αναγκαίο να διερευνήσουμε και τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία μας αντιλαμβάνεται το ρόλο της τράπεζας.

Οι τράπεζες υφίστανται μια διαδικασία ηθικής και κοινωνικής απαξίωσης που σχετίζεται με τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις του επιχειρηματικού μοντέλου που επικράτησε ειδικά κατά τα τελευταία είκοσι έτη: απελευθέρωση των αγορών, αποδιαμεσολάβηση, ανάδειξη του δανεισμού σε καθοριστικό κινητήριο της οικονομίας, ιδιωτικοποιήσεις, κερδοσκοπία που οδήγησε στην κρίση, και άλλα.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί οργανικό τμήμα της καπιταλιστικής οικονομίας (όχι παρασιτικό στοιχείο), διότι επιτελεί μια σειρά κρίσιμων λειτουργιών.⁴⁵

5.1 Οφέλη της ΑΤΕ Bank.

Κατά την παρούσα κατάσταση που αντιμετωπίζεται καθημερινά είναι σημαντικό να υπάρχουν οφέλη από επιχειρήσεις και συγκεκριμένα από πιστωτικά ιδρύματα με σκοπό την ενίσχυση των νοικοκυριών.

Η ΑΤΕbank έχει κρατήσει αμετάβλητα τα επιτόκια των Αγροτών τα τέσσερα τελευταία χρόνια, γεγονός μοναδικό στην τραπεζική αγορά και ήταν από τις ελάχιστες εξαιρέσεις στον Τραπεζικό χώρο, που όχι μόνο εφάρμοσε το Νόμο για τα πανωτόκια, αλλά υπερακόντισε στην εφαρμογή του, διαγράφοντας ληξιπρόθεσμα χρέη 1,8 δισ €, από τα οποία 1,1 δισ € αφορούσαν χρέη Αγροτών, με το ποσοστό των διαγραφών να ανέρχεται, κατά μέσο όρο, στο 70% του συνόλου των οφειλών.

Επίσης, η ΑΤΕbank ήταν η πρώτη Τράπεζα που δήλωσε τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα για τη στήριξη των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, ενώ όπως αναφέρεται η πολιτική της στον τομέα των στεγαστικών δανείων έχει αποδείξει στην πράξη την ευαισθησία της προς τα νοικοκυριά και έχει σημαντική συμβολή στη συγκράτηση των επιτοκίων, που είναι τα καλύτερα στην ελληνική τραπεζική αγορά.

Η ΑΤΕbank, που εντάχθηκε για πρώτη φορά τον Μάρτιο του 2007 στο πρόγραμμα χορήγησης στεγαστικών δανείων σε δικαιούχους του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, συνεχίζει να προσφέρει το στεγαστικό δάνειο "Στέγη ΟΕΚ", με τους καλύτερους όρους.⁴⁶

Σύμφωνα με πρόσφατες εξελίξεις, η τρόικα απαίτησε πώληση της Αγροτικής Τράπεζας. Μια τέτοια προοπτική αναμένεται να φέρει τα άνω κάτω, καθώς 65% των αγροτικών νοικοκυριών έχουν υποθηκεύσει τα υπάρχοντά τους στην ΑΤΕ, δηλαδή αυτομάτως η αγροτική γη, και όχι μόνο, αλλάζει χέρια.

Τυχόν πώληση της Αγροτικής Τράπεζας θα επιφέρει αλυσιδωτές αντιδράσεις σ' όλη την ελληνική περιφέρεια: αγρότες, συνεταιρισμοί, Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, έχουν πάρει δάνεια, υποθηκεύοντας γεωργικό κλήρο, ζωικό κεφάλαιο, κτιριακές εγκαταστάσεις, μεταποιητικές μονάδες, οικόπεδα κ.ά.

Η ΑΤΕ bank είναι αναγκαία σε πολλούς αγροτικούς συνεταιρισμούς λόγω των υπηρεσιών που προσφέρει στους αγρότες. Πρόσφατα, ο αγροτικός συνεταιρισμός Πενταβρύσσου Καστοριάς διαμαρτυρήθηκε έντονα με την απόφαση της τράπεζας να κλείσει υποκατάστημά της στην περιοχή.

⁴⁵ ΖΩΗΣ ΠΕΠΠΕ, ΠΩΣ ΠΡΕΠΙΑΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΝΕΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ, Η ΑΥΓΗ, 25/1/2012

⁴⁶ <http://www.apn.gr/news/nea>

Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος του συνεταιρισμού, κος Λαζαρίδης Δημήτρης έστειλε επιστολή προς τη Διοίκηση της τράπεζας, κρίνοντας αναγκαία την ύπαρξη του συγκεκριμένου υποκαταστήματος για τους αγρότες της περιοχής.

Πιο συγκεκριμένα τόνισε:

«Ως πρόεδρος του αγροτικού συνεταιρισμού Πενταβρύσσου εκφράζοντας τα μέλη του Δ/Σ αλλά και όλα τα μέλη του Συνεταιρισμού θέλω να σας επισημάνω την αναγκαιότητα ύπαρξης του συγκεκριμένου καταστήματος από πλευράς των αγροτών-πελατών της ΑΤΕ.

Ο Αγροτικός συνεταιρισμός Πενταβρύσου Καστοριάς έχει 200 μέλη που δραστηριοποιούνται στις καλλιέργειες σιτηρών οσπρίων και ντομάτας σε έκταση 25000 στεμμάτων περίπου πολύ πέρα από τα διοικητικά όρια του δημοτικού μας διαμερίσματος. Σας πληροφορούμε ότι όλη η Βορειοδυτική πλευρά του νομού εξυπηρετείται από αυτό το υποκατάστημα που είναι κοντινότερο και λειτουργικότερο για εμάς και την δουλειά μας. Θέλουμε να παραμείνει ως υποκατάστημα στην περιοχή χωρίς να γνωρίζουμε την οικονομικότητα των στοιχείων που εσείς έχετε και θέλετε να πετύχετε αλλά δεν μπορούμε να καταλάβουμε πως θεωρείτε ότι με το κλείσιμο του υποκαταστήματος της Μεσοποταμίας θα μεταφερθούν και όλοι οι πελάτες της ΑΤΕ στην Καστοριά. Θέλουμε επίσης να σας πληροφορήσουμε ότι εάν τελικά κλείσει το υποκατάστημα εμείς οι αγρότες θα αναζητήσουμε και θα επιδιώξουμε να ανοίξει άλλη τράπεζα στην περιοχή με ότι αυτό συνεπάγεται για την οικονομικότητα της ΑΤΕ προκειμένου να διασφαλίσουμε του όρους της εργασίας μας (που μέσα σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και οι συχνότερες επισκέψεις μας στην ΑΤΕ) και να μην δυσκολέψουμε την ζωή μας και ως προς αυτό το θέμα»⁴⁷

Η ΑΤΕ έχει βοηθήσει πολλούς αγροτικούς συνεταιρισμούς στο ξεκίνημά τους, πιο συγκεκριμένα, Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζάκρου, που ιδρύθηκε το 1936 με την επωνυμία Ελαιουργικός-Πιστωτικός Συνεταιρισμός Ζάκρου δραστηριοποιήθηκε ως ελαιοτριβείο, αλλά και ως πιστωτικός συνεταιρισμός που δανειοδοτούσε τα μέλη του σε συνεργασία με την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας (ΑΤΕ) για την κάλυψη των καλλιεργητικών τους αναγκών.⁴⁸

Με δύο χρηματοδοτικά προγράμματα, απευθύνεται η Αγροτική Τράπεζα σε αγρότες που επιθυμούν να επενδύσουν στην «πράσινη» ενέργεια.

Μεταξύ αυτών, είναι και το πρόγραμμα «Χρηματοδότηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας» που αφορά επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε αγρότες που επιθυμούν να επενδύσουν στη δημιουργία αιολικών πάρκων, υδροηλεκτρικών μονάδων, ή φωτοβολταϊκών σταθμών έως 100KW και χρηματοδοτεί μέχρι και το 85% του συνολικού εκτιμώμενου κόστους επένδυσης, πλέον του κόστους σύνδεσης του κάθε σταθμού με το δίκτυο. Η διάρκεια αποπληρωμής ανέρχεται σε 15 χρόνια. Εξάλλου, η Αγροτική Τράπεζα με το Πρόγραμμα Φωτοβολταϊκών ειδικά για αγρότες της ΑΤΕ Leasing, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες των αγροτών, «δίνει λύση σε όσους αγρότες επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην παραγωγή πράσινης ενέργειας». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα χρηματοδοτεί μέχρι και το 100% της αξίας εξοπλισμού, με διάρκεια χρηματοδότησης από 8 έως 15 έτη, δυνατότητα περιόδου χάριτος και χωρίς πρόσθετες διασφαλίσεις.⁴⁹

⁴⁷ <http://www.alphafm.gr/archives/27628>

⁴⁸ <http://www.zakros-oliveoil.com/index.php/el/history>

⁴⁹ <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=63240>

Η προσφορά της Αγροτικής Τράπεζας, που φέτος συμπληρώνει 83 χρόνια ζωής, ήταν και παραμένει μεγάλη, στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Ο τρόπος όμως που την αντιμετώπισαν οι κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια στέρησε από μια Τράπεζα που ιδρύθηκε ως κοινωφελής πιστωτικός οργανισμός τη βοήθεια που χρειαζόταν και χρειάζεται ο αγροτικός τομέας σε αυτή την άκρως ανταγωνιστική εποχή της παγκοσμιοποίησης. Οι παρεμβάσεις των κυβερνήσεων τις περισσότερες φορές ήταν καταστροφικές, αφού αντιμετώπιζαν την Τράπεζα ως μαγαζί εξυπηρέτησης των κομματικών φίλων. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και σήμερα η Αγροτική παραμένει μια υγιής Τράπεζα, σε πολύ καλύτερη θέση από όλες του ιδιωτικού τομέα, ικανή να συμβάλει στην ζητούμενη ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού δυναμικού. Είναι χαρακτηριστικό πως από το συνολικό πρόγραμμα ΓΕΜΠΕ για την ενίσχυση των ΜΜΕ η Αγροτική μόνης της, κάλυψε το 30%! Αρκέστηκε σε 675 εκατ. ευρώ ως ενίσχυση από το πακέτο διάσωσης των τραπεζών του ελληνικού Δημοσίου, τη στιγμή που τα μεγάλα μαγαζιά (Εθνική, Eurobank, Πειραιώς και Alpha) πήραν τη μερίδα του λέοντος, συνολικά 20 δισ. ευρώ. Παρ' ότι η διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα της Αγροτικής θα έπρεπε να είναι θέση κραυγαλέα αυτονόητη, δεν φαίνεται να συγκινεί τον υπουργό Οικονομικών, που αντιμετωπίζει την Αγροτική ως απλό κομμάτι που μπορεί να πουληθεί στον ιδιωτικό τομέα. Ειδικά στις σημερινές συνθήκες μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν απόλυτα καταστροφική.

Στη σημερινή δύσκολη περίοδο είχε τα μικρότερα προβλήματα ρευστότητας από όλες τις τράπεζες και πολλές φορές στήριξε τις άλλες τράπεζες με χρηματοδοτήσεις μέσω διατραπεζικής. Μέχρι σήμερα έχει εγκρίνει το μεγαλύτερο ποσοστό δανείων μέσω ΓΕΜΠΕ στο τραπεζικό σύστημα. Συγκεκριμένα, έχουν εγκριθεί από την Αγροτική περίπου 1 δισ. ευρώ σε σύνολο 3,5 δισ. ευρώ των υπολοίπων τραπεζών.⁵⁰

Με ένα πακέτο που ανταποκρίνεται στην «τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία» και περιλαμβάνει νέα δάνεια, αναχρηματοδότηση των παλαιών και διευκολύνσεις στην αποπληρωμή τους η ΑΤΕbank εκδηλώνει τη στήριξή της σε αγρότες, συνεταιρισμούς και μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στην ανακοίνωσή της η ΑΤΕ υπογραμμίζει ότι «θα εξετάσει με ευρύτητα και θα εξαντλήσει κάθε δυνατότητα που της παρέχεται μέσα από τα υφιστάμενα πλαίσια, είτε για χορήγηση δανείων ή την αύξηση των ορίων χρηματοδότησης, είτε για την παροχή διευκολύνσεων αποπληρωμής των οφειλών των αγροτών και των συνεταιριστικών οργανώσεων και των επιχειρήσεών τους». Αναλυτικά, η ανακοίνωση της ΑΤΕ έχει ως εξής: «Η ΑΤΕbank συνδέεται με παραδοσιακούς δεσμούς αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τους αγρότες που αποτελούν την πιο ευπαθή κοινωνική ομάδα, καθώς και με τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών και τις Επιχειρήσεις τους. Οι άρρηκτες αυτές συναλλακτικές σχέσεις συνέβαλαν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση πολύμορφων προβλημάτων, που οδήγησε στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των παραγωγών και του εισοδήματός τους αλλά και στην πρόοδο της αγροτικής και της εθνικής οικονομίας γενικότερα. Είναι ευνόητο ότι η τρέχουσα δυσχερής οικονομική συγκυρία και ο αγώνας επιβίωσης των παραδοσιακών αυτών φορέων της αγροτικής οικονομίας, επιβάλλει νέες δράσεις και ουσιαστικές παρεμβάσεις που θα ανακουφίσουν τους αγρότες, τις συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις τους, θα συμβάλλουν στην έξοδο από την κρίση και στην μελλοντική βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος προς όφελος τόσο των ιδίων όσο και της χώρας γενικότερα. Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος με ευθύνη και κατανόηση για την ευπαθή αυτή κατηγορία πελατών της, ανακοινώνει ότι θα εξετάσει με ευρύτητα και θα εξαντλήσει κάθε δυνατότητα που της

⁵⁰ Καίτη Αναλυτή, *''Αγροτική Τράπεζα, την πιέζουν αλλά δεν υποκύπτει''*, η Αυγή, 2010

παρέχεται μέσα από τα υφιστάμενα πλαίσια, τις διαδικασίες και τους κανόνες του ανταγωνισμού είτε για χορήγηση δανείων ή την αύξηση των ορίων χρηματοδότησης, είτε για την παροχή διευκολύνσεων αποπληρωμής των οφειλών των αγροτών και των συνεταιριστικών οργανώσεων και των επιχειρήσεών τους. Επίσης, η ATEbank, με επίγνωση του ρόλου της στη χρηματοδότηση για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς και στην αντιμετώπιση συσσωρευμένων προβλημάτων ρευστότητας ως απόρροιας της γνωστής οικονομικής κρίσης στην αγορά, θα εξετάζει με ευρύτητα και με τραπεζικά κριτήρια και στο πλαίσιο των υφιστάμενων διαδικασιών και εποπτικών αρχών αιτήματα πελατών της μικρομεσαίων επιχειρήσεων είτε για νέα δανειοδότηση ή ανανέωση υφιστάμενων ορίων είτε για αναδιαρθρώσεις ή διευκολύνσεις αποπληρωμής δανείων ή πιστώσεων.

- Για τα στεγαστικά δάνεια αγροτών : Επιμηκύνεται η διάρκεια του δανείου μέχρι και 20%, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα, ανάλογα με τις ανάγκες του δανειολήπτη και την αρχική διάρκεια του δανείου, η διάρκεια αποπληρωμής να μπορεί να είναι μεγαλύτερη. Μειώνεται η δόση του δανείου μέχρι και 50% για χρονικό διάστημα μέχρι δύο χρόνια. Αναστέλλεται η καταβολή των δόσεων για 12 μήνες, με δυνατότητα παράλληλης επιμήκυνσης της διάρκειας του δανείου.

- Για καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες : Επιμηκύνεται η διάρκεια του καταναλωτικού δανείου έως και 24 μήνες ή έως και 48 μήνες για δάνεια με υποθήκη. Αναστέλλεται η καταβολή έως και 3 δόσεων ή για έξι μήνες καταβολής μόνο των τόκων. Ειδικά για ανέργους δανειολήπτες παρέχεται η δυνατότητα αναστολής καταβολής του συνόλου των δόσεων για ένα εξάμηνο. Παράλληλα δίδεται η δυνατότητα συγκέντρωσης του συνόλου των οφειλών από καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες της Τράπεζας σε ένα νέο δάνειο, διάρκεια μέχρι και 20 χρόνια, με υποθήκη και μέχρι 12 χρόνια για δάνεια χωρίς υποθήκη.

- Για τα στεγαστικά δάνεια ιδιωτών : Επιμηκύνεται η διάρκεια το δανείου μέχρι και 20%, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα, ανάλογα με τις ανάγκες του δανειολήπτη και την αρχική διάρκεια του δανείου, η διάρκεια αποπληρωμής να μπορεί να είναι μεγαλύτερη. Μειώνεται η δόση του δανείου μέχρι και 50% για χρονικό διάστημα μέχρι ενός έτους. Αναστέλλεται η καταβολή των δόσεων για 6 μήνες, με δυνατότητα επιμήκυνσης της διάρκειας του δανείου. Ειδικά για δανειολήπτες που είναι άνεργοι, η αναστολή καταβολής των δόσεων μπορεί να φθάσει και τους 12 μήνες.

- Για τις μικρές επιχειρήσεις : Αναστέλλεται η καταβολή των δόσεων για 12 μήνες, ενώ επιμηκύνεται η διάρκεια του δανείου μέχρι 20% ή και μεγαλύτερη σε ειδικές περιπτώσεις. Μειώνεται η δόση του αρχικού δανείου έως και 50% για χρονικό διάστημα μέχρι 2 χρόνια για τα μεσοπρόθεσμα δάνεια. Σε ειδικές περιπτώσεις το ποσοστό και η διάρκεια μειωμένης δόσης μπορεί να αυξηθεί.⁵¹

5.2 Δυσφορία σχετικά με την ATE bank

Στην τωρινή εποχή όλα σχεδόν τα πιστωτικά ιδρύματα και το έργο τους αντιμετωπίζονται με δυσπιστία από τους πολίτες και πελάτες τους. Στις μέρες μας, οι εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα έχουν κατακτήσει την αγορά στους τομείς της καταναλωτικής πίστης, των αμοιβαίων κεφαλαίων, την επενδυτική τραπεζική, τις χρηματιστηριακές εργασίες

⁵¹ <http://anagi.ana-mpa.gr/articleview1.php?id=15155>

και των ασφαλειών ζωής, ενώ αποτελούν τους μεγαλύτερους χρηματοδότες μικρών ελληνικών επιχειρήσεων.

Οι τράπεζες έχουν βρεθεί στο επίκεντρο της κριτικής της κυβέρνησης, της αντιπολίτευσης, των μέσων ενημέρωσης, των πολιτών εδώ και αρκετά χρόνια. Η παγκόσμια κοινή γνώμη τις θεωρεί υπεύθυνες για την οικονομική κρίση και οι κοινωνίες τις θεωρούν ως τον εχθρό του λαού. Διότι ενώ είχαν επί δεκαετίες αλματωδώς αυξανόμενη κερδοφορία, τώρα ζητούν τη στήριξη των κυβερνήσεων και η στήριξη αυτή - που δεν παρέχεται σε άλλες επιχειρήσεις ή πολίτες - θα γίνει με λεφτά των φορολογουμένων.⁵²

Από την πλευρά τους οι τράπεζες έχουν τη δική τους ευθύνη. Έχουν όμως επιχειρήματα με τα οποία αιτιολογούν τη συμπεριφορά τους. Προκειμένου να καλύψουν το υψηλό κόστος του χρήματος έχουν αυξήσει τα επιτόκια και συνεχώς τα αυξάνουν με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι χρηματοδοτήσεις δημιουργούν νέα προβλήματα στην αγορά αλλά και στην κοινωνία, τα οποία τελικά θα πλήξουν τις ίδιες τις τράπεζες. Μπαίνουν δηλαδή σε έναν φαύλο κύκλο. Ανεβάζοντας τα επιτόκια δημιουργούν πρόβλημα σε επιχειρήσεις και καταναλωτές, τους φέρνουν σε θέση που να δυσκολεύονται να πληρώσουν τις δόσεις τους, με αποτέλεσμα η τράπεζα τελικά να μην εισπράττει αυτά που θα εισέπραττε αν είχε αφήσει τα επιτόκια χαμηλά.

Σχετικά με τον αγροτικό κόσμο δεν είναι λίγοι οι αγρότες που είναι δυσαρεστημένοι με τις θέσεις και τις εξελίξεις που πραγματοποιούνται στην Αγροτική Τράπεζα. Υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα δυσαρέσκειας τους όπως ότι Αγρότες και κτηνοτρόφοι της περιοχής Λάρισας έστειλαν το δικό τους μήνυμα προς την κυβέρνηση, ως προειδοποίηση για επόμενες μεγαλύτερες αγωνιστικές κινητοποιήσεις αν δεν υπάρξει κάποια ανταπόκριση από την πολιτική ηγεσία στα αιτήματα του κλάδου.

Με το πέρας του συλλαλητηρίου, αγρότες και κτηνοτρόφοι, κινήθηκαν προς την τοπική ΑΤΕ, πραγματοποίησαν ολιγόλεπτη συμβολική κατάληψη του κτιρίου και επέδωσαν στον διευθυντή, Νικόλαο Αργύρη, κείμενο στο οποίο αναφέρονται, μεταξύ άλλων, και τα αιτήματά τους γενικά προς τις τράπεζες, ήτοι να διαγραφούν τα χρέη των φτωχομεσαίων αγροτών, να απαγορευτεί στις τράπεζες να χρησιμοποιούν τις διάφορες εισπρακτικές εταιρίες τους για τον εκφοβισμό των αγροτικών νοικοκυριών, να δοθούν οι κατοικίες που έχουν κατασχεθεί σε φτωχομεσαίους αγρότες ή νέα ζευγάρια που δεν έχουν δουλειά, να χορηγηθούν χαμηλότοκα δάνεια με επιτόκιο 1% για φτωχούς αγρότες, να μην προχωρήσει η ιδιωτικοποίηση της Αγροτικής Τράπεζας, να απαγορευτεί με νόμο κάθε κατάσχεση και πλειστηριασμός κατοικιών και αγροτικών εκμεταλλεύσεων με αντικειμενική αξία 300.000 ευρώ, να διαγραφούν τα χρέη από τους τόκους, να παγώσουν οι πληρωμές για όσο διαρκεί η κρίση, να καταργηθεί ο ανατοκισμός για όλα τα δάνεια και να απαγορευθεί η απόκλιση μεταξύ επιτοκίου καταθέσεων και χορηγήσεων μεγαλύτερη του 1%.⁵³

Μια σειρά μεθοδεύσεων από την πλευρά της ΑΤΕbank έχουν φέρει σε πολύ δύσκολη θέση τις μεγάλες συνεταιριστικές οργανώσεις αλλά και χιλιάδες αγρότες που είδαν τους λογαριασμούς τους να «ξεφουσκώνουν» πριν καλά - καλά πιστωθούν με τα ποσά της κοινοτικής ενίσχυσης.

Οι πληροφορίες κάνουν λόγο για συντονισμένες ενέργειες με βάση τις οποίες, το απόγευμα της 12 Νοεμβρίου 2011 και μέσα σε λίγα λεπτά πιστώθηκαν και στη συνέχεια χρεώθηκαν λογαριασμοί πιστούχων της τράπεζας, προκειμένου να «τακτοποιηθούν» χωρίς χρονοτριβές οι ληξιπρόθεσμες οφειλές είτε των ίδιων των

⁵² Ρεπούσης Σπ., (2006), «Χρηματοοικονομική Διοίκηση και Διεθνής Τραπεζική», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα

⁵³ ΠΟΕΟΛ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εμπόρων Οπωρολαχανικών), 27/01/2012

αγροτών προς την τράπεζα και του δημόσιους οργανισμούς (ΕΛΓΑ, ΤΟΕΒ κ.α.), είτε ακόμα και των συνεταιριστικών οργανώσεων προς την ΑΤΕbank και τα δημόσια ταμεία.

Δεν έλειψαν βέβαια και οι περιπτώσεις που και οι ίδιες οι Ενώσεις προέβησαν κάπως αυθαίρετα στην παρακράτηση χρημάτων από τους παραγωγούς, ακόμα και για λόγους που δεν είναι και τόσο προφανείς.

Εκείνο όμως που «πονάει» το σύνολο των αγροτών της χώρας, είναι οι παρακρατήσεις που έγιναν για τον ΕΛΓΑ (Ελληνικές Γεωργικές Ασφαλίσεις) και οι οποίες ξεπερνούν τα 100 εκατομμύρια ευρώ. Μόνο στο νομό Ηρακλείου το ποσό της παρακράτησης υπέρ ΕΛΓΑ ανέρχεται σε 5 εκατομμύρια ευρώ και όπως υποστηρίζουν οι καλλιεργητές, αυτό γίνεται την ώρα που ο Οργανισμός αρνείται πεισματικά να καταβάλει αποζημιώσεις για τη δραματική μείωση της παραγωγής σταφυλιών λόγω του περονόσπορου.

Εκεί όμως που οι «μηχανοραφίες» των επιτελών της ΑΤΕ οδηγούν τον αγροτικό κόσμο στα πρόθυρα νευρικής κρίσης, είναι στις περιπτώσεις που η τράπεζα έχει καταφύγει σε δέσμευση χρημάτων των παραγωγών για ληξιπρόθεσμα χρέη των Ενώσεων. Μεγάλο «αγκάθι» σ' αυτή την υπόθεση τα περιβόητα άτοκα δάνεια για τα σιτηρά που χορηγήθηκαν στα τέλη του 2007 με απόφαση του τότε υπουργού Αλέξανδρου Κοντού και τα οποία ταλαιπωρούν χρόνια τις Ενώσεις και την Αγροτική Τράπεζα.

Οι πληροφορίες αναφέρουν ότι η διοίκηση της Αγροτικής έδωσε εντολή στα κατά τόπους καταστήματα να παρακρατήσουν με κάθε τρόπο τα χρήματα των ληξιπρόθεσμων δόσεων που όφειλαν οι Ενώσεις, με βάση τις ρυθμίσεις της περασμένης χρονιάς, μεταφέροντας με τον τρόπο αυτό το πρόβλημα από τις οργανώσεις στους συνεταιρισμένους αγρότες.

Αναφέρεται χαρακτηριστικά περίπτωση Ένωσης στην περίπτωση της οποίας η ΑΤΕbank αξιοποίησε το αρχείο με τα ονόματα των μελών Ομάδας Παραγωγών που λειτουργεί υπό τη σκέπη της Ένωσης, από τα οποία μέλη έγινε αναλογικά η παρακράτηση χρημάτων, προκειμένου να καλυφθούν τα ληξιπρόθεσμα χρέη της Ένωσης και συγκεκριμένα η δόση για το άτοκο δάνειο του 2007. Σημειωτέον ότι το θέμα έχει δημιουργήσει εκρηκτική ατμόσφαιρα σε πολλές αγροτικές περιοχές όπου οι αγρότες τα βάζουν με τους συνεταιριστές και τα συνεταιριστικά στελέχη με τους διευθυντές των καταστημάτων της ΑΤΕbank. Την ίδια ώρα βέβαια, από πολλές πλευρές αναφέρεται πως οι «αυθαιρεσίες» έχουν να κάνουν με την έλλειψη ρευστότητας που παρατηρείται στην αγορά και με την αγωνιώδη προσπάθεια της Αγροτικής να «κλείσει» τα δικά της ανοίγματα.⁵⁴

Τα κυριότερα θέματα που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η ΑΤΕ είναι:

- Η πώληση της ΕΒΖ (Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης)
- Η πώληση της εταιρίας ΔΩΔΩΝΗ
- Η πώληση της ΣΕΚΑΠ (Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία Ελλάδας)

Αποτέλεσμα των θεμάτων αυτών είναι ο προβληματισμός και οι αντιδράσεις των εργαζομένων, οι οποίες θα καταγραφούν.

ΕΛΒΙΖ

Η ΑΤΕbank ανακοινώνει ότι, σε υλοποίηση της από 24.2.2011 απόφασης του Διοικητικού της Συμβουλίου για την πρόσληψη συμβούλου και τη διενέργεια

---

⁵⁴ p thnotrofia.pblogs.gr/2012/01

διαγωνισμού για την πώληση της συμμετοχής της στην εταιρία «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΗΣ Α.Ε.».

Την αντίθεσή του στην δρομολογούμενη πώληση από την ΑΤΕ των μετοχών που κατέχει στην Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης δηλώνει με ανακοίνωσή του το Επιμελητήριο Σερρών, εκφράζοντας φόβους ότι η απόφαση μπορεί να έχει «τραγικές», όπως τις χαρακτηρίζει, συνέπειες για τη λειτουργία του εργοστασίου των Σερρών.⁵⁵

Σε συμβολικές καταλήψεις των κεντρικών υπηρεσιών της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης (ΕΒΖ) και του υποκαταστήματος της ΑΤΕBank στην πλατεία Αριστοτέλους, αλλά και 24ωρη απεργία, προχώρησαν την 11/3/2011 εργαζόμενοι στην εταιρία, αντιδρώντας στην απόφαση της τράπεζας να εκχωρήσει το ποσοστό, άνω του 80%, που κατέχει.

ΔΩΔΩΝΗ

Με συνοπτικές διαδικασίες και με γοργούς ρυθμούς προχωρά η πώληση της γαλακτοβιομηχανίας Δωδώνη, έπειτα και από τον ορισμό συμβούλου πώλησης του ποσοστού του μεγαλομέτοχου ΑΤΕ. Ωστόσο, το πρόβλημα έγκειται στις αντιδράσεις των μετόχων μειοψηφίας και των κτηνοτρόφων της Ηπείρου.⁵⁶

«Η γαλακτοβιομηχανία «Δωδώνη», ανήκει στους κτηνοτρόφους και τις οργανώσεις τους στην Ήπειρο, αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Σε αυτούς να δοθούν οι μετοχές που έχει η ΑΤΕ. Δεν θα επιτρέψουμε να πουληθεί...». Με αυτό και παρόμοια συνθήματα, κτηνοτρόφοι και εργαζόμενοι στην εταιρία θα μετέβηκαν το καλοκαίρι στην Αθήνα, για να διαμαρτυρηθούν έξω από το κεντρικό κατάστημα της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδας στην οδό Πανεπιστημίου, ζητώντας να παραμείνει η κερδοφόρος βιομηχανία στα χέρια των Ηπειρωτών, που τη μετέτρεψαν σε μια εταιρεία πρότυπο για την ποιότητα των προϊόντων της και τον τρόπο λειτουργίας της. Παρόμοιες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας έχουν γίνει σε όλες τις πόλεις της Ηπείρου και έχουν προγραμματισθεί πολλές ακόμη.⁵⁷

Η πρόθεση της κυβέρνησης να εκχωρηθεί το πλειοψηφικό ποσοστό που ελέγχεται σήμερα από την Αγροτική Τράπεζα (περίπου 67,7%) θεωρείται «αφορμή πολέμου» στην περιοχή.

Οι παραγωγοί-μέτοχοι (το σύνολο των αγροτικών συνεταιρισμών της Ηπείρου) υποστηρίζουν πως η γαλακτοβιομηχανία παραμένει κερδοφόρα στην κύρια δραστηριότητά της και σημειώνουν πως έχει μείνει από τις τελευταίες μονάδες παραγωγής που δίνει ζωή στον τόπο και κρατά νέο κόσμο σε μία από τις πιο φτωχές περιφέρειες της χώρας.

Σήμερα, τα προϊόντα της Δωδώνης κατάφεραν να βρουν θέση στα ράφια ισχυρών αλυσίδων (ΑΒ Βασιλόπουλος) και έχει σχεδόν διπλασιαστεί το μερίδιο αγοράς. Η Δωδώνη μπορεί να λειτουργήσει ανταγωνιστικά, να συνεχίσει να προσφέρει υψηλές τιμές στον κτηνοτρόφο και τον παραγωγό και παράλληλα να παραμείνει κερδοφόρα, σημειώνει ο πρόεδρος της ΕΑΣ Ιωαννίνων.

⁵⁵ <http://www.paseges.gr/el/news>

⁵⁶ <http://www.reporter.gr>

⁵⁷ <http://www.inews.gr>

ΣΕΚΑΠ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος στην ως άνω συνεδρίαση της 30.6.2011, αποφάσισε την πρόσληψη Συμβούλου και τη διενέργεια διαγωνισμού για τη μεταβίβαση μετοχών της ΣΕΚΑΠ Α.Ε., κυριότητας της Τράπεζας.

Μετά την ανακοίνωση αυτή, ένα κύμα δυσφορίας επήλθε στους εργαζομένους της ΕΚΑΠ σχετικά με το μέλλον της επιχείρησης. Οι αντιδράσεις, δεν ήταν λίγες κι έτσι οι εργαζόμενοι έστειλαν επιστολή διαμαρτυρίας προς το ΔΣ της ΑΤΕ όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρεται:

«...Τον τελευταίο καιρό οι ενδείξεις έχουν πληθύνει σε ανησυχητικό βαθμό. Πλέον συζητείται ανοιχτά ακόμα και στην κοινή γνώμη της τοπικής κοινωνίας ότι η πώληση της ΣΕΚΑΠ γίνεται με αδιαφανή τρόπο και το μόνο κριτήριο που πρυτανεύει στους κόλπους της ΑΤΕ είναι το όσο το δυνατόν υψηλότερο τίμημα και μόνο. Όμως τόσο κάποια ονόματα ανθρώπων που εμπλέκονται στην αγορά, όσο και η φήμη περί εμπλοκής τους με διωκτικές αρχές, που τα ακολουθεί, δηλητηριάζουν την ομαλή κατάληξη του διαγωνισμού και δεν προϊδεάζουν τη μελλοντική εύρυθμη λειτουργία της εταιρίας...»⁵⁸

Επίσης, το κατάστημα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας στην Ξάνθη κατέλαβαν εργαζόμενοι στην καπνοβιομηχανία ΣΕΚΑΠ, εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο την αντίδρασή τους στη στάση της ΑΤΕ όσον αφορά το μέλλον της ΣΕΚΑΠ.

Αφορμή αποτέλεσαν δημοσιεύματα τοπικών μέσων ενημέρωσης, σύμφωνα με τα οποία η ΑΤΕ βάζει λουκέτο στη ΣΕΚΑΠ και στη συνέχεια θα την πουλήσει σε κάποιον από τους ενδιαφερόμενους αγοραστής.

Ήδη, όπως έλεγαν, η ΑΤΕ σταμάτησε να ασχολείται και να χρηματοδοτεί την εταιρεία και οι επιταγές της είναι στον «αέρα», με αποτέλεσμα η ΣΕΚΑΠ, προκειμένου να κυκλοφορεί τα σήματά της, να πληρώνει μετρητοίς το αυτοκόλλητο φόρου του κράτους.⁵⁹

ΑΤΕ και αγροτικές επιδοτήσεις

Εμπλοκή με την καταβολή του 50% των αγροτικών επιδοτήσεων συνολικού ύψους 1 δισ. ευρώ φαίνεται ότι δημιουργεί η οικονομική κρίση και ειδικότερα η αδυναμία των ελληνικών τραπεζών να αντλήσουν ρευστότητα, τουλάχιστον όχι με την άνεση που γινόταν στο παρελθόν. Η καθυστέρηση «έχει σχέση με την Αγροτική Τράπεζα και με τη γενικότερη πορεία της χώρας.

Σύμφωνα με πληροφορίες της «Ε» από υψηλόβαθμα στελέχη του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, το πρόβλημα που δημιουργείται φέτος έχει σχέση με την αδυναμία της ΑΤΕ να συγκεντρώσει το απαιτούμενο ποσό του 1 δισ. ευρώ. Μέχρι πέρυσι, η τράπεζα αντλούσε (δανειζόταν) τα χρήματα συνήθως από τη διατραπεζική αγορά, πλήρωνε τους αγρότες και μετά από 50 ημέρες περίπου εισέπραττε τα χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Ελληνικό Δημόσιο από την πλευρά του κατέβαλλε στην ΑΤΕ μόνο τους τόκους.

Φέτος η κατάσταση είναι τελείως διαφορετική. Λόγω των – γνωστών – οικονομικών εξελίξεων, οι ελληνικές τράπεζες δεν μπορούν να αντλήσουν ρευστότητα από τη διατραπεζική αγορά. Επιπρόσθετα, η ΑΤΕ βρίσκεται σε

⁵⁸ <http://www.bankwars.gr>

⁵⁹ Ελευθεροτυπία, 15/10/2011

πρόγραμμα εξυγίανσης υπό την εποπτεία της τρόικας. Συνεπώς, δεν είναι εύκολο ή απλό να δανειστεί το 1 δις. ευρώ για να πληρώσει τους αγρότες.

Στο υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης δηλώνουν ότι η υπόθεση τους ξεπερνά καθώς η δανειοδότηση της ΑΤΕ σχετίζεται ευθέως με τις οικονομικές εξελίξεις. Άρα, καλείται το υπουργείο Οικονομικών να δώσει λύση για να πληρωθούν οι παραγωγοί. Στο υπουργείο Αγρ. Ανάπτυξης είναι, πάντως, αισιόδοξοι ότι σύντομα τα χρήματα θα πιστωθούν στους λογαριασμούς των παραγωγών, αλλά στο δημόσιο λόγο τους είναι εξαιρετικά προσεκτικοί.⁶⁰

Κίνημα εγκατάλειψης της Αγροτικής Τράπεζας διαμορφώνεται τον τελευταίο καιρό στον αγροτικό χώρο. Ήδη μεγάλες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών της χώρας, έχουν έρθει σε επαφή με άλλες μεγάλες τράπεζες με πρώτη την Εθνική και δευτερευόντως την Alpha Bank και την Eurobank, οι οποίες αναμένεται να λάβουν και το μεγαλύτερο όγκο των αποχωρούντων από την ΑΤΕ.

Η εξέλιξη αποδίδεται στα νέα αυστηρά όρια δανειοδοτήσεων που υποχρεώθηκε να υιοθετήσει η ΑΤΕ, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσής της. Παράλληλα, έχει κλείσει τους «κρουνοί» της ρευστότητας ακόμα και από όσους πληρούν τα κριτήρια δανειοδότησης τους, ενώ ζητάει επιτακτικά για να συνεχίσει να τις χρηματοδοτεί να προχωρήσουν σε περικοπές προσωπικού, πώληση παγίων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεωτικό περιορισμό του παρεμβατικού τους ρόλου στην αγροτική οικονομία.

Μπροστά στη συρρίκνωση των εμπορικών δραστηριοτήτων, καθώς πολλές από τις μεγάλες Ενώσεις της χώρας απειλούνται με οικονομικό αφανισμό, οι διοικήσεις τους βρίσκονται σε επαφές με άλλες τράπεζες καθώς σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορέσουν να πληρώσουν ούτε τις άμεσες οφειλές προς τους αγρότες μέλη τους.

Σημειώνεται ότι μόνο προς την ΑΤΕ οι ενώσεις χρωστούν περί τα 800 εκατ. ευρώ, ωστόσο το πρόβλημα διογκώνεται λόγω της αδυναμίας της τράπεζας, η οποία βρίσκεται σε δεινή οικονομική θέση και με επιτακτική ανάγκη κεφαλαιακής ενίσχυσης, να παράσχει νέα δάνεια.⁶¹

---

⁶⁰ Δημοσιογραφικός Οργανισμός «Ελευθερία», 1/2/2012

⁶¹ <http://www.agri.gr>

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μελετώντας τα προαναφερθέντα δεδομένα, παρατηρούμε ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ενεργεί ως δράστης, για τις επιχειρήσεις για να αντιμετωπίζει περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα. Η ΕΚΕ, έχει δυνατά χαρακτηριστικά προσέγγισης, όπως προσεκτικά επιλεγμένες δράσεις που προσθέτουν εταιρική αξία και επιτρέπουν την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές χρήσεις και αποδόσεις. Επίσης, υπάρχει η συμμόρφωση σε Διεθνή Πρότυπα, κανόνες και επιτυχημένες πρακτικές. Με αυτό τον τρόπο, η ΕΚΕ είναι σημαντική για τούς πελάτες-καταναλωτές, με σκοπό να λάβουν υπόψη τους ως προτεραιότητα έναν οργανισμό ή μια εταιρία, όσον αφορά κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα. Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός, ότι οι εταιρίες έρχονται αντιμέτωπες με τις προκλήσεις του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ειδικότερα της εσωτερικής αγοράς. Έτσι, αρχίζουν να συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο ότι η ΕΚΕ μπορεί να προσφέρει άμεση οικονομική αξία.

Γεγονός είναι, ότι η βασική ευθύνη μια εταιρίας, είναι η παραγωγή κέρδους. Έτσι λοιπόν, μπορούν να συμβάλουν παράλληλα οι επιχειρήσεις, σε κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους και αυτό συμβαίνει με την ενσωμάτωση της ΕΚΕ ως στρατηγική επένδυσης και όχι ως κόστους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, αφορά και τις σχέσεις που οι επιχειρήσεις επιλέγουν να συνάψουν, εκτός εργασιακού χώρου σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι καλές σχέσεις μέσα στην τοπική κοινωνία, είναι σημαντικές για τις επιχειρήσεις και έτσι αποκομίζουν κέρδη από την συσσώρευση κοινωνικού κεφαλαίου, δηλαδή από την ανάπτυξη δικτύου καθώς και την δημιουργία συνδέσμων με άλλες επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν, έγινε γνωστό ότι ο βαθμός της ΕΚΕ είναι περιορισμένος στις ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι θα αναπτυχτεί σημαντικά τα επόμενα χρόνια. Η ΕΚΕ, συνδέεται άμεσα με τους δείκτες στο χρηματιστήριο και γι' αυτό το λόγο υπάρχουν δείκτες, οι οποίοι δείχνουν την αποδοτικότητα της. Οι δείκτες αυτοί, είναι σημαντικοί και έχουν μεγάλη σημασία για μια εταιρία, σε ότι αφορά το επίπεδο της ΕΚΕ, στην διαδικασία λήψης επενδυτικών αποφάσεων. Η βιωσιμότητα της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εταιρική υπευθυνότητα. Σε περίπτωση που βρίσκεται σε κίνδυνο η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, αυτό επηρεάζει αυτόματα τη λειτουργία της επιχείρησης και τα οικονομικά αποτελέσματά της, επιβεβαιώνοντας ότι η ΕΚΕ λειτουργεί ως επένδυση και όχι ως κόστος. Η εταιρική πρακτική, επηρεάζει την καταναλωτική συμπεριφορά των πολιτών διαμορφώνοντας ανάλογα τις αγοραστικές τους επιλογές, έτσι ώστε οι καταναλωτές σε όλο και μεγαλύτερο ποσοστό, να επιβραβεύουν τις υπεύθυνες εταιρίες και να τιμωρούν όσες δεν δίνουν βαρύτητα σε αυτόν τον στόχο. Με αυτό τον τρόπο γίνεται αποδεκτό, ότι οι επιχειρήσεις έχουν κοινωνικές ευθύνες.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη μας, την έρευνα που κάναμε στην Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος και με βάση την αξιολόγησή τους, παρατηρούμε ότι έχουν διαθέσει σημαντικά ποσά ως προς το κοινωνικό σύνολο. Όπως ήδη αναφέραμε η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος κατέθεσε 3 εκ. ευρώ στο Ειδικό Ταμείο (που είχε συστηθεί για το σκοπό αυτό) για την καταστροφική φωτιά που πραγματοποιήθηκε το 2007. Επίσης διανεμήθηκαν 50.000 σε ζωοτροφές στις περιοχές Ηλείας, Λακωνίας, Μεσσηνίας και Εύβοιας. Το μεγαλύτερο χρηματικό το διέθεσε στη κατασκευή εθνικών οδικών δικτύων όπου το χρηματικό ποσό δεν ξεπερνά τα 82,5 εκ. ευρώ. Όπως και οι

χορηγήσεις δανείων στη ναυτιλία όπου το χρηματικό ποσό ανέρχεται στα 54 εκ. ευρώ.

Το τελικό μας συμπέρασμα, είναι ότι οι διάφοροι οργανισμοί όπως οι τράπεζες, κάνοντας δωρεές ή προσφέροντας οικονομική ενίσχυση, δείχνουν μια ξεκάθαρη εικόνα στην κοινωνία, προβάλλοντας το προφίλ τους και γίνονται οι ίδιες θετικός παράγοντας, για να τις επιλέξουμε ή να τις προωθήσουμε. Άρα η ΕΚΕ, είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στον τομέα των τραπεζικών επιχειρήσεων που προσφέρει πολλά, να την εκμεταλλευτούν με το σωστό τρόπο. Στην Ελλάδα, βρίσκεται ακόμα σε πρόωρο στάδιο και ελπίζουμε με την πάροδο του χρόνου, να υιοθετηθεί από ακόμη περισσότερες τράπεζες και επιχειρήσεις.

Από τη σχετική ανάλυση διαπιστώθηκε η υψηλή συσχέτιση των χορηγήσεων της ΑΤΕ με τα αγροτικά μεγέθη, η οποία ωστόσο φαίνεται να ατονεί ιδιαίτερα από το 2000 και μετά. Διαπιστώθηκε επίσης η σταδιακή αύξηση των χορηγήσεων της ΑΤΕ προς τον Δημόσιο και τον Εξωαγροτικό Τομέα και η ανάλογη μείωση προς τον Αγροτικό, ο οποίος, αν και δεν κατέχει την ηγετική θέση του παρελθόντος, συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό κλάδο δραστηριοποίησης για την Τράπεζα. Έτσι, η ΑΤΕbank έχει επιτύχει τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου δανείων της, που είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση των κεφαλαίων της και η οποία εξασφαλίζει την κερδοφόρα τοποθέτησή τους, χωρίς ωστόσο να παραμελεί τον ιστορικό κλάδο δραστηριοποίησής της.

Σκιαγραφήθηκε η μορφή του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος και αποτυπώθηκε η θέση της ΑΤΕbank με βάση το ενεργητικό, τα υπόλοιπα καταθέσεων και δανείων, το προσωπικό και το δίκτυο καταστημάτων, αλλά και τα αποτελέσματα χρήσης. Από τη σύγκριση των στοιχείων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία κυριαρχούν στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, προέκυψε ότι η ΑΤΕbank είναι η τέταρτη μεγαλύτερη τράπεζα της Ελλάδας και η πέμπτη πιο κερδοφόρα. Διαπιστώθηκε επίσης ότι ανεξάρτητα από τη θέση της στο τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να αποτελεί τον κυριότερο φορέα δανεισμού του Αγροτικού Τομέα, αν και η κυριαρχία της αρχίζει να φθίνει.

Τέλος, σχετικά με την οπτική γωνία την οποία «βλέπει» η κοινωνία μας την ΑΤΕ, παρατηρούμε πως παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ΑΤΕ αλλά και ολόκληρος ο τραπεζικός κόσμος, γίνονται γενικές προσπάθειες ανάπτυξης του αγροτικού κόσμου, προσπάθειες οι οποίες πρέπει να συμβαδίζουν με τα κέρδη της ΑΤΕ, πράγμα το οποίο είναι δύσκολο να υλοποιηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

1. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος *Απολογισμοί του ετών 1930-2011*, Αθήνα
2. Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (1993) *Δελτίο Ιστορικού Αρχείου ΑΤΕ*, τεύχος 1, εκδ. Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα
3. Βεργόπουλος Κ. (1975) *Το Αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Η κοινωνική ενσωμάτωση της γεωργίας*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα.
4. Καλαφάτης Θ., Σακελλαρόπουλος Θ. & Δεμαθάς Ζ. (1989) *Νόμισμα – πίστη, οικονομική ανάπτυξη: η ελληνική οικονομία 1830 – 1930*, εκδ. Α. Σταμούλης, Πειραιάς
5. Κλήμης Α.Ν. (1988) *Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*, Τόμος Β, εκδ. Πιτσιλός, Αθήνα
6. Κωστής (1988), *Αγροτική Οικονομία και Γεωργική Τράπεζα. Όψεις της ελληνικής οικονομίας στο μεσοπόλεμο 1919 – 1928*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα
7. Μαρβέγιας Ν. (1992) *Αγροτική Πολιτική και Οικονομική Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα
8. Σπαθής Π. (2000) «Χρηματοδότηση της Ελληνικής Γεωργίας με ορίζοντα το 2010», στο *Η ελληνική γεωργία προς το 2010*, επιμ. Μαραβέγιας Ν., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα
9. Τράπεζα της Ελλάδος, *Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο*, τ. 115 Οκτώβριος – Νοέμβριος 2011, Αθήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. ΑΤΕBank (www.ate.gr)
2. Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (www.hba.gr)
3. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (www.statistics.gr)
4. ΟΠΕΚΕΠΕ (www.opekepe.gr)
5. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (www.minagric.gr)
6. Farm Credit Administration (www.fca.gov)
7. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (www.fao.org και <http://faostat.fao.org/>)